

આ શુક શ્રીજૈનધર્મપ્રસારક સમા તરફથી શા. કુંવરજી
આણંદજી બાવનગરવાળાએ છપાવીને
પ્રગટ કરેલ છે.
(સર્વ હક સ્વાધીન)

Printed by R. Y. Shedge, at the Nirmaya-Sagar
Press, 23 Kolbhat Lane, Bombay.

Published by Kuvarji Anandji, President, Shri Jaina Dharma
Prasarak Sabha, Bhavnagar, Dist.—Kathiawar.

આ કૃતસયમાગા નામના શ્રી પરમાન્દસુરિના શિષ્ય શ્રી રત્નપ્ર-
ભામુરિએ સંસ્કૃત ભાષામાં રચેલ અને શ્રી પ્રગુભમુરિએ સોદિલા
સંસ્કૃત ગદ્યપદ્યમય સંપૂર્ણ ગુજરાતી ભાષામાં ભાષાંતર કરાવીને અમે
પ્રગટ કરેલું છે. આ સંપૂર્ણ સમાવેલી કથા એટલી બધી રસીક છે
કે તેને માટે કોઈપણ વાણ્ય કે સજ્જમાં પ્રશંસા લખવા કરતાં આ
સંપૂર્ણનો કોઈપણ વિભાગ-એ ચાર પૃષ્ઠ વાંચવાની જ લલામણ કરવી
વાસ્તવિક લાગે છે, કે જોયે તરત જ તેની રસીકતા ધ્યાનમાં આવવી
જાય. પ્રથમ શ્રી દક્ષિણચિન્દમુરિએ પ્રાકૃત ભાષામાં સુમારે
દશ હજાર શ્લોક પ્રમાણુ આ કથા રચેલી છે, તે પણ કોઈ કોઈ
જગ્યાએ લખ્ય છે. તેમણે પ્રમુખ યવેલ હીરિનીના મુખથી આ કથા
સંબંધીને ચર્ચિત કરેલી છે; તે ઉપરથી સંસ્કૃત ભાષામાં સંક્ષેપ કરીને
આ સંપૂર્ણ રચવામાં આવેલ છે. આ સંપૂર્ણ કથાએ તેજ કારણથી
પ્રાર્દશમાં મૂળ કથાના કથાને નમસ્કાર કરેલો છે. આ સંસ્કૃત
સંપૂર્ણ મુનિમહાનાન શ્રી હંમવિન્યયજી પામેથી લખ્ય થતાં વાંચવામાં
આવેલ તે વખતે અન્વંત રસીક લાગવાથી તેનું ભાષાંતર કરાવ્યું હતું
અને તેને અધ્યરસ મેળવી જઈ મુખારી તૈયાર કર્યું હતું. ત્યારપછી
છપાવવામાં વચ્ચે બીજા કંઈ છપતા હોવાથી વિવંત થયેલો, પરંતુ
તેની રસીકતા હાલમાં રમી રહેલી હોવાથી સમય મળતાં તેને પ્રગટ
કરવામાં આવેલ છે. આ કથામાંનો યોગેક જાત જુદી જુદી પાંચ કથા
તરીકે શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ ગ્રાંથિકમાં પ્રગટ પણ કરવામાં આવેલો છે.

આ કથાના નામક મુખ્ય તો પાંચ છાંયે છે કે જોના પાંચ
પાંચ બચેનું આમાં વર્ણન સમાવેલું છે, છટું બચે તે પાંચે છાંયે
સિદ્ધિપદને પામે છે. કોંઈ, માન, માયા, લોભ અને મોહ, આ
પાંચ ખરેખર સંસારમાં પરિબ્રમણ કરવાનાં કારણ છે, તેથી તે
પાંચેથી પરાજય પામેલા પૃથ્વી, પૃથ્વી પાંચ છાંયેનાં આમાં ઉદ્ધારણ
આપેલાં છે. પદેલા બચમાં જ તે પાંચે એક રચાને એકા

મને એવ દેવદાસી સર્વને હુવદસમ્પન્ન (મી) કરેલ છે. તેને પ્રતિજ્ઞા પચાસા હુવદસચંદ્રને જાણી ભદ્રમયુ રાવ છે. પ્રથમ ભવમાં કોષના વિષ્ણુ કનુજભાઈ છતાં મુનિપત્ન્યાં પણ કોષ રહેવાથી ચંદ્રોત્તરે એવ દેવ રાવ પછી તારી સ્વર્ગને સિદ્ધ (નિર્વેશ) રાવ છે. તે જન્મ સારસલપુનિ પામે અનેક છે અને ત્યાં પોતાને પૂર્વ એવ માંગળી, બંદિતમરણ પામે, નિર્વેશપત્ન્યાં પદ્મચંદ્રન રહી સહે તેમ ન હોવાથી કનુજભાઈ અંતિમર હરે છે. હુવદસચંદ્ર તેના અંતમ-મથ મુદી તેની પામે રહે છે અને તે સિદ્ધ મરણ પામેને દેવ રાવ છે, ત્યારપછી હુવદસચંદ્ર હુવદસમ્પન્નને મેનવવા માટે દક્ષિણ સમુદ્રને કાઢે નિજશાપુત્રી તરફ ભવ છે. તેની મુદ્દાસીનું વર્ણન પણ જાણે વચ્ચેલાયક છે. તેમાં પ્રમુદોષાન કાવતી કથાઓ વીરનું રંગન કરવા માટે વૈશ્યભ દીપ્યક કરે તેવી છે.

હુવદસચંદ્ર નિજશાપુત્રી પદ્મરે છે. તેને મિત્ર મહેન્દ્રજીવ રોષવા નીચેલો ત્યાં મને છે. હુવદસચંદ્ર હુવદસમ્પન્નને પામે છે, અને તેને મારે રહી પોતાની વિનિય (અરોધ્ય) નરસીએ અને છે. ત્યાં તેના પિતા દુદાવનું તેને રાજ્ય આપી દીધા છે છે અને સિદ્ધિપદને પ્રાપ્ત કરે છે. પદોત્તર દેવને એવ એ દેવપત્ન્યાં રહેલો તે તારી છેલ્લો સ્વર્ગી હુવદસમ્પન્નની કુદ્રિયાં હુવજયે ઉત્પત્ત રાવ છે અને તેને પ્રમુદ વર્ણ તેનું જન પૃથ્વીપુત્ર પાવનાં આવે છે. તે રાજશાપને રોષ વર્ણ હુવદસચંદ્ર ને હુવદસમ્પન્ન તેને રાજ્ય મોપી સરિત્ર દેવણું કરે છે અને તે અને તથા સારસલપુનિ સરિત્ર આગલી પ્રથમ દેવલોકમાં ત્યાં સિદ્ધનો એવ દેવ રહેલો છે ત્યાં જ દેવ રાવ છે. ત્યારપછી પૃથ્વી-પુત્ર હુમર પણ રાજ્ય કોરવી પુત્ર વર્ણ તેનાપર રાજ્યમારનું આરોપણ કરીને સરિત્ર છે છે અને તે પણ ત્યાં જ દેવ રાવ છે. એટલે પાછાપણે એવેદેવપત્ન્યા રોષા ભવમાં મિત્રપણે એકાઠા મને છે.

દેવપત્ન્યાંની પ્રથમ હુવદસચંદ્રનો એવ રહે છે ને મદનીર મદની ભરવાંજી સમયાં કાંઈપુત્રીમાં રાજપુત્ર મજિરક રાવ છે. દેવલોકે તેને મુરશનું ખસન લાગુ પડે છે, પણ એક દરજ્જેને એનાં તેને કાંઈ ભટ્ટને આવે છે. દરજ્જેને પોતાપર એક એક તેને હાંમે

કુલવંશરૂપે જાણીને આજીવન સુધી તેના પાત્રે આકર્ષિત થઈ જાય છે. તેથી જાણ કુલવંશરૂપે જાણીને આકર્ષિત થઈ જાય છે. આથી જાણ કુલવંશરૂપે જાણીને આકર્ષિત થઈ જાય છે.

[illegible]

આ: કલેન્ડર, ૨૦૨૨-૨૩ યોજના, જે, તે પહેલાં ૧૦૯૨ મુજબના
કુલકલેન્ડરના જાહેર કરવામાં આવેલા તેને આધારમાં વિશેષ માહિતીઓને
જોઈ ભાગ્યે કુલેન્ડર ૨૦૨૨-૨૩. (૫૭ ૧ થી ૨૩)

જાન્યવારી ૧૯૫૭ના સરકારી આદેશ અનુસાર કોલેજની દુકાન
પરથી ૫૬૬ રૂપિયાનું મુલ્યાંકન થયેલ છે અને તેના પરથી ૧૯૫૭ના સરકારી આદેશ

ચરિત્ર કહી બતાવે છે, તેમાં તે પાંચે જીવોએ શ્રી ધર્મનંદન સૂરિ પાસે દીક્ષા લીધા સુધીનો અધિકાર છે. (પૃષ્ઠ ૨૮ થી ૮૦)

ત્રીજા પ્રસ્તાવમાં પાંચે મુનિઓ પાસે આચાર્યે કહેલી કથાઓ, તે પાંચેનું દેવ થવું, ધર્મનાથજીના જ્ઞાનમહોત્સવમાં આવવું, ભગવંતને કરેલી પૃચ્છા, પરસ્પરનો સંકેત, એક જીવનું વ્યવહારું, સાગરદત્ત શ્રેષ્ઠપુત્ર થવું, તેનું વૃત્તાંત, તેણે લીધેલી દીક્ષા, થયેલ અવધિજ્ઞાન ને તેનું હુવલયચંદ્રને પ્રતિષ્ઠાપના આવવું; અહીં તે મુનિની કથા પૂર્ણ થાય છે. પછી હુવલયચંદ્ર સિંહના સ્વર્ગમનનાનંતર હુવલયમાળાને મેળવવા પ્રયાણ કરે છે. તેની મુસાફરીનું વૃત્તાંત, તેનું વિજયાપુરી પહોંચવું ને હુવલયમાળાને પરણવું ત્યાં સુધીની હકીકત સમાવેલી છે. આમાં હુવલયચંદ્રની મુસાફરીની હકીકતનો ને પ્રથમ સાગરદત્તમુનિના વૃત્તાંતનો મોટો ભાગ છે. (પૃષ્ઠ ૮૧ થી ૧૮૨)

ચોથા પ્રસ્તાવમાં હુવલયચંદ્રનું વિનિતા પાછું આવવું, પાંચમા દેવનું તેના પુત્ર તરીકે અવતરવું, હુવલયચંદ્ર, હુવલયમાળા ને સાગરદત્તમુનિનું ચારિત્ર આરાધી દેવ થવું, હુવલયચંદ્રના પુત્ર થયેલ પૃથ્વીસારનું પણ દેવ થવું, પાંચે મિત્રોનો મેળાપ, ત્યાંથી વ્યવહારું, અને મહાવીર ભગવંતના સમયમાં કાકંદીપુરીમાં રાજપુત્ર મણિરથ, અરણ્યાલ નગરમાં રાજપુત્ર કામગજેન્દ્ર, ઋષભપુરમાં રાજપુત્ર વૈરિગુપ્ત, સરલપુરમાં શ્રાહ્મણપુત્ર સ્વયંભુદેવ, અને રાજગૃહીમાં રાજપુત્ર મહારથ-કુમારપણે ઉત્પન્ન થવું, એ પાંચેનું અનુક્રમે વીર પ્રભુ પાસે આવવું, તેમનું વૃત્તાંત અને પ્રભુ પાસે તે પાંચે જીવોએ લીધેલ ચારિત્ર અને ચારિત્રના આરાધનવડે પ્રાપ્ત કરેલ સિદ્ધિસ્થાન. ત્યાં સુધીની હકીકત સમાવી છે. (પૃષ્ઠ ૧૮૩ થી ૨૪૨)

આ ચંપૂના કર્તા શ્રી રત્નપ્રભસૂરિ ક્યારે થયા ? તે હકીકત અંશાંતે પ્રશસ્તિ આપેલી ન હોવાથી ચોકસ થઈ શકતી નથી. પ્રભુસૂરિએ આ ચંપૂ શોધી આપેલ હોવાથી તેના સમયમાં તે થયેલ જણાય છે, પરંતુ પ્રભુસૂરિ ચાર પાંચ થયેલા હોવાથી કયા પ્રભુસૂરિએ શોધી આપેલ તે ચોકસ થઈ ન શકવાને લીધે અંશકર્તાનો સમય મુકરર થઈ શકતો નથી. તેમ જ આ અંશકર્તાના કરેલા બીજા કોઈ

કંઈ છે કે કેમ ? તે પણ જાણવામાં આવ્યું નથી, જે જાણવાની ખાસ આવશ્યકતા છે. કારણ કે તેમના કહેલા બીજા કંઈ જે હોય તો તે પણ આવા જ રસીક હોવાનો સંભવ છે. કોઈ વિદ્વાન મુનિ મહારાજના જાણવામાં આ કાળો સમય જાણવા જન્મ કૃતિ હોય તો તે જાણી મોકલવા કૃપા કરશે એમ વિનંતિ છે. અને તે આવશ્યક પ્રયત્ન કરશું.

આ જાણનારની અંદર કોઈ બુદ્ધિશીલ કંઈ હોય તો તેને માટે વિદ્વાનો પાસે ક્ષમાવાચના છે. કવચિત્ મુશ્કેલીની બુદ્ધિશીલ હોય તો તે મુશ્કેલીને વાંચવા વિનંતિ છે. પ્રથમ કૃત્તવ્યવંદના પિતાનું નામ દુદ્ધમાં લખેલ છે તે દુદ્ધમાં વાંચતું ને પાંચ દેવોનાં નામોમાં પાંચમું નામ કેશર લખેલું છે તે પચ્ચેશ્વર વાંચતું.

આ કથા સાંભળ વાંચવાથી આવશ્યક કોષાદિ ઉપર તીરસ્કાર ઉપજશે, વૈરાગ્ય વાસના પ્રગટશે અને ચારિત્રધર્મ ઉપર પ્રીતિ ઉપજશે એવી ધારણાથી આ પ્રવાસ કરેલો છે. પરમજ્ઞાની કૃષ્ણથી અમારો પ્રવાસ કૃત્તીજન કંઈ એમ ધારી આ કૃત્તી પ્રસ્તાવના અમામ કરવામાં આવે છે.

અલેક્ષ મુકુન્દ-૧. }
સંવત ૧૯૧૬. }

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રચારક મહા.
જાવનવર.

૨૫	"	ભાગ ૩ બે (સ્થંભ ૧૦ થી ૧૪)	૧-૮-૦
૨૬	"	ભાગ ૪ થી (સ્થંભ ૧૫ થી ૧૬)	૨-૦-૦
૨૭	"	ભાગ ૫ થી (સ્થંભ ૨૦ થી ૨૪)	૨-૦-૦
૨૮	શ્રી ઉપદેશમાળા ભાગાંતર (કથાઓ સહિત) ...		૧-૮-૦
*૨૯	ચરિત્રાવળી ભાગ ૧ થી		૧-૦-૦
*૩૦	" ભાગ ૨ થી		૧-૦-૦
*૩૧	" ભાગ ૩ થી		૧-૦-૦
૩૨	શ્રી ૩૬ શ્રી ત્રિપરિણિવાસ પુરુષ ચરિત્ર ભાગાંતર		
	૩૨ પર્વ ૧ સુ. ૨ સુ.		૨-૪-૦
	૩૩ પર્વ ૩-૪-૫-૬		૨-૪-૦
	૩૪ પર્વ ૭ સુ (લૈન રામાવલ્લભિ) ...		૧-૪-૦
	૩૫ પર્વ ૮ સુ, ૯ સુ.		૧-૧૨-૦
	૩૬ પર્વ ૧૦ સુ (મહાવીર ચરિત્ર) ...		૧-૮-૦
૩૭	વિજયચંદ કેવળી ચરિત્ર		૦-૧-૦
૩૮	પ્રત્યેષધિતામણિ ભાગાંતર		૦-૧-૦
૩૯	રત્નચંદ્ર રત્નવતી કથા		૦-૪-૦
૪૦	ઉપમિતિ ભવપ્રપંચ પીઠાંબનું ભાગાંતર ...		૦-૧૨-૦
૪૧	સૈન્યમદુનક આગ્રવચેષ્ટ		૨-૮-૦
૪૨	મુનિરાજ શ્રી વૃદ્ધિચંદ્ર ચરિત્ર		૦-૪-૦
૪૩	અનુભવમહાત્મ્ય ભાગાંતર		૨-૮-૦
પંચમૂર્ત્તિ.			
૪૪	અશ્વત્થ કલ્પદ્રુમ વિવેચન સુક્ત		૧-૪-૦
૪૫	સૈન્યમસ્ત્રાવીનો રામ અર્થ સુક્ત		૦-૧-૦
૪૬	સૈન્યવંદન ચોવીસી.		૦-૨-૦
૪૭	લૈન હીરેકટરી (ભાવનગરની)		૦-૨-૦
૪૮	લૈનધર્મપ્રસારક મુખાનો જ્યુગીલી અંક. ...		૦-૧૨-૦
૪૯	નવાલુ કાચાનો અનુભવ		બેટ.
૫૦	પાંચ પ્રતિષ્ઠામળ મૂળ મુગરાની		૦-૮-૦
૫૧	" શસ્ત્રી		૦-૧-૦

* આ ત્રણે ભાગના વિષયો ૧૫ પુરા પુરા પણ મળી શકે છે.

આરણ્યકમધ્યપર્યવત

દુવલયમાળાભાષાંતર.

પ્રથમ પ્રસ્તાવ.

ૐ અર્હ

મમઃ દીદિષતાયૈ ।

મમઃ શ્રીશુદ્ધસુવલયમાળાભાષાંતરિણિને શ્રીદાક્ષિણ્યજિહ્વગુરુસ્તિવાચ ॥

આદિત્યવર્ણ તમમઃ પરસ્માદસ્તાન્યતેજઃ પ્રચયપ્રમાવમ્ ।

યમેવમાદુઃ પુરુષં પુરાણં પરાન્મદેવાય નમોઽસ્તુ તસ્મૈ ॥ ૧ ॥

“એલે અન્ન તેજન્ય સમૃદ્ધતા પ્રજાવને અસ્તુ પમાણ્યે છે, અને એ અધ્યારથી અગ્નિ દૂર રહેણ છે અર્થાત્ અજ્ઞાનાંધકારથી વિમુક્ત છે એવા સૂર્ય સદૃશ વર્ણવણ એ દેવને પંડિતો એક પુરાણ પુરુષ કહે છે, ને પરમાત્માપ દેવને (માટે) નમસ્કાર છે.”

એક અને અથોક્ષ્મગથી સર્વ વિચારને બંધનાર, એકનાં સ્વદેહ કલ્પ, સદ્ગુણેના સ્વાનુદય, એનાં ચરણકમળ વળુ જગતને સ્તુતિ કરવા શાવક છે, અને એના ધર્મનો વેશન નિરંતર વિશ્વન્ય જનને દિગ્દર્શક છે, એવા પ્રથમ તીર્થંકર તથા કલ્પણને આપનાર બીજ તીર્થંકરો વિરક્તજ મુખી મનુષ્યોને હવં આપો. ‘જોવો’ ‘કુમુદને’ નિકાસ પમાણતા તથા ‘તમાસમૃદ્ધને’ સોતરકથી દૂર કરતા એવા શ્રી શાન્તિનાથ તીર્થંકરથી ચદ મનુષ્યનાં જન્મે નેત્રોને આનંદ આપો. એકના સ્વાનુદય તે શિવા રાણીના પુત્ર (નેમિનાથ) ફરીથી જન્મ નથી એવા એકને માટે શાઓ. આ જગતમાં તે જિનેશ્વરનું જન્મથી

૧ જો-અર્હથી તથા કિસ્મ. ૨ કુ-પૃષ્ઠી અર્થાત્ પૃષ્ઠીના શોભા, તેમને કુદ-દર્શ. કુદ-દર્શનિવિભાગી કમલ. ૩ તમ-અજ્ઞાન તથા અંધાર.

રહેલા મહત્તીના પુણી લેમ કેવલ સિદ્ધાંત છે. તે પુણ્યોનાં
 એક ધર્મ પુણ્યધર્મ વિશેષ કલ્યાણકારી છે. તે ધર્મ લોકમાં લગુ
 પ્રકારનો પ્રસિદ્ધ છે. પરંતુ સર્વ મહિષોમાં કૌસ્તુભમહિષીની લેમ,
 સર્વ દમ્ભોમાં કૌશલદમ્ભીની લેમ, સર્વ મનુષ્યોમાં કૌશલ્યની
 લેમ, સર્વ મનુષ્યોમાં સ્વર્ણની લેમ, સર્વ વૃક્ષોમાં કલ્પવૃક્ષની લેમ.
 સર્વ પર્વતોમાં કુમેર પર્વતની લેમ અને સર્વ દેવોમાં હિન્દની લેમ.
 સર્વ ધર્મોમાં શ્રી વિનેયે કહેલો ધર્મ અવિક્ષિત યોગ છે. તે વિનેય-
 કથિત ધર્મ દાન, શીલ, તપ અને બ્રાહ્મ જેવા બેઠવે ચાર પ્રકારનો
 છે. તેમાં લેમો મોટો મહિમા પ્રસિદ્ધ છે, એવા શ્રી અદીત્યે (પ્રથમ
 તિલકે) ધનસુર્યયાદના બલમાં સ્થાપિતને લગતું થી આપીને પ્રથમ
 દાનધર્મનું સ્થાપન કર્યું. પછી સિદ્ધ તથા અધર્મોક્તિની સમગ્ર "મને
 સર્વ પ્રકારનાં ધર્મધર્મ કરવાં નહીં" એવી પ્રતિજ્ઞા કરીને (ચારીત્ર
 અંગિકાર કરીને) તે બચવાને શીલધર્મ પ્રગટ કર્યો ત્યાર પછી
 વર્ણના ઉપવ્રજ કરીને તેમણે તપધર્મ પ્રકાશિત કર્યો અને પછી
 બ્રહ્મજાવના, અગ્નિજાવના તથા હર્મવર્ણ, હર્મજન્મ અને હર્મ-
 મેય, નારકગતિ, વિવેચકગતિ, નરકગતિ અને દેવગતિમાં જવા અત-
 વધી રતાં સુખદુઃખ, નેમજ ધર્મધર્મ, મુકલધર્મ કલ્યાણની જાવના
 બાવના બચવાને બ્રાહ્મધર્મ દેખાવો છે. તે ચાર પ્રકારના ધર્મોમાં તેવા
 પ્રકારના સુત્ર અને સુદનનથી રહેલ હેવાથી આપણી લેવા પ્રાપ્ત
 મનુષ્યો તેવા કલ્યાણ પ્રકારના દાન, શીલ અને તપ, એ ત્રણ ધર્મોનો
 નો દરથી જ ત્યાગ કરાવેલો હોય તેથી અમારી લેવાને નો સંવેરને
 કલ્યાણ કરનાર બ્રાહ્મધર્મ જ સુખકારક છે. કેમકે આપણે નિર્વિતર
 સંપુરિતના અસુખ દેહેને પ્રગટ કરવા પ્રવૃત્ત થઈએ હોય, આપણે
 વિન પ્રમાણે આપીને છે, આપણે દુર્ગંધની પાસે રહીએ હોય, અને
 પરીકલ્યાણ માર્ગે અનુસરીએ હોય તેથી શ્રી વિનેયદેવ, મહિષ-
 દેવ અને સંપુરિતના મુદર સુખસુમન્યું કરીને આપણે આપણે
 જામ સ્થાપ કરીએ. વળી પૂરે પાણિયે, માનવાદન, પદ્મ-
 કવિ માણિક, દેવમુખ, અંદિક, પ્રભંગન અને શ્રીદુર્ગાબદ્ધમુર્તિ
 વિનેયે જ મહાકવિએ થઈ રહ્યો છે, કે એમના માત્ર એક એક પ્રકાર
 ૧૭ ૬૭ સુધી સંપુરિતના વિનનું રંગન કરે છે, તે મહાકવિએના

સુવેદ જામિયા તે સુવે ચારિત્ર હઈ નિરંતર ચારિત્રનું પાલન કરી લીધ
નષ કરી તથા સર્વ ક્રમનું મધન કરી મોટાજામી પામ્યા આટલી
દણીકા આ કથામાં છે. આ સર્વ પ્રજાના પ્રસન્ન થયેલી હો નામની
દેવીના મુખથી સાંભળીને પૂરંમુદેએ કુવચ્ચમાના નામની કથામાં
કુષેહો છે. તેજ પ્રમાણે આ જથ મે જાણાર વચનેથી રચ્યો છે.
તેનું મહાન્મા પુરુષોએ જાણ કરું. કરું છે કે—

નિમ્નેષ્ઠમોઽપિ માહાત્મ્યં મહાનર્પયતિ ધિતઃ ।

મર્ગસંગર્ગતઃ વશ્ય પાવિત્ર્યં મમ્મનોઽપિ હિ ॥ ૧ ॥

આવાર્થઃ—“ મહાપુરુષનો આશ્રય કર્યો હોય, તે ને નેજરદિ-
તને પણ માહાત્મ્ય અપેવ કરે છે. જુઓ ! શિવના સમથી જન્મની
પણ પવિત્રતા દેવાય છે. ”

અપુરુષોએ દુર્જનનો અર્થદા દૂરથી જ ત્યાગ કર્યો, કેમકે ને
દુર્જનને જાણે પ્રકારે સ્વ આપવાથી પણ ને બીજને દિષ્ટા કરે છે.
આર્થનું બીજના મનમાં અવનું સમજાય છે. તેથી પોતપોતાના કાર્યમાં
જ્યે મરેલા ને જાણેની ચચાનો ત્યાગ કરીને આત્મકાર્યની સિદ્ધિને
માટે આ કથાનો સુષ્ટેપ દું કરું છું.

દેવોએજ જનાવી હતી તેથી તેનું સંપૂર્ણ વર્ણન થી રીને થઈ શકે ? અનેક કૌતુકના સ્થાનરૂપ તે નગરીને બેઠને પાન્થજનો પ્રચલના અમને તથા પ્રવાસની વિધુરનાને બૃહી જતા હતા. તે નગરીમાં પ્રાણીઓને મુખેથી પ્રાપ્ત ન થાય એવી કોઈ પણ વસ્તુ નહોતી. જે જે વસ્તુઓ કથાઓમાં સાંભળના તે તે વસ્તુ ત્યાં બેઠામાં આવતી હતી. તે નગરીમાં દંસને વિષે જ અંતની વહના હતી, માછલાંઓમાં — જ ફળનો ધ્રુવ હતો, અને સૂનિકાટુદને વિષે જ અરિષ્ટ હતું, પણ લોહોમાં વહના, ફળધ્રુવ કે અરિષ્ટ હતાં નહીં. તે નગરીમાં મનુષ્યો તથા સુગ્રેવગ્રે 'કમલોદિન', 'સદ્ગુણથી શોભતા', 'સ્વચ્છ', 'મુચ્છા-યાવાળા અને 'દ્વિતીયી બલિત હતા તે નગરીની સ્ત્રીઓનાં મુખ-કમળની મુદરનાથી પરામવ પામેલી કમળની પંક્તિ બંધે લગ્ન પાત્રીને જ સુગ્રેવરના જગમાં તપસ્થા કરતી હોયતી તેમ લાગતું હતું. તે નગરી જનન વૈભવવાળાં મૃદોની ઉચ્ચી ખલ્લોથી દંડાવતી હતી, તેથી ત્યાંના લોકોને મૂર્વમંડળ તો દૃષ્ટિપથમાં જ આવતું નહીં. —

તે નગરીમાં દૃદ્યર્થો નામે રાજ હતો. તે સ્વચ્છ સરળ, દાક્ષિણ્યનો બંદાર, દાન આપવામાં ધરવીર, દયાળુ, સરસે આવેલાનું રક્ષણ કરનાર, અને પ્રિયતાથી હતો. તે રાજ દીર્ઘાવ્યરૂપ શીતથી સગાપ પામેલા મનુષ્યોને તેનું નિવારણ કરવા અતિ સમાન હતો, પણ પોને અતિરૂપ નહોતો. અ-પરધોના મુખરૂપ કમળમુદને પ્રકૃતિ કરવાને તે સૂર સમાન હતો, પણ પોને મૂર્વ નહોતો. સ્વચ્છનાથી કંઈલગુણોને નવપરવિત કરવામાં તે વર્ષાક્રતુ સમાન હતો, પ્રેમીજનરૂપ કુદરતના વનને તે સરદૂકતુ સમાન હતો, શત્રુઓની સ્ત્રીઓથી થાળે કમલિનીને તે દેમળાક્રતુ સમાન હતો, પોતાની સ્ત્રીઓથી કુદરતને ધિશિર ક્રતુ સમાન હતો, મિત્રરૂપ વનને વસન્તક્રતુ સમાન હતો, શત્રુરૂપ જગતપોને શીખક્રતુ સમાન હતો, પોતાના પૃથ્વીમંડળમાં સુવધુરના અવનારસમાન હતો, અને શત્રુ રાજના દેશમાં કળિકાગસમાન હતો.

૧ કમલોદિન—કમલોદિની આશિન, કમલ-કમળોદિની આશિન ૨ મનુષ્યો સારા આચરણથી દોષગ્રા, સુદૌષ્ઠ સારા વર્તુલાકારથી દોષગ્રા ૩ સ્વચ્છ મનવાળા, સ્વચ્છ જનવાળા ૪ સારી કંવિવાળા, સારા જાવારોવાળા ૫ કમલોદિન, સ્વચ્છ.

રહ્યો હતો, તે હમણાં દરવાજો ખાલ્યો છે, અને આપના ચરણકમળના
 દર્શનની અભિલાષા રાખે છે. " રાજાએ કહ્યું— " તેને પ્રવેશ કરવા દે. "
 તે સાંભળીને " દેવ ભે જાણા જાણે તે પ્રમાણ છે " એમ બોલતી
 પ્રતિદાસીએ સેનાપતિને પ્રવેશ કરાખ્યો. તેણે રાજાને બેઠાને કાંઈક
 નજીક જાણી રાજાને નમન કર્યું, એટલે ' આમન ' ' આમન ' એમ
 બોલતા રાજાએ જામણા હસ્તગટે તેના મસ્તાકનો સ્પર્શ કરી તેનું સન્માન
 કર્યું. પછી તે સેનાપતિ રાજાને પ્રણામ કરીને સર્વ મંત્રીઓના સમુદયની
 સમક્ષે સૌજન્ય આમનપર બેઠો. પછી આમનપર બેઠેલા મુખેવને ત્રિવિધ
 અને ઉચ્ચ શ્રેણીના શ્રીમંત્રીઓએ નેત્રોત્ક્રાંતિ બોલે દાસની આદર રહેલા હવે-
 રથી અમુકનિસ્વદના ત્રિદુસમુદને મુક્યો હોય, તેમ રાજાએ " હે
 મુખેવ ! તું કુટન છે ? " એમ પૂછ્યું. ત્યારે મુખેવ બોલ્યો કે—
 " આપના પાદચુલના દર્શનથી અગાધ મારી કુટનગમ્ય છે. " રાજા-
 એ પૂછ્યું કે— " માલવરાજાની સર્વે વસ્તુ મું વૃદ્ધાંત જાણો ? " મુખેવ
 બોલ્યો કે— " આપની આજ્ઞાથી તે વખતે ચતુર્થ સિન્ધવાળા માલવ-
 રાજાની સર્વે આપણું મુદ્દ સહુ. તેમાં આપના પ્રતાપથી ચોતરફ પ્રસ-
 રવા મારા સૈન્યે કટુનું સિન્ધ જાણી નાંખ્યું, અને મારા સૈનિકોએ તેનું
 સર્વેશ (પ્રાણજીવ) છુટી દીધું. તેના સિન્ધમાં રહેલો તે રાજાનો પુત્ર
 પાંચ વર્ષનો જાગૃત્વવાળો છતાં તેનું અચરણ જાગૃત્વ બેસું નહતું. તે
 પોતાની કાઠિથી મુદ્દ કરતો હતો, તેને અમે ઘડી લીધો છે. તે
 હુમાર હમણાં આપણા હાથપ્રેરણમાં રહેલો છે. " તે સાંભળીને રાજાએ
 તેને પ્રવેશ કરાવવાનો હુકમ કર્યો, તેથી તે મહેન્દ્ર નામનો માલવરાજાનો
 હુમાર બોલે સુવૃદ્ધામના સ્થાનરૂપ થનારો અંધદસ્તી હોય તેમ દીન-
 વારહીન દુષ્ટિપાત્રો બેઠો બેઠો સમામાં રાજાની પાસે આવ્યો. તે
 હુમાર સ્ફુરણશીલ સૈનાધ્યથી સુંદર રહેતો હતો, તેના અવવરોની
 રાસા ધરિત દાઢવરવાળી હતી, તેનું સર્કાર ચંપકના પુષ્પ બેસું કોમળ
 ને ઉજ્જવળ હતું, તેમજ તે હુમાર ઘણા મુગ્ધમુદનું મંદિર થનારો
 હતો. પછી હાથમાં વિશાસ પામતા શ્રેદા સમુદયથી રાજાએ તે
 હુમારને બે દીર્ઘ સુવર્ણવરો સ્વરૂપ કરીને પોતાના ઉત્સવમાં બેસાડ્યો.
 અને ચંદ્રને બેઠાને સમુદયની એમ તે હુમારને બેઠાને બેસું ચિત્ત
 હાંથી ઉછળી રહ્યું છે, એવા રાજાએ તેને આશિષ કરીને કહ્યું

રાજાએ પોતાના વસ્ત્રના ડેરાવડે ને જાગડનું મુખકમળ હાથને
 નિર્મળ કર્યું. પછી પરિજને હાથેલા શીંગળ જળવડે રાણીએ તથા
 મંત્રીઓએ કુમારનાં તથા રાજાનાં નેત્રો ધોયાં. પછી રાજાએ પુછ્યું
 કે—“દે સ્મરનુર વિગેરે મંત્રીઓ! મારા ઉત્સવમાં બેઠેલા આ કુમારે
 કેમ રૂદન કર્યું? ને કહ્યો.” ત્યારે એક મંત્રીએ કહ્યું કે—“તેમાં
 બીજું શું બલનું? આ જાગડ છે. માતાપિતાના વિદોગથી તેનું ચિત્ત
 બેદ પામ્યું છે તેથી તેણે રૂદન કર્યું.” બીજે મંત્રી બોલ્યો કે—“દે
 દેવ! આપને જોઈને તેના હૃદયમાં પોતાનાં માતાપિતાનું સ્મરણ થયું,
 તેથી ને રોયો.” ત્રીજા મંત્રીએ કહ્યું કે—“દે સ્વામી! આ જાગ-
 ડનાં માતાપિતા આ વખતે કેવી અવસ્થા જોગવાનાં હશે? તેની તેને
 જાગર નથી. એ વિચારના દુઃખથી આ જાગડે રૂદન કર્યું.” ત્યારે
 રાજાએ કહ્યું કે—“આ જાગડનો વિચાર આપણે શા માટે કરવો
 જોઈએ? આ જાગડને જ આપણે પૂછીએ.” એમ કહીને રાજાએ તે
 જાગડને પૂછ્યું કે—“દે પુત્ર મહેન્દ્ર કુમાર! કહે, કેમ તે અશુ-
 ચ્ચન થયો?” તે સાંમળીને કાંઈક મદ્મદ્કડે ગંભીર અને મધુર અશુ-
 રથી કુમારે જવાબ આપ્યો કે—“ભુજો! વિવિનો વિલાસ કેવો છે,
 કે કંડના લેવા પરાક્રમવાળા મારા પિતાને પણ રાજ્યપ્રેમ થયો,
 અને હું પણ સત્કુળનના ઉત્સવમાં રહીને આવી સોરનીવ હસાને
 પામ્યો. દે રાજેન્દ્ર! આ સોકને હાંધી હું અજ્ઞના પ્રચારને રોષી
 છડ્યો નહીં.” તે સાંમળીને—“અહો! આના મુખમાંથી કેવા સ્ફુટ
 અશ્વરોનો આઘાત નીકળ્યો! અહો! આની વાણીમાં કેવો હાયાંકા-
 વનો વિચાર જળાય છે! આટલી નાની અવસ્થામાં તેમજ પરાધીન
 અવસ્થામાં પણ અજ્ઞા પ્રકારનો સુહિનો વૈભવ! અહો! આ સર્વ
 સર્વપ્રકારે વિસ્મયકારક છે.” એમ બોલતા રાજાએ સચિતોના મુખ
 સામું જોયું. મંત્રીઓ બોલ્યા કે—“દે દેવ! એમાં શો વિસ્મય?
 અજોડી જેટલો પણ અજ્ઞિ જાગવાના સ્વભાવવાળો હોય છે, અને
 માત્ર સરસવ જેવડું રજ પણ મહા મૂલ્યવાન હોય છે, તેથી જ રીતે
 આવા મહા વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલા રાજપુત્રો સન્ન, પુરુષાર્થ અને
 માનથી ઉત્પન્ન થતા સુજોના વૈભવની સાથે જ દેહની વૃદ્ધિ પામ-
 નારા હોય છે, વગી દે સ્વામી! આ પ્રાકૃત પુરુષ નથી, ”

અવલંબન કર્યું છે. તો દેવીના કોપનું શું કારણ હશે ? અથવા તું જ નેનો વિચાર કરે કે—શ્રીઓને સ્વમાવશી જ પાંચ કારણે કરીને કોપ હજી શક છે—એક તો પ્રજાવની સખલનાએ કરીને, બીજું નામની સખલનાવડે, ત્રીજું વિનયરહિત પરિચ્છવડે, ચોથું 'પ્રતિપક્ષ સાથેના ક્ષિયવડે અને પાંચમું સામુના નિરસ્કારવડે. તેમાં પ્રથમ મારો પ્રેમ નેનાપરથી સખલના પામ્યો નથી, કેમકે મારા જીવિતની પત્તુ ને જ સ્વમિની છે, તો બીજની શી વાત ? બીજું કારણ નામની સખલના ને પત્તુ થઈ નથી, કેમકે તું અન્નાપુરની સર્વ દાસીઓને પત્તુ નેના જ નામથી બોલાવુ છું. ત્રીજું કારણ પત્તુ નથી, કેમકે પરિચ્છનો કદાચ મારી આજ્ઞાનો લોપ કરે, પત્તુ દેવીની આજ્ઞાનો કદાપિ ભંગ કરે નહીં. પ્રતિપક્ષનો કલ્પ પત્તુ નથી, કેમકે અન્નાપુરની સર્વ રાણીઓ દેવીને દેવતાની ભેમ માને છે. છેલ્લું કારણ સામુનો નિરસ્કાર, ને તો ઘણા કાગળી નથી, કેમકે મારી માતા તો મારા પિતાની પડેલાં આશ્રિત્રવેશ કરીને દેવી થઈ છે. ત્યારે શું કારણ હશે ? ' એમ વિચારતો રાજા દેવીના વાસતવનમા પેસો; પત્તુ ત્યાં દેવી નેના હાથ- નને ચોંચર થઈ નહીં. ત્યારે રાજાએ કોઈ દાસીને પૂછ્યું કે—“ દેવી ક્યાં છે ? ” દાસીએ નિવેદન કર્યું કે—“ ઠે દેવ ! દેવી કોપશુદમાં બેઠાં છે. ” ને શ્રાવણીને રાજા કોપશુદમાં ગયો. ત્યાં જાતું દાસીએ ઉમેરી નાંખેલી કમલિની હોથ, જાતું બગ થયેલી વનની લગા હોથ અથવા જાતું કાઠી નાંખેલી પુષ્પની મજરી હોથ એવી ને દેવીને નેત્રે લેઇ. દાનિનુકમ દૃષ્ટિથી જાતો રાજા નેની સમીપે ગયો, એટલે વિનયથી ને મુંડ નેવરાગી દેવી આગણ ખાતી આમન ઉપરથી ઉઠી, અને રાજાને આમન આપ્યું રાજા અને રાણી આમનપર બેઠાં. પછી રાજા બોલ્યો કે—“ ઠે કોપવાન પ્રિયા ! કેમ આ કારણે પિતા દરદશનુના મેવથી દગ્ધવેશ કમળના લેતુ નાઈ મુખકમળ થઈ મર્યું છે. તું મારો કે બીજ કાંઈને અપરાધ કયો હોથ, એમ જાણુનો નથી. તો વિનયે પ્રસન્ન કરીને મને કહે કે, શું મેં તારા અનુભવનનું સન્માન નથી કર્યું ? અથવા તારા ગુરુજનની પૂજા નથી કરી ? કે તારા પ્રિયજનને સંતોષ નથી પમાડ્યો ? કે તારા પરિચ્છન વિનીત નથી અથવા સહ ”

અવધૂનન ક્યું છે. તો દેવીના કોપનું શું કારણ હશે ? અથવા હું જ નેનો વિચાર કઈ કે—શ્રીઓને સ્વભાવથી જ પાંચ કારણે કરીને કોપ દેખાય શકે છે—એક તો પ્રજાવની રક્ષણનાથે કરીને. શ્રીજી નામની રક્ષણનાથે, શ્રીજી વિનયરહિત પરિજનવડે, ચોથું 'પ્રતિપક્ષ' સૂચેના કલેશવડે અને પાંચમું સામ્રાજ્ય નિરસ્કારવડે. તેમાં પ્રથમ મારો પ્રેમ તેનાપરથી રક્ષણના પામ્યો નથી, કેમકે મારા જીવનની પણ ને જ સ્વમિની છે, તો શ્રીજીની થી વાત ! શ્રીજી કારણ નામની રક્ષણના ને પણ થઈ નથી, કેમકે હું અન્નાપુરની સર્વ દાસીઓને પણ તેના જ નામથી જોવાનું છું. શ્રીજી કારણ પણ નથી, કેમકે પરિજનો કદાચ મારી આજ્ઞાનો કોપ કરે, પણ દેવીની આજ્ઞાનો કદાપિ ભંગ કરે નહીં. પ્રતિપક્ષનો કલેશ પણ નથી, કેમકે અન્નાપુરની સર્વ રાણીઓ દેવીને દેવનાની જેમ માને છે. છેલ્લું કારણ સામ્રાજ્ય નિરસ્કાર, ને તો દત્તા કાગથી નથી, કેમકે મારી માતા તો મારા પિતાની પડેલાં અગ્નિપ્રવેશ કરીને દેવી થઈ છે. ત્યારે શું કારણ હશે ?" એમ વિચારતો રાજ દેવીના વાસમવનમા પેહો; પણ ત્યાં દેવી તેના કોચનને ચોથર થઈ નહીં. ત્યારે રાજદાસે કોઈ દાસીને પૂછ્યું કે—“ દેવી ક્યાં છે ? ” દાસીએ નિવેદન ક્યું કે—“ દે દેવ ! દેવી કોળશૂદમાં બેઠાં છે. ” ને સાંજીને રાજ કોળશૂદમાં ગયો. ત્યાં જાણે હાથેએ ઉમેડી નાંખેલી કમલિની હોય, જાણે ભરે યથેલી વનની લગા હોય અથવા જાણે કાઠી નાંખેલી પુષ્પની મગરી હોય એવી ને દેવીને નેવે બેઠાં. અનિસુદમ દૃષ્ટિથી જોતો રાજ તેની સમીપે ગયો, એટલે વિનયથી ને મુંદર નેત્રવાગી દેવી આગસ માની આગસ ઉપરથી ઉડી. અને રાજને આમન આપ્યું. રાજ અને રાણી આમનપર બેઠાં. પછી રાજ બોલ્યો કે—“ દે કોપવાન પ્રિયા ! કેમ આ કારણ વિના ઘરદક્ષિણના નેયથી હજારેશ કમગના લેવું તારું મુખકમળ થઈ ગયું છે. હું મારો કે જીજ્ઞ કોઈનો અપરાધ થયો હોય, એમ જાણ્યો નથી. તો ચિત્તને પ્રસન્ન કરીને મને કહે કે, શું મેં તારા જન્મજનનું સન્માન નથી કર્યું ? અથવા તારા મુકુટનની પૂજા નથી કરી ? કે તારા પ્રિયજનને સંતોષ નથી પમાડ્યો ? કે તારા પરિજન વિનીત નથી અથવા સપત્નીઓ

હોલીને ને રાજના ચરણમાં પડી. રાજએ નેને લે હાથવડે ઉભી કરીને કહ્યું કે—“ દે વહાણી ! લે તું કહે છે, ને હું અવરથ કરીશ. મારે તું સર્વથા અધિષ્ઠને મૂકી દે, સંતાપનો ત્યાગ કર, ભોજન કર અને ઉત્તમ પ્રકારનું મુખ ભોગવ. દે પ્રિય ! આજે રાત્રે નીકળુ જાગરડે મદાદેવની યાત્રે મારા માંડ્યોનો દોષ કરીને અથવા કાલાવની દેવી પામે મારા મસ્તકનું ભગિદાન આપીને અથવા મદાદેવશાનમાં કોઈ બુત, પ્રેત કે પિશાચાદિકને વિચારડે સાધીને અથવા હન્ડનું ઘડુ આરાધન કરીને હું અવરથ પુત્રની સાચના કરીશ. ” આ પ્રમાણે રાજનું વચન સાંભળીને અન્યન હવથી લેનાં સર્વ અંગેમાં શેમાંય પ્રવૃત્ત થયો છે, એવી દેવી પ્રકૃષ્ઠ મુખકમળવાળી થઈ. પડી રાજએ ભંધી હોલીને જાન, ભોજનાદિ વિધિ (કાવં) કરી સખામા આવીને સર્વ વિધિને બજાવ્યા મંત્રીઓને કહ્યું કે—“ દે મુરગુરુ વિચેરે મંત્રીઓ ! આજે આજે વૃત્તાંત જન્મ્યો છે. ” એમ કરીને નેને દેવીના કોપનુ કાગળ નકા પોને લીધેલી પ્રતિજ્ઞા નેમને કરી સંભળાવી. ને સાંભળીને લેનાં બોલ્યા કે—“ દે દેવ !—

અંગણચેદી યમુલા કુલ્યા જલધિઃ સ્વર્લી ચ પાનાન્દમ્ ।

યન્મીકલ્લ મુમેરઃ કૃતપ્રતિમ્નમ્ય ધીરમ્ય ॥ ૧ ॥

આવાર્થ—“ લેવું પ્રતિજ્ઞા કરી છે, એવા ધીર પુરુષને આખી પૃથ્વી આંજાની વેરી સમાન છે, અસુદ નાની નીક લેવો છે, પાનાળ બુધિ સમાન છે, અને મુમેરૂપવંત એક વઢીક (રાક્ષસ) સમાન છે. ” વગી

પરાક્રમવતાં નૃર્ણા પર્યલોડપિ તૃણાયતે ।

સોડોવિચર્જિતનાં તુ તૃણમપ્યચલાયંતે ॥ ૨ ॥

આવાર્થ—“ પરાક્રમવાળા પુરુષને પર્વત પણ તૃણ સમાન થાય છે, અને પરાક્રમ રહિત પુરુષને એક તૃણ પણ પર્વત જેવું થાય છે. ”

નેથી દે દેવ ! આપે જે વિચાર હવો છે ને ચોમ્બ છે, અને આ આપનો અધિવસાય સુંદર છે, કેમકે લૌકિક શાઓમાં પૂર્વ રુનિઓએ કહ્યું છે કે—“ અપુત્રત્વ મર્તિત્વાંતિ ”—પુત્ર રહિત પુરુષની સારી મર્તિ થતી નથી. વગી દે દેવ ! પિંડ, નિધાંગણિ વિચેરે સર્વ કાચો પુત્ર વિના થઈ શકતાં નથી, કહ્યું છે કે—

સાંભળવાથી દેવી બહુત ઘર્ષ. પોતાના બાવને અનુરૂપ સ્વપ્રદર્શનના રસના આવેશથી ઉત્પન્ન થયેલા હર્ષવડે તેનું અંગ રોમાંચથી કંવચ (જખર)થી વ્યાપ્ત થયું. તરત જ રાત્ર પાસે જઈને રાણીએ વિનવથી મસ્તક નમાવીને લેવી રીતે સ્વપ્રત્યેયું તેવીજ રીતે સ્પષ્ટતાથી કટ્ટી સંભળાવ્યું. તે સાંભળીને રાજા બહે અમૃતના સમુદ્રમાં પોતે મત્ર થયો હોય, એમ માનતો હર્ષવડે પ્રકૃષ્ટિત મનથી બોલ્યો કે—
 “હે પ્રિયા! રાજવશ્મીએ જે પુત્રનું વરદાન આપ્યું હતું, ને હવે ફળીભૂત થયે.” તે સાંભળીને—“દેવતાના અનુમદથી, રાજવશ્મીના વરદાનના પ્રભાવથી અને ગુરુજનોના આશીર્વાદથી વાંછિત સિદ્ધ થાઓ.” એમ બોલતી રાણી કવિઓને પદ્મ અગ્રોચર એવા પ્રમોદને પામી. પછી રાજાએ પ્રમાણનું આવરવક કાવં કરીને સર્વ મંત્રીશ્રેયે અવંટન કરેલી અને સ્વપ્રશાસ્ત્રને બહુનાર નિમિષણેથી યુક્ત એવી સમાને સરોવરને રાજદંડ અવંટન કરે તેમ અવંટન કરી. પછી દેવીએ બેથેલ સ્વપ્રતિવેદન કરીને રાજાએ નિમિષણેને પૂછ્યું કે—“આ સ્વપ્રત્યું શું ફળ?” સ્વપ્રપાદી બોલ્યા કે—“હે મહારાજ! મહાપુરુષોની માતાઓ ચંદ્ર, સૂર્ય, વૃષભ, સિંહ, હસ્તી વિગેરેનાં સ્વપ્રોજ્ઞે છે, તેથી આવા કળાસદિત ચંદ્રના દર્શનવડે પ્રધાન પુરુષના જન્મનું સૂચન થાય છે.” રાજાએ કહ્યું કે—“દેવીને પુત્રજન્મનું ફળ થયે. એ તો રાજવશ્મીના વરદાને જ નિવેદન કયું છે પરંતુ દેવીએ ચંદ્રને કુવશ્વમાળાથી વીંટાયેલો બેયો તેનું ફળ હું પૂછું છું.” ને સાંભળીને સ્વપ્રશાસ્ત્રના પંડિતો બોલ્યા કે—“હે દેવ! એ કુવશ્વમાળા તમારી પુત્રવધુ થયે.” તે સાંભળી દેવગુરુ નામનો મંત્રી બોલ્યો કે—“હે સ્વામી! તે યુક્ત છે. કેમકે કુવશ્વમાળા ચંદ્રથી બિન્ન હોતી નથી, મોટે એ વાત સંભવે છે. વળી ને માળા ચંદ્રને વીંટીને રહેલી હોય છે, તેથી આ રાજપુત્રની છોઈ પૂર્વજન્મના શ્રેદથી બંધાયેલી કુવશ્વની માળાની જેમ સર્વ જનને મનોદર ઘાને એવી તેની પ્રિયા થયે.” રાજાએ કહ્યું—“બરાબર છે, એ વાત સત્ય થાય છે. (મળતી આવે છે).” ત્યાર પછી કેટલોક વખત વિદ્વદ્ગોષ્ઠી કરીને કાર્પને બહુનાર રાજા દિવસના આશીના કાર્પને સજામાંથી ઉલ્લો (સખા બરખાસ્ત થઈ).

જાન્ય સુખવતી! કદનક્રમોનું ફળ મું છે? તે કહો. " દેવ જોડ્યો છે—" દે દેવ! સાંજનો આ આનંદનામનો સંવત્સર છે, દાઢ શરદ ઝાનુ આવે છે, કાળક માસ છે, આજે વિજયાનિમિત્ત છે, શુક્રવાર છે, હસ્તનક્ષત્ર છે, રાશિકન્ધા છે, મુકમાં નામનો ચોત્ર છે, ભ્રમ ઉપર સંસ્કરણની દૃષ્ટિ પડે છે, સર્વે સંસ્કરણે સુપૂર્ણ જગવાન છે, નયા માપદંડે અગ્રીવારમા સ્થાનમાં રચા છે. વળી સર્વે સંસ્કરણેથી અર્ચન શુભ એવું આ મુદ્દનં એવાથી માલુમ પડે છે કે આ ઉત્પત્તિ કયેલો પુત્ર સહી અથવા સહીના લેવો થયું. " રાજ્યે પૂજ્યું કે— " દે જ્યોતિષી! રાશિઓ કેટલી છે? અને તે રાશિઓના કેવા ગુણો છે? " ત્યારે તે નિમિત્તિવાએ કહ્યું કે— " દે દેવ! સાંજનો નેવ, વૃષ, મિથુન, કર્ક, મિદ, કન્ધા, ગુરુ, વૃશ્ચિક, ધન, મકર, કુલ અને મીન એ બાર રાશિઓ જ્યોતિષશાસ્ત્રના પદિનોએ કહેલી છે. હવે તે ને રાશિઓમા ઉત્પત્તિ કયેલો પુરુષ અથવા સ્ત્રીના ગુણસમૂહને સાંજનો—નેવ રાશિમાં ઉત્પત્તિ કયેલો માણસ શરવીર, કૃતજ્ઞ, હાંસી જાણવાળો, પ્રયત્ન કર્મ કરનાર, શરીરે કોમળ, અપગ દરિવાળો અને ઓઝને પ્રિય હોય છે. વૃષ રાશિમાં ઉત્પત્તિ કયેલો માણસ સ્વભાવી, પવિત્ર, ચતુર, જ્ઞાનવિદ્યથી, દાતા, મનોહર, સારા મિત્રવાળો અને સુંદર સ્ત્રિવાળો હોય છે. મિથુન રાશિમાં ઉત્પત્તિ કયેલો માણસ સ્વભાવ સમુદાગ્રી, મિષ્ટ ભજ જાનાર, વિરલની આમુક્તિવાળો, કર્મની ચેતી અને ધનવાન હોય છે. કર્ક રાશિમાં ઉત્પત્તિ કયેલો માણસ શરવીર, કૃતજ્ઞ, ધનાઞ્ઞ, શરીરે કૃષ્ણ, ગુરુજનનો વન્ધવ, હોંસી અને કૃતજ્ઞ પીડનો હોય છે. મિદ રાશિમાં ઉત્પત્તિ કયેલો મનુષ્ય અભિમાની, ધમાવણ, માનપિતાને વદાલો અને નિર્દનર મઘમાંમમાં આસક્ત હોય છે. કન્ધા રાશિમાં ઉત્પત્તિ કયેલો નર વૃદ્ધાવસ્થામાં ધર્મનો અર્થો, સર્વે લોકોને માન્વ, ધનવાન અને જોજનના હૃદયને આનંદાથી હોય છે. ગુરુ રાશિમાં ઉત્પત્તિ કયેલો મનુષ્ય હન્યાંતુ, મિત્રની વન્ધવ, કુઞ્ઞનું સ્થાન, સ્પષ્ટ જોડનાગ્રી અને વૈરાગ્યવાન હોય છે. વૃશ્ચિક રાશિમાં ઉત્પત્તિ કયેલો માણસ ક્રૂર, શરવીર, પ્રિય નેત્રવાળો, સર્વિષ, ક્રોધ અંતઃકરણવાળો, ધનિક અને માતાપિતાનો સદા વિરોધી હોય છે. ધન રાશિમાં ઉત્પત્તિ કયેલો મનુષ્ય જીદિમાન, સ્વભાવી,

એકદા દેવીપ્રધમાન પરાક્રમના આધારજન મંદિર આકારવાળો
 કુમાર જાન બોજનરહિ ઉપચાર કર્યા પછી જગીરે ચંદનનું વિદે-
 ન કરી તે દુર્ગલવચ્ચેને ધારણ કરી તથા કાકા સુગંધી પુષ્પોની
 માળા પહેરીને પોતાની જ ભેલા વેચને ધારણ કરનાર ઉપાધ્યાયની
 પગળા પાછળ આવતો પિતાના ચરણકમળને નમન કરવા જાયો
 તે વખતે મૂંઝેને જોઈને કમળના વનતી જોમ તથા પૂર્વોમાના ચંદને
 જોઈને સમુદ્રની જોમ રાજનું મન સુકલ જનના હોચનને જાનક
 પમાડનાર આકારવાળા તે પુત્રને જોઈને લાલુ પ્રકૃતિન થયું. કુમારે
 વિનવથી પિતાને પ્રજ્ઞામ કર્યો. એટલે રાજાએ તેને પોતાના ઉત્તમ-
 ખમાં લેમારીને પુણ્યું કે—“દે ઉપાધ્યાય! આ કુમારે પુનઃ જોવા
 આપનીપાસેથી સમય કળામમુદનો સ્વીકાર કર્યો” કળાચારે
 કહ્યું—“દે દેવ! કુમારે ખારીપાસેથી કાંઈ પણ કળા ચંદણ કરી
 નથી; પણ જોમ ચિરકાળથી ઉત્કૃષ્ટિન ચિત્તવાળી સ્ત્રીઓ પતિનો
 સ્વીકાર કરે, અને જોમ વર્ષાકાળમાં બરપૂર જળવાળી ઘેઘેલી નદીઓ
 મમુદને સ્વીકારે, તેમ સમય કળાએ પોને જ આ ભુદિન્ય નિધિ-
 રૂપ કુમારને સ્વીકાર કર્યો છે.” તે સાંભળીને રાજાએ વિચિત્રવંક
 ઉપાધ્યાયનું સન્માન કરીને કુમારને કહ્યું કે—“દે વચ્ચ! તારા
 જાતિ દુઃસહ ચિરદાસેથી ઉત્પન્ન થયેલા ચિતારૂપ ધૂમથી સ્વામ
 ઘેઘેલી તારી માતા પ્રિયગુસ્વામા વધાયે નામવાળી ચંદ છે માટે
 તેનીપાસે જઈને તેને પ્રજ્ઞામ કર.” આપ્રમાણે આદેશ પામેલા
 કુમારે “જેવી દેવની આજ્ઞા” એમ કહીને રાજાના ઉત્સવમાંથી ઉઠી
 પોતાની માતા કે જોવા નેત્રેમાં પુત્રના મુખદંશનથી અત્યંત જાન-
 કનાં અશ્રુ બરાયાં છે તેની સર્મપિ જઈને વિનવપૂર્વક નમન કર્યું.
 એટલે દેવી સમય અંતરોપચાર કરીને પુત્રના મસ્તકનું મુલન કરી
 જોડથી જોડી કે—“દે પુત્ર! દેવ, ગુરુ અને સતી એવી માતાઓના
 (કુળવૃદ્ધાઓ) પ્રભાવે કરીને સર્વથા પિતાની ભેલો થા.” આપ્રમાણે
 દેવી કહે છે, નેટલામાં એકદમ જાણી દેવીને પ્રજ્ઞામ કરીને પ્રતિદા-
 રીએ કહ્યું કે—“દે દેવી! જાજો સ્વામી અને અશ્વક્રીડા કરવા
 જવાના છે, માટે કુમારને મોકલો.” તે સાંભળીને માતાએ રજ
 આપેલો કુમાર રાજાપાસે જાયો. એટલે રાજાએ અશ્વપાળને આજ્ઞા

રાજાએ કહ્યું કે—“ દે વન્ડા ! ફરીથી જીને પ્રસંગે વધારે સાંભળી-
શું. ” એમ કહીને રાજા ધવનાવનં અશ્વપર આરૂઢ થયો. હુમાર ઉદ્દિષ્ટ-
કર્ત્રોષ અશ્વપર ચલ્યો, મહેન્દ્રકુમાર મરૂદવાદન અશ્વપર ચલ્યો અને
જીન્દ રાજપુત્રો જીન્દ અશ્વોપર ચલ્યા. તેજજને વિસ્તારવાનું પણ
રાજદાર અનેક ઉત્તુમ દરિનઓ, અશ્વો, અને પત્તિઓને લીધે સાંકડું
જગ્યાનું હતું. પછી એના મસ્તકપર શ્વેતછત્ર ધારણ કરેલું હતું અને
જેને સલાહમાન એવા મુંદર ચામરો વીંછના દતા એવો ચતુરજ
સેનાના સહયોગે પરિવરેલો રાજા રાજ્યવશકર્મીના માથે (રાજરસ્તે)
ચાલ્યો. એણે ધિયંમુજથી શોખનો રાજા હોતુક એવા આવેલા લોકોના
લોચનને આનંદ આપતો એક કાળવારમાં નગરની બહાર આવ્યો.
પછી સમય સંન્યયે દૂર રાજીને પોને અશ્વહોડા કરવા લાગ્યો. હુમારે
પણ ધૈરિય વિગેરે પાંચ પ્રકારની અશ્વની ગતિનો ક્રમ એવા માટે
પોતાના અશ્વને અશ્વકેશિમાં મૂક્યો. તે લેદને લોકોએ જયજય સબ્દ
કયો, તેવામાં સર્વ રાજપુત્રોના દેખના જ તત્કાળ ઘણા તમાલપત્રોના
એવા રથામવજ્રવાળા મગનનળમાં તે ઉદ્દિષ્ટકર્ત્રોષ અશ્વ ઉડ્યો. દિગ્વિષ્ટ
દિશા તરફ દોડતા તે અશ્વના વેગથી જાણે વૃક્ષો તેની પાછળ દોડતા
હોય તેવું જણાતું હતું અને જે પદાર્થો પ્રથમ નજીક હતા, તે તત્કાળ
દૂર દેખાવા લાગ્યા. એપ્રમાણે અનિવેગથી દરણ કરાતા હુમારે
વિચાર્યું કે—“ અલો ! જો આ અશ્વ જ હોય તો તે કેમ આકાશમાં
ઉડ્યો ! અને જો કદાચ કોઈ દેવ હોય તો શા માટે અશ્વપણાનો
ત્યાગ કરતો નથી ! ” એમ વિચારીને હુમારે પરીશ્રા કરવાના દેતુથી
ચમરાજની છબ્દા એવી તીક્ષ્ણ કટારવડે નિર્દયતાથી તે અશ્વને હુશ્મિ-
પ્રદેશમાં પ્રદાર કયો. તેથી તે અશ્વના શરીરમાંથી રૂધિરનો પ્રવાહ
ચાલ્યો, તેના અંગની સર્વ સુધિઓ સિધિશ મઈ મઈ અને તે અશ્વ
પૃથ્વીપર પડ્યો. તત્કાળ તે અશ્વના અવિતલ્યે તેના દેહને ‘ હુમારનું
દરણ કરવાથી તું પાપી છ ’ એમ કહીને તણ દીધું. અર્થાત્ અશ્વ
મરણ પામ્યો. તેને મૃત્યુ પામેલો જોઈને હુમારે વિચાર કયો કે—
“ અલો ! આ મોટું આશ્ચર્ય છે ! જો આ અશ્વ હતો, તો તે આકાશ-
માં કેમ ચાલ્યો ! અથવા તે જો અશ્વ નહોતો તો તે મારા પ્રહાર-
થી કેમ મૃત્યુ પામ્યો ! ” તેવામાં વર્ષાઋતુના મેઘની ગ

આં ! તેથી જ રીતે વસંતજનુ આં અને બચવાન ધર્મનંદનસૂરિ
 આં ! વસંતજનુ તો અનુષ્ઠાના ચિત્તને કામાનુર કહે છે અને તે
 સાધુરાજ તો ચિત્તને નેથી વિપરીત એટલે કામથી દાંત કરે છે,
 માટે તે જગેમાં કેટલું અન્નર છે ! ને એ. જ, તારી પેતાની દુષ્ટ-
 શુદ્ધિના વિશ્વાસનું ફળ આજ. ” એમ કહીને પ્રતીદારને કમ્પુ કે—
 “ હે પ્રતીદાર ! આ વનપાળકને અર્થે શાજ ‘દેદારક અપાવ, એથી
 તેની દૃષ્ટિ વિવેરેના પ્રવાસકર્મને જાણીન થઈને ફરીથી જાતું વિવે-
 કર્ષિત વચન બોલે નહીં. ” એમ કહીને પછી મંત્રીએ દેવપૂજ
 કરી અને રાજપ્રદેશમાં જઈને તે જ મંત્રી રાજના હસ્તમાં મૂકી
 રાજ્યે કમ્પુ—“ મું જદારના હિવાનમાં વસન્તજનુ પ્રાપ્ત થયો ! ”
 મંત્રીએ કમ્પુ—“ હે દેવ ! વસન્તની શોભા જોવામાટે હિવાનમાં
 પધારો. ” તે સાંજનીને તરત જ ચર દાંતવાળા મેઢા દરની ઉપર
 હંડની એમ આગેદળ કરીને રાજ ચતુરત્ર એનાસહિત હિવાનન-
 મિમાં જાઓ. ત્યાં મંત્રીએ રાજને કમ્પુ—“ હે દેવ ! શુભો, અમદ
 અનંદના સમુદયી સુરણાપમાન વગ્ન જામરાના સ્વરવટે કરીને આ
 મ્વગકર્મનો આપને સ્વાગત (બહે પધાર્યા એમ) કહે છે. આ
 વૃક્ષો ફળનાસમુદયી નમ્ર થવેલા દેખાવ છે ને શાન્ત છે, કેમકે
 આપ પૃથ્વીપતિના આગમનથી પૃથ્વીપર દોષ નમસ્કાર ન કરે !
 એકાંત મધુર અમ્વાળા જામરાઓવટે જાવન અને પાદાવટે દન્વ
 કરના આ વૃક્ષો હે દેવ ! આપનીપામે ત્રિવિધ તૃપ્તને વિસ્તારે છે.
 હે દેવ ! આ વૃક્ષો પુષ્પવટે આપના ચરણની પૂજ કરે છે, અને
 જામરાના શ્વેતવટે આપના તુલની સ્તુતિ કરે છે. ” આપ્રમાણે નિવેદન
 કરના મંત્રીએ હિવાનમાં ચોતરફ ફરિ નાંખી વિચરું કે—“ જ.
 હિવાનમાં તો ધર્મનંદનસૂરિ ક્ષાઈ દેખાતા નથી, અને હું તો તેને
 જ મનમાં ધરીને રાજને વિના પ્રદેશને હિવાનમાં જાઓ મું. પણ
 હું પડી મું કે—આ સ્થળે વનસ્પતિ તથા હોયી કૃષ્ણા વિવેરે અર્થક
 દેવથી જીએ ક્ષાઈ દેખાણે નિર્ભય સ્થાનનું અવલોકન કરીને તેઓ
 રહા હશે, થવું કરીને પેશા સિદ્ધપૃથ્વીતરે ફરસજથ બુધિ છે,
 માટે ત્યાં સિધ્ધ સહિત સૂરિમહારાજ દેવા બેઠે. ” એમ વિચ-

દોષઉપર ચંડસોમની કથા.

પ્રતીદીપી સ્ત્રીનું બધું એક હુંગ હોય, એમ તપઃવેદા સ્ત્રવણે
 પ્રાકારથી તથા અંબીર જળવાની પરિપાથી વિદ્યાવેદી કાંચી ના
 નયરી છે. તેની અભિજ્ઞામાં તત્ત્વ દોરા છેડે રમડા નામે સંનિવેર
 છે. તેમાં મુશર્મદેવ નામે શાસન રહે છે તેને રેડસોમ નામે મોયે
 મુજ છે. તે રેડસોમને સામદેવ નામે નાનો બાઈ તથા શ્રીસોમા
 નામે બહેન છે. તે રેડસોમ જાણવાસ્વાથી જ પ્રચંડ, અપળ, કાંઈપણ
 સદન કરી શકે નહીં તેવો, મર્મથી હુંચી કંધરા રાખનાર, સ્તામ્બ
 અને અન્વંગ દોરવચન બોલનાર હતો. તે પોતાની શેરીમાં હંમેશાં
 સર્વ બાળકોને અપરાધ વિના પત્તુ મારતો હતો. તેનો તેવો સ્વભાવ
 બેઠેને બાળકોએ જ તેનું ચંડસોમ એવું સાર્થક નામ પાડ્યું છે. તે
 રાજા! તે આ ચંડસોમને કેટલાક દિવસો મથા પછી તેના પિતાએ
 શાસનતુકુળની એક નંદિની નામની બાલિકાયાએ પરબાબ્યો. પછી
 તેના માત્રાપ તેનાપર હુંગજનો બાર આરોપણ કરીને ઝંગાની તીર્થયા-
 ત્રાએ મથા. અનુક્રમે તે ચંડસોમ યુવાવસ્થાની લક્ષ્મીથી અલંકૃત
 થયો. તે નંદિની બેઠે અજડ શીલવગતું પાવન કરતી હતી, તોપણ
 ને યુવાવસ્થાનેથીધિ મનોદર અંચોથી રમતુડીય હોવાથી તેને બેઠેને
 ચંડસોમ તેનાપર વિશ્વાસ રાખતો નહીં. નેથી તે રાજા! તે નંદિની
 ઉપર કોયે રાજ રાખતાં નેનો કેટલોક કાળ નિર્વંમન થયો. એકદા
 સરદક્ષગુની લક્ષ્મીનો અવતાર થયો, તે વખતે ચોગરક સર્વ દિશાઓ
 નિર્મળ થઈ, હમુદિની દર્પણ (વિકસિત) થઈ અને કાશના
 વૃક્ષો વિકસ્વર થયા. અત્યંત પવિત્રતાના પાતરપ માણસોને બીજા
 માણસો અદર કરવા લાગ્યા. તે ઝગુમાં જળ પત્તુ અગ્નિ નિર્મળ
 થવાં, કમળના ગંધથી ભુજ્ઞ થયેલા કમરસમૂદના શબ્દોવડે સરોવરો
 પોતાનીપાસે આવેલા રાગદંડોને સ્વામન પૂછવા લાગ્યા, કમરસાઓ
 દક્ષિતઓના મંડસ્થળનો ત્યાગ કરીને સમસ્તદ વૃક્ષોમાં ફીટા કરવા
 લાગ્યા, કેમ કે "મલિન પ્રાણીઓ એક સ્થાને રહેતા નથી." જળા-
 યો ચંચળ એવા ક્ષોણશ્લી સુખવડે સરદક્ષગુની લક્ષ્મીને પ્રીતિપૂ-
 ર્ણ અભિવાદન કરવા લાગ્યા. નિર્ભાન્યના ધનની જેમ નદીઓનો
 પાદ પુદવા લાગ્યો. તથા અર્ધચિત્તવાળા પુરુષોના કાર્યની જેમ

કહી તેણે વિચારું કે—“ જુદા, આ દુશ્મિદારી મારી બાબત છે. તે મારા અહીં આવવાનું બન્યુંને એને મહેન કરી રાખેલા બરની મધે મમ્મત કરે છે, અને હું અહીં છું, તેની તેને ખતર નથી. ” તેમનાં પેલો કુવાન બોલ્યો કે—“ બહે તારો પતિ અડ દોષ કે સ્ત્રીમ દોષ, યમરાજ દોષ કે હિન્દ દોષ, પણ આજે મારીમાથે અવરજ દોષ મને કરવાનો છે. ” ત્યારે તે મુઠ્ઠી બેઠી કે—“ એ તમારો બેરોજ નિષ્ઠક દોષ, તો અહીં દોષ કે કાણે રહેલો મારો પતિ નાટક ભૂલે છે, તેટલામાં હું માને હેર બહુ છું, અને તમારે પણ મારા મનને અનુસરીને આવવું. ” એમ કહીને તે તરૂણી રમકચાતથી તરૂર નીકળીને ઘરનરક ગઈ. પછી ચાંદ્રોદય વિચાર કર્યો કે—“ અણે ! તે જ આ મારી દુશ્મનપ્રતિવાની આ છે. કેમ કે તેણે કદું કે માટે પતિ અડ છે. ” અગ્રમાણે તે ચાંદ્રોદય વિચાર કર્યો હશે, તેવામાં નીચે ચાલન કરું કે—

કટ્ટં યન્માનુરં યમ્ય, તદન્યેન રમેત ચન્ ।

અ જ્ઞાનપ્રેયર્માપ્યાલુપાદને તમ્ય જીયિતમ્ ॥ ૧ ॥

બાવાર્થ—“ એ માણસ જેને પ્રિય હોય છે, તે માણસ બે જીવનનાં રમત કરે, તો તે વાતને બદલાયે હિંમતુ તેના અભિ- નને સદા કરે છે. ”

તે ચાંદ્રોદયે હિંમતુ ચાંદ્રોદયને અવરજ કરકવા લાગ્યો તેણે વિચારું કે—“ તે દુશ્મિદાર અને તે દુશ્મિદારી ક્યા તથા ? અવરજ તેમનાં મમ્મત હમત્તાં જ છેલી ના. છું. ” એમ વિચારીને તે લોકજા ભાંચી દોષે દોષથી તેનું હૃદય ધડકવા લાગ્યું. તે પેનાના ઘરમાં પેલીને અડ અધકારથી આચારિન ચેલેલા એક બાતમાં ઘરના બાર- જાની પછત્ર મદ્દ સજ્જા રાખીને દોષે. અહીં નાટક પૂરું થયું, એટલે તેણે નામો બાઈ તથા એન હેર આજ્ઞા. તેમને ઘરના દારમાં પેલનાં ચાંદ્રોદયે એવા તરત જ કોપથી માઠ અધકારવડે જેનું વિવે- કથી નેત્ર નટ થયું છે, એવા તે ચાંદ્રોદયે પરલોકનો વિચાર કરવેના કોટપવાદને પણ નહીં મળીને તથા નીતિનો પણ ત્યાગ કરીને મદ્દવડે બાઈ તથા એનને હવ્યાં. તે બંને પૃથ્વીપર પછી ગયાં. પછી “ તે આ મારી અપ્રિય કરનારી પ્રિયા, અને તે આ દુશ્મિદારી પુરુષ

તેમનાં મસ્તકને હમણાં જ હું છેડી નાંખું છું.” એમ વિચારીને ખડ્ગ ખેંચીને ચંડસોમ જેવામાં હોડવા ભય છે, તેવામાં ખડ્ગનો અમ્ભાગ મારવાને અથડાવાથી શબ્દ થયો. તે સાંભળીને તરતજ તેની બાયાં નદિની બાજી ઉડી. અને એકદમ આવીને તેને કહ્યું કે—“ અરે પાપી ! ત્યાં જુ કયું ? તારા નાના ભાઈને તથા બહેનને મારી નાંખ્યા ? ” તે નાનગીને ચંડસોમ સંભ્રમથી બોલ્યું, તો બધુંને તથા બગિનીને મરેલાં જોયા, તેથી તેને ઘણે પશ્ચાત્તાપ થયો. તેણે વિચાર્યું કે—“ અરે રે ! મ કોપના આવેશથી બહુ દુષ્ટ કામ કર્યું ! ” ઇત્યાદિ વિજ્ઞાપ કરતો તે નાનગીને ત્રા મિચીને પૃથ્વીપર આળોટવા લાગ્યો. નદિની પશ્ચિમ તરફ અને નાનુદનુ નામ લઈને અત્યંત શોકશુકથી પીડા પામતી અનેક પ્રજાએ રૂદન કરવા લાગી. ક્ષણવારમાં સાવધ થઈને ચંડસોમ—

હા ! જુગમ્ભડથી મુદર સદાચારી બંધુ ! હા ! બહેન શ્રીસોમા ! તમાગવિના આધારવાળું પણ જમતું મારે નિરાધાર થયું. ” ઇત્યાદિ વચન ગીત । તજાર કરવા લાગ્યો. નેટલામાં—“ આ અકૃલકારી પાપનુ મારું ના જાયક નથી ” એમ ધારી લજ્જા પામ્યો હોય તો નાનગી (ચંડ) અસ્તાચળપર્વતઉપરથી ઉતરવા તૈયાર થયો. નાનગીને (રૂદન) સંભળીને શ્રીજીતિને લીધે દોમળ ચિત્તવાળી નાનગી તેને નરવાના મીષથી અત્રુ મૂકતી હોય, તેમ નાનગી તેણે પાડી લાગે ક્રોધથી રજ થયો હોય, તેમ અંધ- નાનગી તેને નાર કરતો અને પ્રચંડ કરોને મૂકતો સર્વ રાજની નાનગી તેને વખતે ગામના જનોએ ચંડસોમને કહ્યું કે—

“ નાનગી ! તારા કડું ” તે સાંભળીને પણ તે ‘ હા બાંધવ ! ’ નાંખી નાનગી કડું કરતો જ ઘરમાંથી નીકળીને નાનગી તેની તત્ત્વવચ્ચમાન એવી ચિતા કરીને નાનગી તેને નેવામાં ગામના લોકો—“ અરે ! નાનગી ! તારા કડું ” એમ જમી પાડવા લાગ્યા, એટલે નાનગી તેને નાનગી પાડી લાગ્યો તેને કહ્યું કે—

પો." ત્યારે પ્રાણીઓ જોવવા લાગ્યા. તેમાં એક પ્રાણીએ કહ્યું કે—
 "મનના રહિતપણે તેણે પાપ કયું છે, માટે તેનાથી જ તે શુદ્ધ થાય
 " બીજાએ કહ્યું કે—“ હજુનારને હજુવાથી પ્રાણહત્યા લાગતી નથી.”
 ત્રીજાએ કહ્યું કે—“ આ કુષ્કૃત (પાપ)માં કોષજ અપરાધી છે.”
 ચોથાએ કહ્યું—“ પ્રાણીઓને પાપનું નિવેદન કરવાથી જ તે શુદ્ધ થાય
 " પાંચમાએ કહ્યું—“ અજ્ઞાનથી પાપ કયું હોય, તેનો દોષ જ
 ૧. " છઠ્ઠાએ કહ્યું—“ તારી શુદ્ધિને માટે પ્રાણીઓને તારૂં સર્વસ્વ
 પીડે, અને પછી દારી મૂઠ મુંઠાવીને પાત્ર દાસમાં રાખી મિથ્યા
 મતો માત્રતો ગંજાનદી બ્દ. ” આપ્રમાણે તેમનાં પરસ્પર વિરુદ્ધ
 રત્નો સાંજગીને આ ચંદ્રસોમ અને ચાર જ્ઞાનવાળા માનીને તે સર્વનો
 ત્ર કરી મારીપામે આવ્યો છે. તો આ જ્ઞાન સૌ વિચાર કરો
 —તીર્થજ્ઞાનથી શી રીતે શુદ્ધિ થાય ? જળથી તો શરીરનો મેલ બાય
 , પણ આત્માને લાવેલું પાપ જતું નથી. એ કદાચ જ્ઞાનથી અથવા
 રસજી ગંજાનદી પાપનું દરજુ કરતી હોય, તો જળમાં રહેલા જંતુ-
 ને કદાપિ પાપ લાગ્યો નહીં. અને એ કદાચ માત્ર રમરજુ કર-
 થી જ આ જગત પવિત્ર થતું હોય, તો પછી જળવડે આત્માની
 દિ કરવાનો વિચાર કરશે તે વૃથા મોહજ છે. આવાં વાક્યો મહા-
 ત્ત્વોના વિચારને સુદન કરતાં નથી. (મહાત્માઓ તેને ચોક્ક
 જુતા નથી) મૂઠ જનોએ તેવાં વાક્યોને અત્યંત પ્રચિદ્ધિ પમાડેલાં
 પરન્તુ યમદેવથી રહિત એવા સર્વને જે કહેલું છે તે બે મનની
 દિપૂર્વક કયું હોય, તો જ તે પાપનું પ્રજ્ઞાવન કરવામાં સમર્થ
 થ છે. ”

આપ્રમાણે ચંદ્રસોમ પોતાનું વૃત્તાંત સાંજગીને મુનિને પ્રણામ
 રી દાસ એટીને બોલ્યો કે—“ દે પ્રભુ ! તમે જે કહ્યું તે સત્ય છે.
 માટે બે દુ શુદ્ધિને આપનારા સર્વજ્ઞના વાક્યને ચોમ્મ હજી, અથવા
 માત્ર હજી, તો મને દીશા આપો. ” તેણે આપ્રમાણે કહ્યું એટલે
 મુનિરાજે તેને ચોમ્મ બજીને દીશા આપી.

॥ इति कौपे चंद्रसोमकथा ॥

ફરીથી સીધમનંદન મુરુ બોલ્યા કે—“ દે પુરંદરદત્ત રાજ !
 માનરૂપી દુદાંત દારી પમરૂપી દિવાનને બાંચી નાંખે છે, માટે

આકાશને સુંબડ કરનારી દલેલીઓની ચંદ્રશાળા (અગ્રાથી)માં રહેલી
 બેલીઓ બંને કે ને નમ્રીની શોખી બેવાને આલેથી દેવાંડનાઓ હોય
 તેવી શોખી હતી. ધનિક હોમોનાં દમ્બને વિષે તથા પાટિનેના
 જુદેને વિષે સમન આગમન કરતી લકઝી અને સરસ્વતીને પરસ્પર
 પ્રીતિ વૃદ્ધિ પામતી હતી. ને નમ્રીના ઉમાન ખુલ્લુમાં એક સોજન
 દર કૂપપદ નામે ગામ છે. ને ગામમાં એક પૂર્વના રાજવંશમાં દિવસ
 થયેથી કાચબા નામે અગ્રાઈન વૃદ્ધ કાકીર રહેતો હતો. તેને પોતાના
 સવિત કરતાં પત્નિ અતિ પ્રિય એવો વીરબાટ નામે એક જ પુત્ર હતો.
 એકદા ને પુત્રને લગ્ન ને કાચબા દેવગણિની નમ્રીમાં પ્રદ્યોતન-
 રાજની મેલા કરવા મલો. પ્રદ્યોતનરાજને તેને ને જ કૂપપદ નામ
 આપ્યું. કેટલેક દાંડે સમીપના શત્રુઓમાંથી વારંવાર લગ્ન કરાવી
 તે કાચબાના અવધરો કિશિલ થઈ ગયો, તથા વૃદ્ધાવસ્થાની સંપૂર્ણતાથી
 ચલવામાં પત્નિ ને કાઠિમાન રજા નહીં. તેથી વીરબાટ પુત્રને રાજને
 કોઈને પોતે દેર જ રહ્યો. ને વીરબાટને શાંતિબાટ નામનો પુત્ર
 થયો. ને પુત્ર અનુક્રમે વૃદ્ધ પામીને રાજની મેલા (નંદરી) કરવા
 જાયો. ને શાંતિબાટ સ્વમાતે અગ્રા, અભિમાની અને શુભાચાર્યોના
 અધિક હેવાથી પ્રદ્યોતનરાજને તથા રાજપુત્રને તેનું શાંતિબાટ નામ
 કાઠીને માનબાટ નામ પાળુ હતું. તે પુત્રદરદરારાજ 'તેજ અ
 માનબાટ એક દિવસે પ્રદ્યોતનરાજની સલામતી સર્વ સલામતી પેતરો-
 નાના રથને બેસાડતા, ને વળતે મલો પેતરના સ્વર્ગને તથા એક
 એવા અવિષ્કરને નમસ્કાર કરીને ને પોતાને રથને બેસાડી મલો, તો
 પેતરના આગમનને એક પુલિહ નામના રાજપુત્રને બેઠેલો બેઠેલો તેને
 કહ્યું કે—“તે પુલિહ ! આ આ બેસવાનું રથન છે. મહે તુ ઠી.”
 પુલિહે કહ્યું—“હું અજાણ. જા કાઠી બેઠે જુ, તેથી કાઠી અપરાધ
 માફ કરે, કાઠીની નહીં મેનું.” તે કાઠીને જીજ્ઞાસુઓએ
 માનબાટને પરીચો કે—“તારા માનબાટને રથને પુલિહ બેઠો. સર્વે
 માની પુરો પુરોની બેઠા સવિત તથા ધનનો તથા કરે છે, પત્નિ
 કાઠિ માનનો તથા કરતા નહીં. કેમ કે માન જ એક ધન છે.
 હવે તો આકાશના રાજી એવું દેખાયું છે, અને મન તો આરાવળની
 એવું જાય છે, તેથી માનબાટ પુરો કરાયે દેખાયે તથા કરે. ૫૦

તાં કેટલોક દિવસે માનમટના મજૂર રૂઝાવા અને તે સામે થયો. ત્યાં રહીને તેમણે કેટલોક કાળ નિર્વેશન કર્યો.

એકદા ત્યાં વનમૂર્ખિમાં વસંતઋતુની હાથી (સોમા) અવગતી. તેના સંજયી સર્વ વૃક્ષો નવાંફૂરતી હાથીવાળા થયા. અયોકવૃક્ષો વિશેષી ઓળોને બાંધે તેના પાદપત્રના ઘાતનું મનમાં સ્મરણ કરીનેજ હોય, તેમ ઓકવાળી કરવા લાગ્યા. કામદેવ પણ તે ઋતુના સંજયી વિશેષી પુરુષોને દર્શવા લાગ્યો, કેમકે તે કામદેવનું મિત્રસૈન્ય પુષ્પની હાથીવડે ઘાતું મોટું થયું હતું. મધના મૂષ (કોમળા) નાંખવાથી બાંધે અત્યંત રોષ પામ્યો હોય, તેમ કેસરવૃક્ષ કેસરની હાથીવડે વિરતી ઓળોને દર્શવા લાગ્યો. પત્રોવડે સમૃદ્ધિમાન એવા પલાશના વૃક્ષો બાંધે શુક્રવૃક્ષ વિશેષી ઓળોના પ્રાણનો નાશ કરવામાટે પલાશો (રાક્ષસો) ન હોય નહીં તેમ સોમવા લાગ્યા. આયોપાદવના વૃક્ષોની ટાંચાઓ નવપદ્મવના હાથવાડે કરીને બાંધે વસંતઋતુને વશથી ઉતારતું કરતી હોય, તેમ સોમવા લાગી. આવા વસંતઋતુએ તે માન-બટ જામના સુવાન પુરુષોસાથે દીવકા આવા થયો. ત્યાં જામના હોડોએ કહ્યું કે—“ હો તેના હૃદયમાં પ્રિય હોય, તેનું તેલે નામ લેવું.” તે વચન સર્વ હોડોએ અચીકાર કર્યું. પછી પોતપોતાની પ્રિયાઓની પાછે તરફ પુરુષો યીત જવા લાગ્યા અને કોઈ તરફ પોતાની મોંઘાંની નામની સ્ત્રીનું નામ લીધું, એવી ન રીતે કોઈએ રયામાંગી, કોઈએ તન્વંગી અને કોઈએ નીલોપસાદ્ગી એમ પોતપોતાની ઓળોનાં નામ લીધાં. પછી માનમટનો વારો આવ્યો, ત્યારે તે દીવકાપર ચડીને પોતાની ઓ મોંઘાંગી હતી, તોપણ રયામાંગી નામે ઉચ્ચાર કરીને કહ્યું. તેથી રયામાંગી નામ લીધેલું સાંમળીને તેની ઓ રૈરાંચી અત્યંત કોપ પામી, ત્યારે બીજા યુવતીઓએ તેની મસકરી કરી કે—“ હે સખી ! તારાં રૂપ અને સૌન્દર્યની રચના સારી નથી, તેથી તારો પતિ બીજા રયામાંગી નામની પ્રિયાનું નામ લે છે.” એ સાંજળીને તે સૌન્દર્યવાળી રૈરાંચીના હૃદયમાં સ્થલ થયું હોય, તેમ તે વિચાર કરવા લાગી કે—“ અહો ! મારા પતિએ મારી સખીઓનીસમગ્ર પણ મારા માનનું રક્ષણ કર્યું નહીં. અહો ! ને કેવો હાદિપ્રવાણી રહીત છે ! કેવો નિર્વેશન અને પ્રેમરહિત છે !”

નદી, નેથી તેને કાંઈક શંકા ઉત્પન્ન થઈ, એટલે તે તરત જ પોતાને ઘેર આવ્યો. નેત્રે પોતાની માને પૂછ્યું કે—“ તમારી વદુ ઘેર આવી છે કે નહીં ? ” માએ કહ્યું કે—“ અહીં આવીને તરત ને વાસશુદ્ધમાં ગઈ છે. ” તે સાંભળીને માનમટે વાસશુદ્ધમાં આવી તરત જ નેનો ખાસ તોડી નાંખ્યો. પછી તેને જળનું સ્ત્રિચન કર્યું, નેથી તે છાત્રવારમાં સ્વસ્થ ચિત્તવાળી થઈ. ત્યારે માનમટે કહ્યું કે—“ દે પ્રિયા! તારો દોષે અને મું અપરાધ કયો છે ? તું કેમ દોષ પામી છે ? શમાટે આમ કારણવિના પોતાના તથા મારા પત્ર જીવિતને સંશયસ્પી દોષા (દોષકા)માં આરોપણ કર્યું ? ” ને સાંભળીને ગૌરાંગી પતિપ્રત્યે બોલી કે—“ જ્યાં તે સંભ્રમ્યવાળી અને કમળના પત્રસમાન દીપ્ત લોચનવાળી શ્યામાંગી રહેતી હોય ત્યાં તમે પત્ર બન્યો. ” માનમટે કહ્યું—“ દે પ્રિયા! હું આ વૃત્તાનથી સંવેદ્યા અજ્ઞાન છું. શ્યામાંગી દોષી ? દોષે અને મારે તેને બેઈ ? તારીપાસે દોષે વાત કરી ? તે સર્વે મને કરે. ” ને સાંભળીને ક્રોધાગ્નિથી જળતી ને બોલી—“ અન્ધારે અજ્ઞપણા ચાલ્યો છો. જ્યારે તમે દોષકાપર ચણા દત્તા, ત્યારે સર્વે મુખીઓનીપાસે તમે ને શ્યામાંગીનું નામ લીધું હતું, તે તો કેમ જુડી ગયા કે ? ” એમ કહીને મદા પવિત્ર અરણ્યમાં રહેલા મુનિની લેમ ને મૌન ધારણ કરીને રહી માનમટે વિચાર્યું કે—“ આ તો વિનાકારણે દોષ પવેનપર ચડી. ” પછી નેત્રે વારંવાર સમજાવતાં છતાં પત્ર તે કાંઈ જ બોલી નહી, કેવળ અનુજ માનનો જ આશ્રય કરીને રહી. ત્યારે માનમટે વિચાર્યું કે—“ આનું ચિત્ત ક્રોધથી પ્રુષ્ઠ થયું છે, નેથી તેના અનુનયમાટે તેના પવે પડતું જ દિનકારક છે. ” એમ વિચારીને નેત્રે નેમ્રમાત્રે કર્યું, પરન્તુ નેથી તો ઘણું ઘી નાંખવાથી અગ્નિની જ્વાળાની લેમ ને હસી અધિક ક્રોધયુક્ત થઈ, પત્ર ચિત્તમા શુન્નરમનું પોષણ કર્યું નહી. એવટ માનમટે વિચાર્યું કે—“ આ મૂઝાણી અનુનય કર્યાં છતાં પત્ર પ્રમથ થતી નથી, તે કુશ્મ છે. કેમ કે સ્ત્રીઓ પ્રાપ્તે સેવી જ હોય છે, એ મારંગમા કુન્નર સ્ત્રી અંદર નહી ન હોય તો ગોઠાગિરણી પુરુષોને ગેરુની લક્ષી સમીપ જ છે. કામી પુરુષો કામદેવતા તાપના નાશનેમાટે સ્ત્રીઓનું સેવન કરે છે, પરન્તુ ને સ્ત્રીઓ તો ઉચકું મદા સંગપનુ સ્થાન રહી પડે છે. સ્ત્રીઓ

સાંભળીને “મારા પતિ દૂવામાં પડ્યા” એમ ધારીને દુઃખી થયેલી તે સ્ત્રીએ તત્કાળ પોતાનો દેહ દૂવામાં પડ્યો મૂખે. તેની પાછળ તેની સાસુએ પણ તે દુઃખથી દુઃખિત થઈને પોતાનો દેહ દૂવામાં નાંખ્યો અને તેની પાછળ આવ્યો તેનો સાસરો પણ તે મોટા દુઃખથી પડ્યો. તે ત્રણેને નાશ પામેલા બેઈને માનસદે મનમાં વિચાર્યું કે— “હવે મારે શું કરવું? આ દુઃખથી હું પણ મારા જાનમાને દૂવામાં નાખું કે નહીં?” એમ વિચારીને તે પુરંદરદત્ત રાજા! તે માનસદે સમયે ગ્રામ થયેલી તેમની નિવાપાંચલિ કિથા કરીને જલન્ત વૈરાગ્ય પામી દેશાંતરોમાં પરિભ્રમણ કરવા લાગ્યો. લોકોએ જાણવેલા બૃત્ત-પાન, ગંગાજાન વિગેરેનું અપચરણ કરવા લાગ્યો. અને હેરાટ સ્ત્રી, માતા અને પિતાના વધથી ઉત્પન્ન થયેલા જલન્ત પાપસમૂહની શાંતિને માટે કૈશંખી નગરીએ આવ્યો. તે નરેશ! તે આ ત્રિચારો જાણા અને મૃદ ચિત્તવાળો માનસદે લોકોની ઉદ્ધિવટે તીર્થો કર્યા કરે છે, પરન્તુ એ ચિત્તની શુદ્ધિ હોય તો પુરુષ ઘરમાં રહીને પણ પાપનો ક્ષય કરે છે. તેથી સર્વ પ્રકારે મનની જ શુદ્ધિ કરવી બેઈએ. ચિત્તની શુદ્ધિવિના મુખાત્રે આપેલું વિત્ત નથા કરેલો કિથાનો સમૂહ સરમને વિષે પૂતનો હોમ કર્યાની એમ નિષ્ફળ છે.”

અપ્રમાણે સુરનાં વાક્યો સાંભળીને તે માનસદે માન્યો લગ્ન કરીને જલવાન ધર્મનંદન સુરના ચરણકમળનો અગ્રથ દર્શો, અને પ્રતિજ્ઞા પામેલા તેણે પ્રત્યક્ષા માગી એટલે સૂરિએ કહ્યું કે—“હે વન્સ! નિરન્તર અનિચારરહિત ચારિત્રનું પાલન કરવું અતિ દુષ્કર છે. હેમ કે તેમાં કેશનો હોય કરવો પડે છે, નિરન્તર પ્રાણનિપાતવિરમણ વિગેરે મનોને અનિચારરહિત ધારણ કરવાં પડે છે, જહાર હજાર શીલંગના ભારને વહન કરવો પડે છે, રસવિનાનું વિરસ થયેલું અને લૂખું મિથ્યા માગીને હાવેલું જાત જમવું પડે છે, પ્રાણુક, એકાન્તીય અને સ્વાદવિનાના જળનું પાન કરવું પડે છે, બુધિપર સૂવું પડે છે, અને દુઃસહ એવા પરીસરો તથા ઉપસંગોના સમૂહ ગ્રામ યાવ તોપણ કિચિત્ માત્ર સિધિલતા કરી સકાતી નથી. લોકાના અત્રા ચાવવા

વાયવ્યે દોઈ વખત પત્તુ મળી શકના નહીં. તે નજરીમાં કામગિરી
 સંચાલનીના વળકાડવાને હરજી કરનારા સંસ્થાકાળના વાણીજી કુશળ
 પુરોના કુશલને પ્રદીપ કરતો હતો. તે નજરી ચોંદ મહત્ત્વપ્રેરથી
 જેનો જાનમદિમા સૂચવન થયો છે, જેણે શરીરની અનુપમ રમણીય-
 તાથી ઘણા કામદેવોનો નિરસ્કાર થયો છે, જેણે ઉત્પત્તિ થયેલા નિર્મળ
 દેવગદાનવો સમગ્ર પદાર્થનો સમૃદ્ધ જલચોકન થયો છે, સંસ્થા-
 રના ઉદ્દેશ્ય વિવરમાં સંચાર કરનારા જેણે સમગ્ર જનસમૃદ્ધને શરજ
 આપવામાટે ઉચ્ચારણ કરેલી શુદ્ધ ધર્મદેશનારૂપ સિદ્ધનાદવો
 સર્વ કુશલીરૂપી બોટા દાસીઓનો પરાજય થયો છે, અને સુરેન્દ્ર,
 અમુરેન્દ્ર તથા નરેન્દ્રોએ જેના જન્મે ચરણકમળની સેવા કરી છે, એવા
 જણ જામનું જ્ઞાનંદ આપનારા શ્રીવામારાણીના પુત્ર જગદાનુ પાશ્વ-
 નથ તીર્થકરની જાનમદિમા છે, તે નજરીની વાણીજીમાં કાલિ-
 રામ નામે ગામ છે. અગ્રાધ કૃષ્ણોથી વ્યામ, વિકટ જેવા વટજી-
 હોયી સાંકડુ જણાતું અને અસ્યોકવૃક્ષની એવીથી મનોદર એવું તે
 ગામ કોના ચિત્તને પ્રીતિ ઉત્પત્તિ કરે તેવું નહોતું. તે ગામમાં
 ગંગાદિત્ય નામે એક વણિક રહેતો હતો. તે ગામ ધનધાન્યથી
 સમૃદ્ધિમાન છતાં પણ તે એકજ દારિદ્ર્યની મુદ્રાથી પરજય પામેલો
 હતો, કામદેવસમાન રૂપવન છતાં પણ તેજ એક લોકોમાં કદરો
 હતો, વધારે શું કહેવું? તેજ એક દુર્ભાગી હતો, તેવું દર્શનજ
 સ્થમજગનને ઉદ્દેશ્ય પમાડનાર હતું, તથા તેજ કુશલી, ચાલીયો અને
 સર્વ દુર્ગુણોનું મંદિર હતો. તે નિરતર માયાના સ્વભાવવાળો દેવથી
 હેઠોએ તેવું અશક્તિ નામ દૂર કરીને આશ્ચર્યિત્ય એવું ન્યામ આપન
 રૂપ હતું. તે પુરંદરના રાજા! તેજ આ માયાદિત્ય છે.

તે ગામમાં સ્થાલુ નામે એક વણિકપુત્ર રહેતો હતો. તેના
 પૂર્વ સુદૃઢમુદનો થયે સ્વથી તે ધનરહિત થયો હતો. તેને તે માયા-
 દિત્યની સાથે પ્રીતિ બધાની. પણ તે સ્થાલુ સ્વભાવે સરજ, કુશલ,
 શિવવાદી, કષ્ટાતુ, જીજ્ઞસુ નહોતો હોતરનાર, નિરતર દીનજાનેતો. તે સજ
 અને રૂપરહિત હતો. તે સ્થાલુને સ્થમના વૃદ્ધજાને એ વાદી રીતે
 વાણી છતાં પણ તેને શુદ્ધ મનરત્ન દેવાઈ તે માયાદિત્યનું જાનમદિમા
 દોઈ વખત મળ્યો નહીં. કહ્યું છે કે—

મારીજપાસે શંધિ રહેવા દે.” તેથી સ્થાણુ તેના હાથમાં રત્નની શંધિ આપીને ગામમાં પેઠે. પછી માયાદિત્યે વિચાર્યું કે—“કોઈ પણ ઉપાયથી આ રત્નશંધિ મારી જ યાવ તો મારો પરિશ્રમ કૃતાર્થ થાય.” એમ વિચારીને જેને પાપશુદ્ધિ ઉત્પન્ન થઈ છે, એવા તે માયાત્રીએ તે રત્નશંધિ જેવી જ બીજી પત્થરના કકડાની શંધિ તેવાર કરી. તેટલામાં કંદોઈની દુકાનો બંધ હોવાથી માંડા કરાબ્યા વિનાજ સ્થાણુ પાછો આપ્યો. અને મિત્રને બેઠીને બોલ્યો કે—“દે મિત્ર ! કેમ આજે તારા નેત્ર ભયશ્રાંત થયા હોય તેમ જણાય છે ?” માયાદિત્યે જવાબ આપ્યો કે—“તને જાહો આવતાં મેં જરાજર ઝોળખ્યો નહીં, તેથી મેં ‘કોઈ ચેર આવે છે.’ એમ ધાર્યું, માટે હું ભયભીત થયો હતો. આ છે મારે આ રત્નશંધિનું કાંઈ કામ નથી.” એમ કહીને ત્યાંથી ચાલ્યો જવામાટે આકુળ ચિત્તવાળો તે માયાત્રી બૂલથી સત્ત રત્નની શંધિ તેને આપીને, પોતે બોટી રત્નની શંધિ લઈને, ‘હું બિધામાટે ભજું છું’ એમ કપટથી કહીને એક રાત્રી દિવસમાં બાર યોગ્યન દૂર નીકળી ગયો. તેટલે દૂર જઈ પેલી રત્નશંધિ છોટીને જુએ છે, તો દેવળ પાપાજીના જ કકડા હોય. તે બેઠીને ઠગાયા જેવો અને ચોરાયા જેવો તે થઈ ગયો. પછી સ્થાણુપાસેથી સત્ત રત્નની શંધિ લેવામાટે ફરીથી પણ દુઃકપટને ધારણ કરનારો તે ચિરકાળ-મુખી સર્વત્ર ભટક્યો. જાહો ગામની જહાર રહેલા સ્થાણુએ વળીવાર-મુખી તેની રાહ બેઠીને પછી મિત્રની ધણી શોધ કરી, પણ તે મળ્યો નહીં. એટલે મિત્રનાં મુલુનું સ્મરણ કરીને અનેક પ્રકારે વિલાપ કરતાં તેણે તે દિવસ નિર્ભયન કયો, રાત્રે કોઈ દેવમંદિરમાં જઈને મુઠું રણે. રાત્રીને પાછલે પછેરે કોઈ મુજરાત દેશના રહીશ મુસાફરે નીચેપ્રમાણે આવન કર્યું.

घण्टारव घोत्रविधुरः स्वजनो नो मारकर्पणे प्रयणः ।

स च गोष्टांगमूलविभूषणं केचलं भवति ॥ ૧ ॥

આવાર્ય—એવરથી વિશ્લેષ પામેલા ઉત્તમ આજ્ઞાની જેવો જે સ્વજન જુદો બાર વદન કરવામાં નિપુણ ન હોય, તે ‘ઝાણના જાતણની પૃથ્વીનું દેવળ બૂલજી જ યાવ છે. (બીજા કસા કામનો નથી.)”

શ્રી મને મુંઝર રૂપવાળો લેઈને મારાપર અનુરામવાળી થઈ. તે સ્થાને ઈર્ષ પડુ હતું નહીં. તેથી મેં તેણીને પૂછ્યું કે—“દે જદ્રે! જો તું મને સર્વ વળ સત્ત્વ રીતે કહે, તો હું તને પૂછું.” ત્યારે તે જોણી કે—“દે મુંઝર! હું સર્વ સત્ત્વ કહીશ.” મેં પૂછ્યું—“મને નિરપરાધીને સીધાઈ ઓએ શામાટે પકડ્યો છે?” તે જોણી—“દે મુજબ! આ નવમીને દિવસે મારો પતિ દેવીને જાગીદાર આપવાનો છે, માટે તે દેવીની આરાધનાના નિમિત્તે તને ચોર કદીને કપટથી પકડ્યો છે.” તે સાંભળીને મને અનિદ્રા અંતરે અતિ બધ થયો, તેથી મેં તેણીને ફરીથી પૂછ્યું કે—“મારો અવવાનો કોઈ પડુ ઉપાય છે? દોષ તો કહે.” તેણીએ કહ્યું કે—“તારો અવવાનો ઉપાય કોઈ પડુ નથી. તેમ જ હું મારા પતિની દ્રોહી થાઉં નહીં. નોપડુ તારાઉપર મને ઘણો ઝેડ ઉપજે છે, તેથી મારું વચન સાંભળ. નવમીને દિવસે સમગ્ર પરિવાર મારા સ્વામીનીશ્ચાયે તીર્થસ્થાને જાન કરવા જાયે, તે વખતે તારું રક્ષણ કરવામાટે એક બે જ માણસો હશે.” તે સાંભળીને મને કાંઈક હીમત આવી. પછી નવમીને દિવસે અવસર લેઈને હું તે ઘરની બહાર નીકળી ગયો. અને કોઈ પડુ ન જુએ, તેમ દેહાત્મે દેહાત્મે તારી શોધ કરતો હું અહીં સરળ એવા ઘણાં વાનીર વાળા નર્મદાને તીરે આશ્રય, તેવામાં તને જોયો. દે મિત્ર! તારા દુઃસ્વદ નિરદય સમયમાં મેં આતું દુઃખ અનુભવ્યું.” તે વૃત્તાંત સાંભળીને તેને સત્ત્વ માનનારા સ્થાણનાં નેત્ર અશ્રુજળથી આદ્ર થઈ ગયાં. ત્યારપછી જાણે મિત્રો મુખ ઘોઈ આહાર કરીને ત્યાંથી ચાલ્યા. માર્ગમાં જૂઠા પડવાથી દિશ્મુદ થયેલા અને ભવબીન દષ્ટિવાળા તે જાણે મિત્રો દુસ્તર સંસારની લેવા કોઈ અરણ્યમાં પેદા આપણે ક્યાં આશ્રય છીએ? અને અહીંથી ક્યાં જઈશું? તેની તેમને ખતર ન પડી. આજગ સાધના સ્થાણએ કહ્યું કે—“હું છુપાથી જદુ પીડાઉં છું, માટે તું આ રત્નકંધિ કંદણ કર, કેમકે કંદાય મારીપાસેથી પડી જાય.” એમ કહીને તેણે માયાદિત્વને તે રત્નકંધિ આપી. તે લઈને માયાદિત્વે વિચાર્યું કે—“જાણે! મારે જે કામ કરવાનું હતું, તે આણે અને જ કહ્યું.” પછી મધ્યાહ્નકાળ થયો. સૂર્યના કિરણો સવા-

જાણા જામી તેજ વટનીએ જાઓ. તેણે ચોરીને આજ્ઞા કરી
 કે—“જરે! ધનિયો! દેવામાંથી પાણી ખેંચો” તે સાંજગીને તે ચોર-
 જાનેએ પલાસપતના પડીલામાં પથરી મૂકીને લગાડાવવા તોરણથી
 બાંધીને જળ ખેંચવામાં દેવામાં નાંખ્યો. તે દેવાની અંદર રહેલા
 સ્વાણને એકેને એટા સજ્જથી કહ્યું કે—“કોઈએ મને દુરૂવના
 ચોરથી આ દેવામાં નાંખી દીધો છે, માટે મને પણ જલાર કાઢો.”
 તે સાંજગીને તેઓએ સેનાપતિપદે વિશ્વસિ કરી કે—“કોઈએ આ
 દેવામાં કોઈ માણસને નાંખ્યો છે.” સેનાપતિ બોલ્યો કે—“જરે!
 જળ ખેંચવું બંધ કરી પ્રથમ તેજ નિચારાને જલાર કાઢો.” આ-
 પ્રમાણે તેના આદેશને વશ રહેનારા તે લોકોએ તરત જ સ્વાણને
 દેવા જલાર ખેંચી લીધો. જહી સેનાપતિએ સ્વાણને પૂછ્યું કે—“હે
 જલાર! તું ક્યાંનો રહીશ છે? ક્યાંથી જહીં આવ્યો છે? તારું નામ
 શું? કોણે આ લખું દેવામાં તને નાંખ્યો હતો?” ત્યારે સ્વાણ
 બોલ્યો—“હે દેવ! પૂર્વદેશથી જમે એ માણસો દક્ષિણદિશામાં ગયા
 હતા. ત્યાં દેવેકેકાળે જમે પાંચ પાંચ રાત્રી દિશાગન કરી દર્શન થવા
 સદા પેતાના દેશતરફ જતાં માર્ગમાં બૃહા પથ્રા, તેથી આ અટવીમાં
 આવ્યા. જહીં તૃણથી અનુર-તૃણથી પીડા પામેલા જમે જળની
 શોધ કરવા લાગ્યા. એટલે તૃણથી તમ થવેલા જમે આ લખું ફેરો
 બેઠો. ત્યારપછી શું થયું? તે હે દેવ! હું જરાતર બળુનો નથી.
 પણ મને કોઈએ આ દેવામાં નાંખ્યો, એટલું જ બલું છે. પરંતુ લેમ
 મુર પ્રાણને સદામોપદેશના વચનથી સંચારથી જલાર કાઢે, તેમ
 આપ દુષ્ટાણે મને દેવામાંથી જલાર કાઢ્યો છે.” તે સાંજગીને
 સેનાપતિએ કહ્યું કે—“કેવળ તેજ દુરાચારીએ તને દેવામાં નાંખ્યો
 છે.” સ્વાણને કહ્યું—“નહી, નહી, શાંત પાપ પેતાના અવિતથી
 પણ અધિક પ્રિય એવા મારાપર તે આતું વંદાગના ભેતુ દુષ્ટ આચરણ
 કેમ કરે?” સેનાપતિએ પૂછ્યું—“હમણા તે ક્યાં છે?” સ્વાણને કહ્યું—
 “તે હું બળુનો નથી.” તે સાંજગી સર્વ ચેરો પરસ્પર હમણું મુજ કરીને
 બોલ્યા કે—“આ નિચારો સદા સરળ સ્વભાવવાળો કાંઈપણ
 બળુનો નથી. આનું વિષ તો શુદ્ધ જ છે.” પક્ષીપતિએ કહ્યું કે—
 “આપણે બેનીપાસેથી રત્ન મેળવ્યું ક્યાં છે, તે જ આનો મિત્ર હશે

કરવામાટે સ્થાલુ મિત્રનેસાથે જઈને લોકપ્રસિદ્ધ સર્વ તીર્થોની
આરાધના કરતો કરતો અનુક્રમે અહીં આવીને બેઠો છે.”

અપ્રમાણે પોતાનું સ્થાન વૃત્તાંત ગુરુના મુજથી સાંભળીને
‘આશ્ચર્ય લેશો કે—” દે હથાળા નિવાસરૂપ પૂજ્ય ગુરુ ! મેં
માથાથી મોદિત થયેલા ચિત્તવડે જે મિત્રનો દ્રોહ કહ્યો છે, તે પાપના
નાશનેમાટે આરાધર કૃપા કરીને સર્વ સિદ્ધિને નિવાસ કરવાના
સ્થાનરૂપ જેવી પ્રત્યક્ષા અને આપો.” તે સાંભળીને ભગવાન ધર્મ-
નંદનગુરુએ સ્થાનના અતિશયથી તેના હૃદયમાં માથા ઠવાવનો પ્રચાર
સ્થાપિત થયેલો જલ્દીને શ્રી તીર્થકરે કહેલી વિચિત્રમાલે દીધા આપી.

॥ इति मायायां मायादित्य कथा ॥

ચારિત્રરૂપી મહાવાચનપર્વતના મુંદર ચંદન વૃક્ષરૂપ શ્રી ધર્મનંદન-
ગુરુ ફરીથી બોલ્યા કે—” જે માણસ ક્રોધાદિકથી રહિત છતાં પણ
લોકોનો ત્યાગ કરતા નથી, તે સ્થાન લોકના જોગાની જેમ ભવસાગ-
રમાં દુબે છે. સંસારરૂપી કાંતારમાં વિવેકરૂપી પ્રાણનો નાશ કરનાર
લોભરૂપી સંપંથી સ્પર્શીને હસાયેલા જીવો પોતાનું દિત કે અદિત કંઈપણ
જલ્દુગા નથી. લોભી મનુષ્યમાં રહેલી નિર્મળ ગુણની મેલી પણ અગ્નિથી
તપાયેલા લોહનીકેપર જળના બિંદુની જેમ તત્કાળ જલ થાય છે.
જેમ સમુદ્ર વર્ષા જળથી તૃપ્ત થતો નથી, અને જેમ અગ્નિ વર્ષા
કાંચેથી તૃપ્ત થતો નથી, તેમ પ્રાણી વર્ષા થનથી પણ સંતોષ પામતો
નથી. દે પુરંદરદત્ત રાજ ! લોકને પરવશ થયેલો પ્રાણી જા પુરુષની
જેમ દ્રવ્યનો નાશ કરે છે, મિત્રને હલે છે, અને પોતે દુઃખસાગરમાં
પડે છે.” તે સાંભળીને રાજાએ વિનંતિ કરી કે—” દે ભગવાન ! તે કયો
પુરુષ ! અને તેણે શું કહ્યું છે ?” ત્યારે ગુરુ બોલ્યા કે—” દે રાજા !
જે જા તમારીપાછળ અને વાસ્તવ મચીની ઘણી જાણુએ જલે
કેવળ અસ્થિનું જ પંજર હોય તેમ જનિ કૃષ્ણ દેહવાળો અને જલે
સાધાર લોકની જ મુક્તિ હોય તેવો બેઠો છે, તેણે લોકથી પરાજય
પામીને જે કાંઈ કહ્યું છે, તે એક ચિત્તે સાંભળો.

લોભઉપર લોભદેવની કથા.

જા જન્મદીપમાં ભરતજેવના મધ્યમંડને વિષે વક્ષસિસા

લોભમાં ચિત્તવાળો હતો, નિર્વર બીજને છેતરવામાં સિયેમલિ હતો; અસલ વચન બોલનારો હતો અને પરદાનું ઢરણ કરનારો હતો. તેનાં એવાં કૃત્યોથી બીજ સાંધવાહના પુત્રાએ તેનું પન દેવ નામ તજી દઈને લોભદેવ નામ પાડ્યું હતું. અનુક્રમે તે લોભદેવ ગુણવસ્થા પામ્યો, ત્યારે તેનું ચિત્ત અત્યંત લોભને વશ થયું. એકદમ તેનું ચિત્ત દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવામાટે અત્યંત ઉત્સાહિત થવાથી તેણે ગુરુજનની આજ્ઞા ઘડીને મોટા અમ્મો તૈયાર કરી, વાહનોનો સ્વીકાર કરી, પાથેશ સહજ કરી મિત્રવર્તની રજા લીધી. પછી સૂર્યની દૃષ્ટિપાત્રું ચરણને આમ્મું ત્યારે દિશિ અને નકુત્રથી પવિત્ર એવા ચંદના જળવાળા મુદ્દર્તને વિષે તેણે સ્નાન તથા દેવપૂજા કરી. એ તરફની નાસિકાનાડી આગલી હતી, તે તરફનો પાદ પ્રથમ મૂકીને પ્રયાણ કર્યું. તેના સ્વજનો તેનીપાછળ વગાવવા આવ્યા. લોભદેવ પ્રમુચિત મુખવાળો થયો સતો દક્ષિણ દિશાતરફ ચાલ્યો. તેને તેના પિતાએ કહ્યું કે—“દે વત્સ! તું સર્વ સામ્રાજ્ય લેલું છે તેથી તને ઉપદેશ આપ્યો તે માણિક્યને ધણુપ્ર પ્રદાર લેતું, સરસ્વતીને હણાવવા લેતું અને જોડીને ઉજાવવા લેતું સર્વથા નિરૂપયોગી છે. તોપણ માઈ ચિત્ત તારાપર સ્નેહનેલીધે મોહિત થયું છે, તેથી હું તને કાંઈક કહું છું તે સાંભળ —” દે પુત્ર! પરદેશ જદુ લંગાણ છે, રસ્તામાં ખામો ઘણા વિવશ છે, લોપી ઘણા વઠ હાલપાળા હોય છે, સ્ત્રીઓ બીજને છેતરવામાંજ તરફ હોય છે, દુર્ગનો ઘણા હોય છે, સજ્જનો ઘોડા હોય છે, કરી-ચાણનું રથજુ કરતું ગુરુદેવ છે, ગુણવસ્થા દુર્ધર છે, તથા દુર્વંતી ગતિ વિવશ છે; તેથી તારે સર્વથા કોઈ દેશાણે પંડિત, કોઈ દેશાણે મૂર્ખ, કોઈ દેશાણે દયાળુ, કોઈ દેશાણે નિર્દય, કોઈ વખત ચારીર અને કોઈ વખત કાચર લેવા ઘડીને માર્ગનું નિર્ણયન કરવું.” ઉપાદિ પિતાનાં શિક્ષા વચન સાંભળીને તે લોભદેવ અમંદ આનંદના સમૂહરૂપ ક્ષીરસાગરમાં મગ્ન થયો, અને તેના જાજે નેત્રોમાંથી હંપના અમુ ચક્ષ્માં સ્વજનો પાછા વળ્યા. પછી લોભદેવ અવિચિત્ર પ્રયાણે દક્ષિણ દિશાનો આશ્રય કરીને ચાલતા દેટલેક કાળે સોપારકપુરમાં આમ્મો તે પુરમાં પંચમર્થના માથ ઉત્પાત દેખાતો હતો, સ્ત્રીઓની જમુડી-

કહીને કહ્યું કે—“હે ભાઈ! રત્નડીપે જવાથી મોટો લાભ પ્રાપ્ત થતો તેનું છે, કેમકે ત્યાં દીવામાં પડેલી રત્નડીપે મળે છે. તો શા માટે મારે તે ઉપર ન ધ્યાન? તે માંજનીને કહ્યું કે—“હે વાલ! ભરે અને કાપને વિષે બેઠેલો મનોરથ કદીએ તેડેલો જ ને પ્રથમે છે. કહ્યું છે કે—‘જાણ્યોનો જીવ જઈને, લાભથી હોમ વધે છે.’ તો પ્રથમ ઉપાર્જન કરેલા કાંચને કાંચને તારા દેશના કાંચ સમુદાય ઉપરન કરવામાં જાણી જાણી ઉપરનો રહેલો છે. મારે મનમાં વધારે હોમ ન કરે. જાણેલા જ કાંચને પ્રાપ્તપ્રમાણે હોમ, દીપ્તિને ધન જાણ, દુષ્ટી જાણવાના સમયોએ તે ઉદાર કરે. સર્વથા જાણ મનનું કાંચ હોમ, અને અધિક કાંચ ઉપાર્જન કરવાથી હોમપ્રમાણે નિષેદ કરે.” તે માંજનીને હોમદેવ બોલ્યો કે—

યઃ કાર્યે દુર્ગમે ધીરઃ કાર્યારંભં ન મુંચતિ ।

વર્ષોઽમિતારિષ્ટેષ્વ ધીમણ્ય સંઘર્ષતે મુદા ॥ ૧ ॥

ભાષણ—“દુર્ગમ એવા કાર્યમાં જવું ધીર એવો જે માણસ કાર્યનાં અરંભને મુકતો નથી, તેના વશસ્થાનને અધિકારિની” એમ કહ્યો જાણે છે.”

તેથી દે વિજા! પુણે પ્રારંભ કરેલા કાર્યને નિષેદ કરવામાં જ મનને દુઃખાનું બેઠેલું મારે તમે જવું જાણીએ રત્નડીપે મળે.” કહ્યું—“હું તો નહીં જાણું, તું જ એકલો જ.” હોમદેવ બોલ્યો—“કેમ તમે નહીં જાણો? તેનું કારણ કહો.” કહ્યું—“હું કહ્યું કે—“હું સત્યવાર વહાણમાં બેસીને સમુદાય પેદા છું. જવું અને મારે મારું વહાણમાંથી મળું છે, તેથી મારું સમુદાયમાંથી કાંચનું પ્રાપ્ત થઈ નથી.” હોમદેવે કહ્યું—“સૂર જવું હોમમાં ઉદયગગનમાં મટે છે, પોતને પ્રત્યક્ષે હોમ છે, અને અત્યંત જવું જાણે છે તો જાણી જાણે તેનું કેમ ન થાય? મારે બીજે વિચાર દૂર કરીને સર્વથા હાથોનું ઉપાર્જન કરવામાં સાધન રહેતું બેઠેલો, તેથી તમારે જાણેલા જાણીએ રત્નડીપે જાણવું.” મારે બીજો બોલ્યો કે—“હે વાલ! જિમ્મન હોમ, તો હવે તમે હું કહ્યું છું કે—હું બેઠેલો છું, મારે જાણવામાં તું જ કદી-

તે સાંભળીને કુર્બાને તથા સ્વજનોએ તેને સારી રીતે સમજાવીને રાખ્યો, અને યાનપાત્ર ચલાવ્યું.

દ્વિતીયી સમુદ્રમાં મોટા મગરના મુખરૂપી કુદરમાં રહેલી દાઢાં-
ઓરૂપી કરવનનો ભોગ થઈ પડી મૃત્યુ પામીને અકામનિર્ગતરાવડે
રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પદેડા હબર યોજનમાં રહેલા વ્યંતરબરનમાં અડપ
સ્મૃદ્ધિવાળો રાક્ષસ થયો. ત્યાં તેણે વિવંનજ્ઞાનથી મગરવડે ગળાતા
પોનાના દેહને તથા સમુદ્રમાં આવ્યાં જતા યાનપાત્રને લોઈને વિચાર્યું
કે—“અરે! આ પાપી લોભદેવે મને આ સમુદ્રમાં નાંખી દીધો.
અરે! આ દુરાચારીનું કેતું સાદસ? તેણે સ્નેહનો સંબંધ પણ મળ્યો
નહો, ચિત્તમાં પરોપકારને પણ ધારણ કર્યો નહો, અને સજ્જનપણું
પણ રાખ્યું નહો.” એમ વિચારતાં તે રાક્ષસને ક્રોધાગ્નિ અતિ પ્રજ્વ-
લિત થયો, એટલે તેણે વિચાર્યું કે—“આને મારીને દું તાડાળ આ
સર્વ ધનનો માલિક થાઉં. અથવા એવી રીતે કરું કે આ ધન એનું
કે બીજા કોઈનું થાય નહીં.” એમ વિચારીને તે રાક્ષસ સમુદ્રમાં આવ્યો.
ત્યાં ને વદાણને લોઈને તે રાક્ષસ પ્રતિદૂળ ઉપસર્ગ કરવા લામ્યો.
પ્રથમ તો જાણે કે મરણ પામેલા દ્વિતીયીને લેવામાટે જ હોય નહો
તેમ આકાશમાં શ્યામ મેઘમંડળ ચડી આવ્યું. વાદળાંઓ વિજળીરૂપી
શશુવડે જાણે એઈને લેતા હોય, તેમ આકાશમાં ચોતરફ ભમવા
લામ્યાં, દેમડે વાદળાંઓ સ્વભાવથી જ આદ્રં દુદ્ધવાળાં હોય છે. પછી
સમરાંગણમાં તીક્ષ્ણજાતિના સમુદ્રવડે વીરપુરુષોની જેમ સમુદ્રમાં
એકેવ જળધારાવડે મેઘ સ્વેચ્છાએ વૃષ્ટિ કરવા લામ્યો. ઉદય પામેલા
મેઘોવડે આખું વિશ્વ અંધકારમય થઈ ગયું, પણ તે ચોન્ન છે, દેમડે
આ જગતમાં પુત્રો પિતાના અત્યંત સદશપણને પામે છે. સમુદ્રના
સ્વર્ગ કક્ષોલોથી વારંવાર આમ તેમ આવતું, પ્રચડ વાયુથી ઉપદ્રવ
પામેલું, પ્રાણીઓના પ્રાણને બધ ઉત્પન્ન કરતું અને અત્રિજિત પશુવ-
સ્તુથી ભરેલું સમુદ્રની અંદર આવતું તે વદાણ રાક્ષસના ક્રોધવશથી
તાડાળ ભાંગી ગયું. પરંતુ સમુદ્રમાં દીપની જેમ અને મરૂદેશમાં જળની
જેમ ભવિત્ત્વતાને કોને લોભરેવને એક પાટીયું દાઢ લામ્યું, તેને તે
વળગી પડ્યો. તેના અવસંજનથી તે સાત રાત્રી દિવસે તારાક્રીપે આવી

વિચારું કે—“અહો! શાસ્ત્રોમાં સંખ્યાય છે કે દેવતાઓ સ્વર્ગમાં
 વસે છે. પરંતુ તે દેવો રમ્ય તથા અરમ્યના વિશેષને ભજના નથી;
 નદીનો ત્રણ હોકાને આનંદ આપનાર એવા આ સ્થાનનો ત્યાગ કરીને
 સ્વર્ગનો આશ્રય માગાડે કરે?” એમ વિચારીને તે હોમદેવ ને વટજ-
 યની નીચે બેઠો. પછી અન્વંત તીર્થ વેદનાથી દુઃખી થયેલો ને ચિર-
 કાળમુદી વિચારવા લાગ્યો કે—“એવો કયો ધર્મ દશે કે લેશે
 દિવ્ય કોય ધારણ કરનારા દેવો સ્વર્ગલોકમાં મુખનો અનુભવ કરે છે ?
 અને એવું કયું પાપ દશે કે લેશે નરકમાં નારાટી અને અમદ
 દુઃખથી પજુ અતીક દુઃખને વડન કરે છે ? વળી મેં એવું શું પાપ કર્યું
 દશે કે લેશે નું જાણ પ્રકારના દુઃખનું આગળ થયો?” આપ્રમાણે વિચાર
 કરતાં તે હોમદેવના મનમાં એકદમ ભણે તીકણ શરનું શક્ય રોષ તેમ
 રૂદ્રાક્ષીનું સ્મરણ થયું. તેથી તેણે વિચારું કે—“અહો! મારી જેવાના
 અવિનને પિણાર છે। મેં પાપીએ દ્રવ્યના લોભથી સર્વનું પ્રિય કર-
 નાર અને કળાના નિધિ એવા રૂદ્રાક્ષીને દણ્યો! દવે દુ તેણે દોઈ
 કંમેનું આચરણ કર્યું કે લેશે પ્રિયમિત્રના વધરૂપ પાપથી કલુષ થયેલા
 આત્માનો તીર્થમુખિમાં ત્યાગ કરીને સર્વ પાપથી મુક્ત થાઉં.” એમ
 વિચારીને તે હજુવાર ત્યાં મુઈ ગયો. પછી હીને દોઈક દિશામાં
 દોઈની મધુર વાણી સાંભળીને તેણે વિચારું કે—“અહો! આ વાણી
 સંમ્પૂર્ણ, પ્રાકૃત કે અપ્રકૃત પજુ નથી, આ તો ચોથી પિતાચી બાણ
 છે, તે દુ માર્ગનું.” એમ વિચારીને તે સાંભળવા લાગ્યો. પિતાચી
 પરસ્પર વાણી કરે છે, તેમાં એક પિતાચી બોલ્યો કે—“પાપના નાશ-
 માટે તપ કરના હોઈને આ ઉપવનના આશ્રિતનું સ્થાન રમણીય છે.”
 બીજાએ કહ્યું—“તેકરતાં પજુ મેરૂપવંત વધારે સુદર છે.” ત્રીજાએ
 કહ્યું—“એનાથી પજુ દિમથી શીતળ થયેલા શિશુવળગનાળો દિમાલવચિરિ
 ન રમણીય છે.” ચોથાએ કહ્યું—“તને સી એમ ન બોલે, સર્વ પાપનું
 હરણ કરવામાં મંચાનદી ન પ્રધાન છે.” અપ્રમાણે સાંભળીને હોમદેવ
 મંચાનરૂં આશ્ચર્ય. તેણે હોમનો સંગ દૂર કર્યો, અને તેને અખંડ
 વૈરાગ્યવંત પ્રાપ્ત થયો. તે પુરંદરદત્ત રાજા। તે હોમદેવ અનુક્રમે કરતો
 કરતો અહીં આવીને બેઠો છે.”

આપ્રમાણે ભગવાને કહેલું પોતાનું વૃત્તાંત સાંભળીને તે હોમદેવ
 ૬. ૫

મોદથી લેનું મન મોદિત થયું છે, એવો માણસ આ પુરુષની જેમ
જન્માત્મકનો પણ વિચાર કરતો નથી, પોતાની જીવનપ્રત્યે પણ ગમન
કરે છે, અને પિતાને પણ ખારી નાંખે છે." તે સાંભળીને રાજાએ
વિચાર કરી કે—“હે સ્વામી! પણ દોષોથી જ્ઞાત થયેલી આ
સગામાં તે કયો પુરુષ? તે હું બુદ્ધનો નથી.” તે સાંભળીને ગુરુએ
હસ્યું કે—“જે આ તારાથી દૂર અને વાચવમંત્રીના દશિવૃત્તાએ
લેખ્યમ્મર મૂર્તિની જેમ કાયાકાયાના વિચારરહિત માત્ર ઉપરથી જ
દેખાતી મુંદર આદૃતિવાળો હુદાની જેમ બેઠેલો છે, તે જ તે પુરુષ
છે. મોદથી લેનું ચિત્ત મોદિત થયું છે, એવા તેજે જે અકાંચ હતું
છે, તે સાંભળે—

મોહઉપર મોહહત્તની કથા.

જેમાં સવળા કુશળ લોકો જ વસે છે એવા માઓથી મુંદર
દોષથી નામે દેશ છે. તે દેશમાં દોશકા નામે નગરી છે. તે નગરીનું
ઉદ્ભવન કરવાને શત્રુનું સંન્ય સમય નથી, તે નગરના ઘરો સ્ત્રીઓના
મુખથી ચંદ્રની ચંદ્રિકાથી અત્યંત ધીવાળને શ્વેત થયેલાં છે, તેમાં
રહેલાં દેવાવલો ગંગાનદીમાં પ્રતિબિંબિત થયેલા અને વાયુથી દશા-
વેલા પવનના છેડાએ કરીને બાંધે ચંદ્રના કવચનું માર્ગન કરતા હોય
તેવા થોભે છે. તે નગરીમાં બાવનાયુક્ત સમય ગુણે કરીને
મુંદર એવી રામાઓ (સ્ત્રીઓ) એક માત્રના અધિકપણથી ઘણી
રામાઓનો (લક્ષ્મીઓનો) પરાભવ કરે છે, તથા તેમાં રહેલા પ્રાસા-
તેની શ્વેત પવનથી વાયુથી દશા કરે છે, તેથી આકાશમાં જતુ મળે
જન્યરી ગંગાનદી બાંધે ચંદ્રના માં જન્યરી થઈ હોય, એવો જાણ
થાય છે. તે નગરીમાં હત્રિયોમાં મુદ્દતસમાન, પવિત્ર ભક્તિનું
બાળન, દાન દેવામાં કુશળ અને ન્યાયમાં અગુર એવો દોશકા નામે
રાજા રાજ્ય કરે છે. તે રાજાની સેનાના આગવાથી ઉડેલી ધુળવટે
સૂર્યનાં કિરણો પણ દંકાર બધાં છે, તેના પરાક્રમ મુદ્દત વર્ણન કર-
વામાં સંપરાજ પણ સમય થતો નથી, તેના અશ્વોએ મુદેલી પૃથ્વીથી
ઉડેલી રેણુવટે સૂર્યની કાંતિ પણ ક્ષીણ જણાય છે, તેના દલિતસમુદાય
અન્યન મદના કરવાથી મદની નદીઓ વટે છે, અને તેમના નિઃશા-
સના અમંદ પ્રતિષ્ઠાનિષેદે દરેક માં એવની લેવી મળેના કથા કરે

મુજાફજાજેવા છે, નેના લે રૂન હમંજેવા છે, અને તેન
વેતજનાજેવા છે. મુંખારના ચર્વેસ્વરૂપ આ જાગ્યા કામદેવન
ધાની છે, અને પ્રકુષ મુવાવસ્થાવડે ઉત્તમ લાવવુની દીર્ઘિકા
છે. અરો ! આ જાગિકાનુંરૂપ સર્વે રૂપોનું ઉદ્ભવન કરે છે
સૌખ્યની રચના દોઈ અદ્ભુત છે. અરો ! તેની ચતુરા
અરો ! તેની અનુપમ લાવવુની ઘરમી !” હ-વાદિક વિચાર
ને કુમાર પોતાના વાચનમનપામે આવી પડ્યો. અહીં તે
પણ તે રાજકુમાર અનુક્રમે નેત્રમાર્ગથી દૂર ગયો એટલે કે
જાગૃતા પ્રદારથી જેના શરીરના સર્વે અવયવો સિધિત થઈ
જેવી થઈ ગઈ પોતે મૂકેલા દીર્ઘ અને ઉચ્છ્વ નિઃશ્વાસના !
શયનશૃદ્ધની ચિત્રવિચિત્ર બીજને રચામવર્ણવાળી કરતી
અજોડવા લાગી. મૃગનાચરમા નેત્રવાળી અને મુકુમાર
તે જાગ્યા ચિરકાળમુખી પોતાના હૃદય મિત્રની જેમ તે રાજપુત
રમરજુ કરવા લાગી. તે વિશેષિનીને નિર્મલ સ્વપ્નામાં,
ઉઘાનમાં કે સ્વૃદ્ધલીલ ચંદ્રકાંતિમાં પણ કદાપિ શાંતિ
તેને ચંદ્ર પણ સૂર્યસ્માન થયો, ચંદનરસ અમિતજેવો થયો.
રત્ની પણ દિવસજેવી થઈ. એવી રીતે નેને સર્વે વિપરી
લાભું. હમું છે કે—

યોગિનાં ચંદનાદિર્થેઃ, દીનૈઃ પ્રાંતિઃ પ્રજાપતે ।

ઠનુર્જલતિ તેરેષ, સતતં વિપ્રયોગિનામ્ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ—“ જે ચીનષ ચંદનાદિકવડે સયોગિ જનો
ઉત્પન્ન થાય છે, તેનાથી જ વિયોગી જનોનું શરીર નિરંતર

એકજ રાજકુમાર તે હૃદયનું હરજુ કરનાર. જાગ્યાના
ઉપઘરૂપ જળવડે કરીને પોતાના દુઃસહ વિરહાગ્રિથી તપે
શાંત કરવાના વિચારો કરતો હતો તેવામાં કિરણમુદને ચોળ
વળા સૂર્ય પશ્ચિમાયગની ચૂકાનું અવસંજન હતું. એટલે ચોળ
કાર પ્રસરી ગયો, ત્યારે કામદેવના જાગૃતા પ્રદારથી ન્થયા
કુમાર “ દુઃખવિના મુખ નહીં મળે” એમ વિચારીને ઉત્ત
પાછી તે તોસવકુમારે પોતાનું વસ્ત્ર મજાબન બાંધ્યું. કમળ

નામની માજાપને આનિ વઢાકી હું પુત્રી છું. મારા માજાપે મને વિંધુદત્તના પુત્ર હરિદત્તને પાણિયદણુમાટે આપેલી છે. તે હરિદત્ત મને પરણીને તરત જ વેપારનેમાટે વઢાણમાં બેસીને લંકાપુરી ગયા છે. તેને ગયાને આજ બાર વર્ષ ઉપર થયાં છે. તે મૃત્યુ પામ્યા છે કે જીવે છે તેની કાંઈપણ ખતર નથી. હામદેવરૂપી મોટા આવર્ત અને ગર્ભાંથી દુસ્તર, વિપવરૂપી મત્સ્ય અને કૃમંવડે બંધકર ગયા અનિગદગ, એવા આ ધૌવનરૂપી અપાર મહાસાગરને અપવાદ રહિતપણે ઉલ્લંઘન કરતાં મારા આદલા દિવસો તો વ્યતીત થયા છે. વિષયો દુર્લભ હોવાથી અને હિન્દવસમુદ્ધ સંચળ હોવાથી એકદા મારા મનમાં એવી સંકલ્પવિકલ્પની શ્રેણી પ્રગટ થઈ કે—‘અહો! જરા, મૃત્યુ, શોક અને કહેશથી બરેલા આ મંસારમાં પ્રિયના સંત્રથી બીજું કાંઈપણ મુંઝર નથી. અને મારો જન્મ તો જકરીના કંઠના આંચળની જેમ, અરણ્યમાં રહેલા માઝનીના પુષ્પની જેમ અને જલેરાના કાનમાં કથન કથાની જેમ નિરર્થક જ આવ્યો બધ છે, તેથી હવે જીવતું વૃથા છે.’ એમ વિચારીને મેં મરવાનો નિશ્ચય કર્યો. પછી ‘આજે તો સર્વ પ્રાણીઓને સારી રીતે બેઈ લઉં’ એમ ધારીને હું બારીમાં બેઠી, તેજ વખતે બલિનધ્વજાનેયોગે તમે જ મારી દૃષ્ટિએચર થયા. તમને બેઈને તરત જ હું રાગને પરવશ થઈ ગઈ. તમે તમારા હૃદયનો સ્પર્શ કરી એક આંત્રણી ઉઘી કરી, ને બેઈને મેં વિચાર્યું કે—‘આ રાજપુત્રે હૃદયનો સ્પર્શ કરવાથી એવી સંગ્રા કરી કે ‘તું મારા હૃદયને અન્વંન અબીજ છે.’ અને આંત્રણી ઉઘી કરવાથી એવી સંગ્રા કરી કે ‘એક વખત સંત્રમ આપ.’ તે બંધીને મેં તમને મારી દાઢ અદ્ભૂતે જતાવીને એમ કહ્યું કે—‘લો તમે અદ્ભૂત જગથી આવશો, તો તમારો સંત્રમ થશે; ને વિના થશે નહીં.’ ત્યારથી આરબીને દે રાજપુત્ર ! મારું મન તમારા સંત્રમની આશામાં જધાયું છે પરંતુ આજમુખી તમે ન જળાયા તેથી કંપાયમાન થતી એવી મેં આજે તો મરણનો નિશ્ચય કર્યો હતો; તેલલામાં તમે આવ્યા, તેથી હવે તો તમારા મેળાપથી મારું જાન નાશ પામ્યું છે, ગુરૂજનનો વિનય ગહિત થયો છે, વિવંકરૂપી રત્ન ચોરાઈ ગયું છે, અને ધર્મનો ઉપદેશ વિસ્મરણ થયો છે. પરંતુ દે રાજપુત્ર ! બે હું તમારીસાથે સંત્રમ કરું, તો મારા કુળરૂપી

મદિરમાં હું એક દુ:શિશ્વા કહેવાઉં, સ્વર્ગનો મારો પરાશવ કરે, અને
 લોકો મોટો અપરાધ આપે હવે બે લોકાપવાદની ઉપેક્ષા કરૂં છું તો માઈ
 દશિષ્ઠન થાય છે, નહીં તો મરતુ એજ શ્રેષ્ઠ છે.” આપ્રમાણે બોલતી તે
 નુદર દાતવગી આજાને રાત્રીને ચંદ્રની જેમ તે કુમારે અત્યંત ગાઢ
 આવિગન કયુ, અને તેનીની યુવાવસ્થા પ્રીતિથી સફળ કરી. પછી આખી
 રાત્રી ત્યાં રહીને કુમારે તેને પોતાના ત્રિરહકાળમાં વિનોદ કરવામાટે પો-
 તાના નામથી અકિત એક મુદ્રિકા (વાંટી) આપી. ત્યાર પછી સં-
 પ્રસાના રાગે પૂર્વ દિશાનો ભાગ અલ્પકૃત કર્યો, ત્યારે તે કુમાર એકદમ
 તે મદિરમાંથી ઝેલો રીને આવ્યો હતો તેવી જ રીતે નીકળી ગયો. તે પ્ર-
 મળે હમેશા તે આજાપાસે આવતાં જતાં તેને આડ માસ ભતીત થયા.
 તેજ મા તેવા પ્રકારના કર્મને સંયોગે અને ભવિત્યવ્યતના નિયોગે કરીને તે
 રાજા નર્મવતી થઈ તે વત તેની સખીઓએ તેની માતા રત્નરેખાને
 કહી અને તે ગ્નનંજલિને તે વત નદિ ક્ષેત્રીને કહી, તે બાણીને ક્ષેત્રીને
 કાંઈ કે પદ્ય વચો, તેની તાંત્રીને વૃત્તાત કોશજ્ઞરાજપાસે નિવેદન
 નાના — “હે રાંડ ! તમે ઘેર જાઓ, હું હમણાં જ

તે વત કુમારે રાત્રી ગતનો કુકમ પામીને મંત્રીએ ચોતરફ
 તત્પર થઈ તેને તોળવનારો થયો નહીં. મંત્રીએ તે વાત રાજાને
 નિવેદન કરી તે ન મળીને અવત કોપીત જેના અધરોષ ફરકવા
 વળ્યા છે, એવા સ્થાને કુકમ કયુ — “હે સચિવ ! હું અન્યાયી
 નથી અને પાત્ર ભમા જેનો તારા માટે તેનો જલદી નિમહ કર.”

તે વત નાચવ જેમ જેના આજ્ઞા” એમ કહીને કોઈ બીજા
 નહીં તે કુમારને તોડી પાડી અન્યાયભિમા લઈ ગયો. પછી
 નાના — “હે રાંડ ! તમે ઘેર જાઓ, હું હમણાં જ
 તે વત કુમારે રાત્રી ગતનો કુકમ પામીને મંત્રીએ ચોતરફ
 તત્પર થઈ તેને તોળવનારો થયો નહીં. મંત્રીએ તે વાત રાજાને
 નિવેદન કરી તે ન મળીને અવત કોપીત જેના અધરોષ ફરકવા
 વળ્યા છે, એવા સ્થાને કુકમ કયુ — “હે સચિવ ! હું અન્યાયી
 નથી અને પાત્ર ભમા જેનો તારા માટે તેનો જલદી નિમહ કર.”

નીકળીને જણાવતીનું ઉદ્ધવન કરી જનુકમે પાટલીપુત્ર નગરે પહોંચ્યો. તેવજને તે જૂઠાં જીવનમાં નામે રાજ્ય રાજ્યનું પાલન કરતો હતો. તેનીપામે જઈને કુમાર તે રાજ્યની સેવા કરવા લાગ્યો.

જાદી દિલસા નગરીમાં તે જાણા મુવળુંદેવાનું દુર જાણરજુ બહીને જાણુજને તથા જીવ્ય લોસિ તેજીની નિદા કરવા લાગ્યા. તેથી તેમજ કુમારના વિરહથી ઉદ્ધવ મનવાળી જાને મનથી ઉત્તમ થતા દુઃખના આરથી બચવા પામેલી તેજી વિચાર કરવા લાગી કે—“ હું મારો ત્યાગ કરીને ચલ્યો, તે રાજ્યપુત્ર ક્યાં દશે ?” એમ વિચાર કરતી હતી, તેવામાં તેની દિઈ સખીએ તેને કહ્યું કે—“ તારા દોષથી રાજ્યના દુઃખવટે પ્રધાને કુમારને મારી નાખ્યો છે.” તે સાંજળીને મુવળુંદેવાએ ચળિયી લેવાથી તે કુમારની પછગ મરજુ તો સ્વીકારું નહીં, પણ મધ્ય રાત્રીએ કાંઈ મિષ કરીને લેરથી નીકળી ગઈ. જાણિજીવનને ચોરે પાટલીપુત્રનગર જ દિઈ આશ જતો હતો, તેનીસાથે તે મુદર દાંતવાળી મુવળુંદેવા ચાલી. મનની વેદનાથી પીડા પામતી જેથી તે જાણા થીમે થીમે ચાલતી હતી, ઉતાવળા પગલાં મુકવામાં પણ તે સમયે નહેતી તેથી તે સાંજની પછગ રહી ગઈ, સાંજથી જાદુ થઈ. જનુકમે ચાલતાં ચાલતાં તે તાલ, હિંગાલ, વમાલ, કદલ, જાલુ અને જાંબીર વિચેરે હલચે વૃક્ષોથી ચાલ એવા વનમાં પેડી. તેમાં દિલાના વિભાગોથી મુક ચલેલી જેથી તેજીને નીકળવાનો માર્ગ પણ સૂઝ્યો નહીં, તૃષાએ કરીને તેના ચિત્તની વૃત્તિ અસ્થિર થઈ ગઈ, છુપાથી પીડા પામવા લાગી, તેનું મુખ રવામ થઈ ગયું, માર્ગમાં ચાલવાથી માટી થઈ, સિદ્ધના નાદથી જલ પામવા લાગી, ગણને બેઠને તેનું હૃદય દંપવા લાગ્યું, અને જાટે રસ્તે ચડી ગઈ. તેથી તે વિલાપ કરવા લાગી કે—“ ટે પિતા ! હું તમને અત્યવ વદાલી હતી છતાં પણ તમે મારે રક્ષણ કહું નહીં. ટે પ્રિયતમ ! મેં તમારે માટે કોડામાવમાં જ સ્થિત, ફળ, વલ, લલજ અને સખીજનોનો વસને છેડે લાવેલા તૃણની જેમ અને મરમાંથી સારરજીવટે કઢિલા કચરાની જેમ સંવંચા ત્યાગ ક્યો, છતાં તમે પણ મારી ઉપેક્ષા કરી છે ?” ઇલાદિ વિલાપ કરતી તે પૃથ્વીપર મૂર્છા ખાઈને પડી. તે વખતે તેજીને મરેલી બહીને ચંદ બલે તે દુઃખથી દુઃખિત થયો હોય, તેમ કરતો (કિરણુનો) સંપ્રિય ..

દુઃખરૂપી વૃક્ષોનું થવું અશક્ય જ છે, અજ્ઞાન જ દુઃખ છે, અને
 અજ્ઞાન જ અવિદ્ય છે. તો દે વૃક્ષને ? આરે દીનભાગીને દવે સર્વથા શુ
 કરવું હોય તો તે ભાષ કરો, જેથી સમજ પાડ મળશે જ નાજ
 પામે. આરે અજ્ઞાનને કોઈવા કે—“ સ્ત્રી પુત્ર અને અન્ય વિશેષે
 સર્વેનો ત્યાગ કરીને સંસારમારમા મુક્તિમાન નૌકારામ નુ દીક્ષાને
 ભાગ્ય કરે ” ને જ્ઞાનગીને કોઈકને કહ્યું કે—“ દે અજ્ઞાન ! તમે
 અને પ્રવચ્ચાનો કાંઈ કર્યો ” મુનિએ કહ્યું કે—“ હું આજુગાંને પુ. ૬
 અજ્ઞાના અનિવંધમા રહેલે નથી નેથી હું તને દીક્ષા ભાષવા સમર્થ નથી
 હું મહાત્મીયં ક્ષીણપુત્રક તરફ વચનમામે જતો હતો. ને જામુલકાંચરિ અદા
 લોકન શિખરપર અને પથાર લોકન મુને વિચારમા છે એમ સિદ્ધાન્ત
 અજુગર કરે છે ને પવંતરેપર વળુ જમનુંને પવિત્ર કરનારા ક્ષીણપુત્ર
 દેવમ્ભાથી પોતે રતા હતા, નેથી ને પવંત સર્વ પવંતમા શિદ્ધિમાયુ છે
 તે મિત્રિપર રહેલા ક્ષીણપુત્રમાથી ભવામુષી પ્રાપ્તીએને દરિદ્રેશર
 થાય નહીં ભવામુષી જ નેવા કમો કિંકાર પામે છે ને પવંતરેપર
 કમંરૂપી દરનીએનુ રતન કરવાયા સિદ્ધસમાન ક્ષીણુદીક મહામુનિ
 પંચ કીટી મુનિએસદિત સિદ્ધિપદ પામે છે ને મિત્રિપર નમિ
 અને વિનમિ નામના મે વિચાર સમજાએ મે કહ્યો મુનિએ સદિત પરમ-
 પદ પામે છે. કીરામ, અરત અને વાલ્કિલિત્તવ વિશેષે રત કહ્યો મુનિએ-
 શામે અને પ્રમુખ વિશેષે કુપદ્યે સાદાવલુ કરે. મુનિએશામે તેમ જ
 નારદ, પંચ પાંડવો અને બીજા વળુ અનેક મુનિવરો કમંતે કવ કરીને
 ભીંજ સર્વ દુઃખનો કવ કરનાર એવા મેધરચનને પામે છે જે
 સ્થાને એક વળુ સર્વ સિદ્ધિ પામે, ને સ્થાન જમનમા ઉત્તમ તીર્થ
 કહેવાય છે, તો ભવાં કહ્યો મુનિએ સિદ્ધિ પામે, એવા જામુલકનેમાટે
 તોમું કહેવું ને પવંતના વૃક્ષોને સનુર નુર પ્રપંચના મિત્રથી જિનેશરના
 આજુરપદંથી રદિત એવા બીજા પવંતોને દસે છે તેપવંત સુરજા-
 વમાન એવા નીરરવાના અજમળાદવે એનું કહે છે કે—“ દે માણુસો !
 મને જોડીને તમે બીજા તીર્થોમાં જામારે અદક્ષિ છો ! ” જે માણુસો સર્વ
 પ્રકારની સંકાએને સર્વથા તણ દઈને અને અત્યવરંતે વાંછામાયથી
 નિરત થઈને એ તીર્થને સંભે છે તે શિવાનીમેલે સિદ્ધિપદને પામે છે. એવા
 મહાપવિત્ર ક્ષીણપુત્ર મહાત્મીયંપ્રતે જતાં મે અવધિદાનથી તને

મોહ, એ પાંચ મહામત્તો જ સંસારના કારણભૂત છે. અને તે પ્રવૃત્તિથી જ એવ દુર્મતિને માર્ગે લઈ જવાય છે. એમ સમજજો.”

॥ ફલાચાર્યશ્રીપરમાનન્દયુરિશિષ્યશ્રીરત્નપ્રમમૂરિવિચિતે કુવલયમાલાક-
વાસંદેષે ધીમ્રપુષ્પમૂરિતોષિતે કોષમાવાદિષ્ટવાચવપુટય તથા
મોહસ્વરૂપવર્ણનો નામ પ્રસ્તાવો દ્વિતીયઃ ॥

અથ તૃતીયઃ પ્રસ્તાવઃ ।

ત્યારપછી પ્રસન્ન ચિત્તવાળો પુરદરદત્ત રાજા સર્વદા અમંદ આનંદના મૂળરૂપ કંદરવતામાં એકસમાન સ્વીધર્મનંદન ગુરૂના મુખથી કષાયાદિકના નિષાક્રવાગી દેશનારૂપ વચનામૃતનું પૃષ્ઠાપુરની જેમ પાન કરી સમાર્થથી ઉઠી પોતાને ઘેર ગયો. પછી દિવસનો અધીશ્વર (સર્વ) અસ્તાચળ પર્વતના શિખરને પ્રાપ્ત થયો, ત્યારે રાજાએ સાયંકાળનું ફૂલ નિધિપૂર્વક કરીને વિચાર કર્યો કે—“આ વસંતઋતુના મહોત્સવમાં અત્યારે પ્રદોષ સમયે તે સાધુઓ શું કરતા હશે? જે પ્રમાણે તે કહે છે તેજ પ્રમાણે તેઓ વર્તે છે કે નહીં? તે હું જોઉં.” એમ વિચારીને અધકારનો સમૂદ્ર સર્વત્ર ફેલાઈ ગયો ત્યારે કટિતટમાં કટાર બાંધીને તથા હાથમાં ખડ્ગ લઈને રાજા એકલો જ કીર્છ ન બાલે તેમ મદેવમાંથી નીકળ્યો. આસિસારિકાઓની પરસ્પર સંકેતની વાતો સાંભળતો ચાલ્યો. આત્મજ નર્તા માઠ અધકારથી બ્યાસ એવા કીર્છ એક ચત્વરમાં જ બાલે સ્તંભ હોય તેમ જોના અંત સાથે વૃષભ પોતાના શરીરને ઘસતા હતા, એવા કૃશ અંગવાળા અને પ્રતિમા ધારણ કરીને રહેલા કીર્છ મુનિ તેના બેવામાં આબ્યા તેમને દાવાનળથી દગ્ધ થયેલા સ્થાણુની જેવા વિરૂપ અને મંદરાચળપર્વતની જેવા નિશ્ચળ જોઈને રાજાએ વિચાર્યું કે—“અહીં દિવસે સ્તંભ તો હતો નહીં. તો આ સ્વરૂપે કરીને શું ધર્મનંદન મુનિના તોઈ સાધુ છે? કે બીજે કીર્છ કૃષ્ણ પુરુષ આવી રીને ઉભો છે? પ્રથમ

૧ વાહ પાસે જનારી સ્ત્રી. ૨ બધા વાહ માર્ગે એકઠા થતા હોય

૩ યશસ્વંત્રી. ૪

કહિને નયનની યોગે નિષે મેલ મહી જા વિચનદાસને થાવડો. ટે અધુલો ।
જા વિનય પ્રથમ કોલી વિલીનમયી કુનિની માફકને અરીકીને દુઃ-
સા ૫૦૦ કહિને તમે થા વિનયદાસ મેલવવામાં જાવન પ્રથમ
કે ૧ જાથ ૧ વિનય તમને મોકાવવાની જાણી જાણે."

इति दिनदं विमर्शित्य वत्सा ।

[illegible][illegible]

પદ્મસાર નામે દેવતા થયો તે જ પ્રમાણે માધાદિત, ચંડીચર
અને શ્રેદ્ધાત એ ત્રણે સંપ્રદાયો પણ આકુષ્ઠ પૂર્ણ ચર્ચા ચતુર્વિધ
આધારનો લાભ કરી, પંચરમેષી નમસ્કારમાં તત્પર થઈ, ચિત્તને
અસ્થાપના કરવામાં તત્પર રાખી, આર સરજનો આશ્રય કરી, ચારિ-
ત્રની વિશિષ્ટતાએ વર્તી, અદ્યાર ધાપરમાનનો લાભ કરી અનુક્રમે તે જ
વિમાનમાં પદ્મવર, પદ્મચંદ્ર અને દેશર નામના દેવો થયા. આ
પ્રમાણે પદ્મવિમાનમાં ઉત્પન્ન થયેલા, સુરજા વેગવ, પરિકાર, જળ,
શ્રેષ્ઠવ, પૂરવ વં અને અધુષ્ઠવળા, અન્ધોન્ન શ્રેદ્ધાવડે જોનાં મન
હૃદય રવ જે, તથા જેમણે પરસ્પર સંકેત કર્યો છે, એવા તે પાંચે
દેવો હતા તેમન કરવા લાગ્યા.

એકદા દંદના મેનાપતિએ વગાડેલી ઘડાનો નાદ ઉત્પન્ન થયો,
તે સાંભળીને તરત જ તે પાંચે દેવોએ જોવાના પરિજનોને પૂછ્યું
હે—“આ ઘડાનો નાદ ક્યાંથી થયો?” ત્યારે પ્રતીકારે જવાબ
આપ્યો હે—“હે દેવ! જગદીશના અરવિન્દનેવિરે મધ્યજામાં શ્રીમાન
ધર્મનાથ નિર્મલ કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું છે, તેથી તે બ્રહ્મ-
વૃન્દના સ્વરસરજના સુવં દેવસૂદસદિત દેવેન્દ્ર જવાના છે, તેના
આ ઘડાનાદવડે સુવં દેવોને જાતર આપ્યા છે.” તે સાંભળીને તે
પાંચે દેવોએ પ્રથમ ત્યાં રહીને બહિઃમુખથી મસ્તક નમાવી શ્રીધર્મ-
નાથ જનેવાને પ્રણામ કર્યો. પછી જાવનાવડે શુદ્ધ અંતઃકરણવાળા
તે પદ્મસાર વિગેરે પાંચે દેવો હંદ્રની સાથે ચંપાપુરીમાં શ્રીધર્મનાથ
જિનેશ્વર જન્મ જન્મગત્યા હતા ત્યાં ગયા. ત્યાં પદ્મસાર દેવે હંદ્રને
પ્રકટ કરી હે—“એ આપ મને આજ્ઞા આપો, તો હું એકલો જ
હંદ્ર-મનવરનું સુમવસરનું રમું.” તે સાંભળીને હંદ્રે તેને આજ્ઞા
આપી. એટલે શુદ્ધ અંતઃકરણવાળા પદ્મસારે એક ચોગન-પ્રમાણ
પૃથ્વીકિપર નાનકડું માળાંન કરવાસાથે જોવાના અંતઃકરણની રચના
(પાપનું) પણ નાગળ કર્યું. પછી તે જ દેવતાએ બધે પુણ્યરથી
જાગને જાણુ હેવ, તેમ તે પૃથ્વીકિપર સુમંથી જળની વૃદ્ધિ કરી.
પછી બહિઃથી જ્યાં એવા તે પદ્મસાર દેવે હંદ્રથી સુવર્ણ, રત્ન
અને સપ્તિમવા સમુદ્રવડે તે પૃથ્વીનજને બધી લીધું. પછી તેણે
અનુપ્રમાણ અને નીચા ઘાટવાળા પાંચ વર્ણનાં પુણ્યેવડે જોના

ધર્મનાથસ્વામીના ચરણનો સ્પર્શ થવાનો છે, એવી પૃથ્વીની
 જ અર્થાં કરી. પછી સારા મનવાળા તે દેવતાએ ચાર
 મનોહર એવાં ચાર તોરણ બાંધ્યાં. તેણે રચેલી વિવિધ
 પુતળીઓ બાંધે તે અનુપમ શોભાવાળા સમવસરણને
 સાક્ષાત્ દેવીઓ જ આવી હોય, તેવી શોભવા લાગી. તે સ
 લુમાં તોરણોની ઉપર રહેલો યથાયમાન ધ્વજઓનો સમૂહ બાંધે
 જનોને ધર્મનાથસ્વામીની પાસે આવવામાટે બોલાવતો હોય
 શોભવા લાગ્યો. પછી તે દેવે પ્રત્યેક તોરણોની નીચે પૃથ્વીપ
 આક આક મંમળ રચ્યાં. પછી તે વૈમાનિક દેવ પદ્મસારે
 પાંચ વર્ણના મણિઓના કાંગરાવાળો રત્નનો પહેલો પ્રાકાર કયો.
 એની શ્રેણીથી સુશોભિત કરેલો તે રત્નનો પ્રાકાર બાંધે
 પોતાના શરીરનો સંક્ષેપ કરીને રોહણાયળપર્વત આવ્યો હોય,
 શોભતો હતો. પછી ભક્તિસમૂહના પાત્રરૂપ તે દેવતાએ પોત
 કાંનિવડે કયો હોય, તેમ તે રત્નના પ્રાકારની ફરતો બીજો ર
 ગઢ કયો. તે ગઢઉપર રત્નના બનાવેલા કાંગરાની શ્રેણી બાંધે
 દ્વીપોમાથી આવેલી સૂર્યોની શ્રેણી હોય, તેવી શોભતી હતી. તે
 બહાર ને પદ્મસારદેવે ત્રીજો રૂપાનો વપ્ર કયો. તે વપ્ર બાંધે
 શ્વરને પાંદવામાટે વૈનાટ્યપર્વત પોનેજ આવ્યો હોય, તેવો
 હતો. તે પ્રાકારઉપર રચેલા સુવર્ણના કાંગરાની પંચ દેવનદી
 ના જળમાં ઊમેલા સુવર્ણકમળના વિદ્યાસને ધારણ કરતી હતી.
 પૃથ્વીની ફરતો ત્રણ ત્રણ ધ્વજય છે તેવી આકૃતિવાળા તે
 પ્રાકારો અને નાનાપ્રકારની શોભાને ધારણ કરતી કાંગરાની પ
 શોભવા લાગી તેણે દરેક પ્રાકારે ચાર ચાર ઢાર કયાં, એ
 દરેક ઢારે નીચમણિનાં તોરણો બાંધ્યાં કે જે મોક્ષલક્ષ્મીની
 શોભવા લાગ્યાં. તે તોરણોઉપર શરદઋતુના મેઘની જેવી અનિ
 ધ્વજઓ બાંધી તે બાંધે પુણ્યરૂપી લક્ષ્મીના પ્રસન્ન અને વિન

સ્વયંભૂત મનની ઘડીને કીધ કરવામાં છે એવ, તેથી એમની
હતી. પછી તે દેવતાએ મળિના વપ્રની પૂર્વદેશના દારે મુવર્ગમેવા
વર્ગમાં એમના અને વપ્રસ્થળમાં મુંદર દારથી દેશિયમાન એવા ભે
પ્રતીત કર્યાં. પછી જ્યે મૂર્તિમાન મુવર્ગમાં અને આવકપ્રમં દેવ
તેવ જન અમવાળા ભે પ્રતિદારે દક્ષિણદારે કર્યાં. પશ્ચિમદારે સર્વજ
દેવતા. ગંગાદેવ રક્ષા દેવ, તેમ તે દેવતાએ રક્ષાકાનિવાળા ભે
દેવતા. ગંગા દેવ અને ઉત્તરદારે તે દેવે દેવને દેવનારા જ્યે
મેટાન કર્યાં. દેવ તેવા ગંગામવર્ગવાળા ભે દારવાળ જનાઓ. પછી
મુવર્ગમાં મુંદર દેવતાને વિશ્વામ દેવામાં તે દેવે મળિએના મુવર્ગ
દેવતા. ગંગા દેવતા રક્ષા. રક્ષા વપ્રની મુખમાં તે દેવે પાંચમી
ને મુંદર દેવતાને કીધો સ્વયંભૂત જનાઓ. પછી તે પદ્મસારદેવ
તે પદ્મસારદેવે મળિએની ઉપર પદ્મસારદેવ રક્ષા મુંદર દેવતા
માન જનાઓ.

જાવી રીતે નેદર કરેલા સમવસરમાં મુવર્ગના નવ કમળ
ઉપર પદ્મસારદેવ પ્રભુએ કીધે દેવતાઓ સદિત પૂર્વદારવડે
પ્રવેશ કર્યાં. પછી પ્રભુ સ્વયંભૂતને પ્રદક્ષિણા કરીને 'વમણીયોષ' તીર્થને
નમસ્કાર કર્યાં. એમ બોલી તિલાનુકરણ પૂર્વ દારે મુખ રાખીને
બેઠા. તેમ વખતે બેઠા જ્યે દેવતાઓમાં તે પદ્મસાર દેવે પ્રભુનાજ
પ્રભુવર્ધ પ્રભુને લેવાં. તત્કાલ જનાઓ. ચાર તરિમાં રહેલા સમવ
ગંગાદેવે કીધું કરવા માટે, એદરથી પદ્મસારવાળ મુવર્ગને દેવતા
મુંદર દેવતા. ગંગાદેવ મુવર્ગનું નિરાકરણ કરવા માટે, પદ્મસાર મુવર્ગને
દેવતા. ગંગાદેવ પ્રભુના મુવર્ગને સ્થાપના કરવા માટે, દાન, શીલ,
ગંગાદેવ પ્રભુના મુંદર પ્રકારના મુંદરે સ્થાપ રીતે જાણવામાં છે અને
ગંગાદેવ પ્રભુના મુંદરે જાણવામાં છે તત્કાલ મુંદરે પવિત્ર કરનાર
સ્વયંભૂત મુવર્ગ દેવતા સમવે ચાર સ્વયંભૂત વિસ્તાર કરીને ચારે
દેવતા મુખ રાખીને બેઠા. પછી તે સ્વયંભૂત મળિયાળા દેવે એને તત્કા
ગંગાદેવ, તત્કા પ્રકારને વિનવ અને તત્કા પ્રકારના બૈશ્વને સૂચન

૧. સ્વયંભૂત મુવર્ગના દેવતાની જાણ કરેલા જ્યાં દેવ છે. મુંદરમાં
મુંદરે જાણવામાં દેવતાની આ સ્વયંભૂત મુંદર મુવર્ગ મુંદરે કરવામાં
જનાઓ છે.

સ્થાને જવાને સમર્થ ન થતું નથી. દે શ્રીધર્મનાથ ભગવાન! એવો ક્ષણ ક્યારે થશે, કે જે ક્ષણે તમે અને દુઃખસ્થાનને વિષે એકઠા થશું. દે પ્રભુ! તમારા ચરણકમળની સેવા કરવામાં માફ મન જેવું ઉત્કંઠા પામે છે, તેવું મોક્ષલક્ષ્મીને માટે ઉત્કંઠા પામતું નથી. દે સ્વામી! તમે અનંત શુદ્ધિવાળા છો, અને દુઃખો તો અધમતિવાળો છે, તેથી તમારા ગુણની સ્તુતિ કરવાને દુઃખજિભાન નથી. દે નાથ! વિશિષ્ટ એ મને માત્ર જિહ્વા એક આપી છે, અને કમ ને નેત્રો ભેત્રે જ આપ્યાં છે, તેથી દુઃખ આપની કીર્તિની પ્રશંસા કરવાને, ગુણો સાંભળવાને અને આપનું રૂપ જોવાને શરીરે શક્તિમાન થાઉં? તેથી દે તીર્થપતિ! દુઃખાચક્રની જેમ આપની પાસે માત્ર એટલું જ મારું છે કે—માફ મન વીતરાગને વિષે આસક્ત અને રાગરહિત એવું કરો.”

આ પ્રમાણે હર્ષથી ભગવાનની સ્તુતિ કરીને તત્ત્વદષ્ટિવાળો પદ્મચાર દેવ પોતાને સ્થાનકે બેઠો. એટલે અમૃતરસને સવનારી અને સમ્યક્ આચારનો વિસ્તાર કરનારી દેશના દેવાનો શ્રીધર્મ અકવર્તોએ આરભ કર્યો—“દે બલ્લ પ્રાણીઓ! આ સંસાર અસાર અને સર્વદા દુઃખનું મદિર છે એવા સંસારમાં સ્વર્ગ અને મોક્ષને આપનાર એક ધર્મ જ પ્રદાસ્ય છે. આ સંસારરૂપી સાગરમાં જામળા કરતા પ્રાણીઓ ઘણા પ્રવૃથ્ત થઈ પૃથ્વીની અદરથી નિધાનની જેમ મનુષ્ય જન્મ પ્રાપ્ત કરે છે. જે પ્રાણી એવા દુર્લભ મનુષ્ય જન્મને પામીને પોતાનું અત્યંત દિન કરતો નથી, તે પ્રાણી અંતકાળે પોતાના આત્માનો જ શોક કરે છે. જેમ અમિતી ભયંકર જ્વાળાથી વ્યવસ્થિત મદિરમાં રહેતું યોમ્ય નથી, તેમ દુઃખથી વ્યાપ્ત એવા સંસારનું મનુષ્યને રહેતું યોમ્ય નથી. ચિંતામણિ રત્નસમાન દુર્લભ મનુષ્યજન્મ પામીને વિવેચી જાનોએ કદાપિ પ્રમાદ કરવો ન જોઈએ. જેમ કે જે નૂતન માણસ કોટીકવ્યનો ત્યાગ કરીને એક કાકિલી મેઢણ કરે, તેમ કેટલાક મનુષ્યો જિનેશ્વરે પ્રરૂપેલા ધર્મનો ત્યાગ કરીને વિવેચના ઉત્પન્ન સંવેદના ગુણને મેઢણ કરે છે. મનુષ્યોની શક્તિ નમુદ્રન રહેલા તરંગના સમુદ્રની જેવી અપજ છે, અને તેમનું આગુપ્ત દનન્ય અમેજાને રહેલા દિમના જાળિદુ જેવું અંચળ છે. શરીરનું સાદ્ય નિરંતર વિજગીના અમકારાની સમાનતાને લગે છે, સ્વામી-

અને ઉદર વિચરેને પાંજરામાં રાખીને લેમની સાથે ક્રીડા કરતાં આઠ વર્ષનો થયો. એકદા જોણે મેઘમાગાએ કરીને આકાશમાંડળને દાંડી દીધું છે એવો અને વિદ્યોત્તમનોના કાળ જોવો વર્ષાઋતુ પ્રાપ્ત થયો. તેવખને નદીઓ જળને પામીને કાંડાનાં વૃક્ષોને પાડી નાંખયો. 'નીચ પુરુષો રાજની લક્ષ્મી પામીને દોને પીડા ન કરે! અર્થાન્ સૌને પીડા કરે.' તે વખને વાદળાંઓ જેમ જેમ પૃથ્વીઉપર જળ-વૃષ્ટિ કરે છે, તેમ તેમ સ્ત્રીઓ કામદેવથી પીડા પામીને વન (ઉદ્યાન) ની ઇચ્છા કરે છે. અને અંધારી રાત્રે આકાશમાં ઉડતા આગીયા ધીંગલો (ખંભાનો) જાણે સ્ત્રીઓના હૃદયમાં ઉઠેલા વિરહાગ્નિના તળખા ઉડતા ન હોય, તેવો પ્રકાશ કરે છે. તેવા સમયમાં યોગી-ઓનું મન પણ અત્યંત કંપાવમાન થાય છે, તો પછી દૂર રહેલા મુચ્છાદ્યોના મનની તો વાતજ થી કરવી! વર્ષાઋતુ સર્વ પ્રાણીઓને પ્રિય હોય છે, પણ પતિના વિયોગવાળી સ્ત્રીઓને તો અત્યંત નિધુર લાગે છે. તે સમયે મયૂરો નૃત્ય કરે છે, વાદળાંઓ ગર્જના કરે છે, અને ચોદિયાએ, આકાશમાં ધીંગળી ચમકારા કરે છે. 'મારા આગ્યા છતાં પણ કેમ હજી મુખી આ પ્રપાઓ (પાણીની પરણે) મારેમ્મી છે!' એમ આશ્વેષ કરતોસતો મેઘ પુષ્કળ જળવૃષ્ટિ કરીને તે સર્વ પ્રપાઓને વ્યથે કરી દે છે. આવા વર્ષાઋતુના સમયે તે મિત્રકુમાર નગરની જહાર જઈને રજ્જી વિચરેથી અધિષ્ઠા તે પશુપ-ક્ષીઓના સમૂહ સાથે ક્રીડા કર્યો. તેવામાં તે કેકાલે થઇને એક અવધિજાની મુનિ નીકળ્યો. તે મુનિ પાછા વળીને તે કુમારની ક્રીડા જોઈ જાનવો ઉપયોગ દેશે. અને વિચારશે કે 'અહો! આની કેવી કનિષ્ઠ પ્રકૃતિ છે! પરંતુ તેનું કારણ શું હશે?' એમ વિચારીને અવધિજાનના પ્રયોગથી જોતાં તે મુનિ કરતળમાં રહેલા કમળની જેમ તેનું તારાચંદ્રના અવમાં સાધુપણું, પછી જ્યોતિષકવિમાનમાં દેવપણું, પછી ઉદરપણું અને સ્તારપછી આ અવે પ્રાપ્ત થયેલું રાજકુમારપણું, એ સર્વ જાણ્યો. તેથી 'આ જીવ જોખને યોગ્ય છે' એમ વિચારીને તે મુનિ કહેશે કે—'હે રાજકુમાર! પૂર્વજવમાં પ્રાપ્ત થયેલ સાધુપણું, દેવપણું અને ઉદરપણું તને સાંભરે છે કે નહીં! અને શામાટે આ જીવોની વૃથા કદચંના કરે છે?' તે સાંભળીને કુમારને વિચાર થયો

હે—“ દે પુત્રા ! અમે પાંચે જણા હેલ્યા અને પ્રિદિ પામ્યું ! ”
 તારે શીમાનું ધર્મનાશ્વર્યામી જોડ્યા છે—“ તમે પાંચે જણા બન્ધી
 જોધે અને સર્વે દુઃખના સ્વપાળા મોકુપાને પામજો. ” પદ્મપ્રભરે
 જોડ્યો—“ દે સ્વામી ! સ્વદોષી સ્વીને અમે આ ઉત્પત્તિ થયું ! ” તારે
 સ્વામીને કહ્યું છે—“ સ્વદોષી સ્વીને તું વર્ણિતુત્તરવર્ણિ, પદ્મવર રાજપુત્રી
 થયો, પદ્મગર નૃપપુત્ર થયો, પદ્મચંદ્ર વિશ્વાચળપરંપર સિદ્ધ થયો, અને
 પદ્મકેસર રાજપુત્ર થયો. ” આ પ્રમાણે કહીને બન્ધવાન શીપર્મનાશ-
 સ્વામી મૈત્ર રહ્યા. એટલે તે દેવતાઓ અમલગરજ મહતી વડને
 પિતૃદેવતાને ધ્યાનકે મવા અને બન્ધવાન પણ ચંદની લેખ બન્ધવાનરૂપી
 કૃષ્ણને પ્રકુટ કરવામાટે વિદાર કરવામા પ્રવૃત્ત થવા

તાર પછી તે પાંચે દેવો પોતાના વિમાનમા જઈને પરસ્પર
 થાળે કરવા લાગ્યા. તેમાં એકજાણે બીજની સન્મુખ જોડને કહ્યું છે—
 “ શીમત્રવાને પોને જે કહ્યું તે તમે સાંભળ્યું છે તો હવે જાપાને
 સમ્બદેશની પ્રાપ્તિમાટે શું કરવું ? ” તે સાંભળીને બીજાએ વિચાર
 કરીને કહ્યું છે—“ આપજીને જાતના વિષમ કાંઈ પ્રાપ્ત થયું છે. કેમકે
 એક વર્ણિતુત્તર થયો, એક રાજપુત્રી થયો, એક સિદ્ધ થયો, અને
 બેજણ રાજપુત્રો થયો. તેથી કાંઈ જણાનું નથી કે આપજીને શીરીને
 જોડિનો લાભ થયો ! અને આપજી સમાગમ આ થયો ! તેથી દે
 પદ્મકેસર ! બન્ધવાને કહ્યું છે કે—તું ધાંતી પાછળ ચલીસ. તો તારે
 અવધિગાનવટે બજીને અમે ચારે જ્યાં જ્યાં ઉત્પત્તિ થવા જોઈએ,
 ત્યાં ત્યાં આવીને અમને સમ્બદેશ આપવું. પરંતુ સ્વર્ગની અખ
 રાજ્યોના સ્તનરૂપશાના મુખમાં લાવવું થઈને અમે અત્યારે કહેવું તું બુદ્ધ
 જઈશ નહીં. ” તે સાંભળીને પદ્મકેસર જોડ્યો છે—“ હું તમ
 સમ્બદેશ આપીશ, પરંતુ જોડવટે હજારેકા ચિતવાળા તમે મ
 વચન તે વખતે પ્રાપ્ત કરશો નહીં તેથી તેનો સો ઉપાય કરવો !
 તે સાંભળીને પેલા ચારે જણ જોડ્યા છે—“ તે ઠીક સંભારી આ
 હમણાં જ તેનો ઉપાય કરીએ, આપજી આપજી પૂર્વમવર્ના મનુષ્ય
 રતનાં બનાવીને એક હેઠાણે મુકી રાખીએ. તે રૂપે સમય
 તારે તારે અમને દેખાડવા, તેથી તે રૂપે જોવાવટે કદાચ પૂર્વ
 સ્મરણ થવાથી અમને ધર્મની પ્રાપ્તિ થઈ શકે. ” એમ કહીને તે

[illegible]

કહેવાનું છે. અને તે એ છે કે—કાંઈક કારણથી મારા ઘરમાંથી હું નીકળ્યો છું. તેથી એ ને માઈ હાથે સિદ્ધ થયો, તો ત્યાપ જેમ કહેશે, તેમ અવશ્ય કરીશ. પણ એ કદાચ તે હાથે સિદ્ધ નથી થાય, તો કેવળ અગ્નિ જ માઈ સરખું છે. માટે દે પિતા! આ જાનનામાં કાંઈ તમે આરદ્ર ન કર્યો. ” તે સાંભળીને શ્રેષ્ઠીએ કહ્યું કે—“ જ્યારે એમ છે ત્યારે હું તને શી સલાહ કરું ? ” સાતરદત્ત બોલ્યો—“ એ તમે મારા સ્વયં પિતા જ હો, તો મારા મૂળધનમાંથી સમુદ્રના સામા કાંઈને યોગ્ય કરીશાવું ખરીદ કરી છો અને એક વડાજી બાંહે અપાવો. મારે સમુદ્રને સામે કાંઈ જવું છે. ” તે સાંભળીને શ્રેષ્ઠીએ ‘ જલુ સાર. ’ એમ કહીને તે જ દિવસથી તેણે આગળ ચઢીને લઈ જવા યોગ્ય કરીશાવું ખરીદ કરવા માંડ્યાં.

સાતરદત્ત અત્યંત કરીશાવુંથી લઈને એથીએ જનાવેલા સરા મુરને સમુદ્રદેવની પૂજા કરી, તપસ્વાથી ગુરુ થયેલા મુરને નમસ્કાર કરી, ધીઅરિહંગદેવની પૂજા કરી, શ્રેષ્ઠીને પ્રણામ કરી તથા તેની રજા લઈ અને પંચપરમેષ્ઠી નમસ્કારનું સ્મરણ કરી વડાજી ઉપર ચળો વડાજીનો સદા ચાલ્યો અને અનુદેવ વાયુ વાતા લાગ્યો. તેથી સમુદ્રનું ઉત્થપન કરીને તે વડાજી અનુદેવે ચળદીપિ આવી પહોંચ્યો. ત્યાં દેવવિક્રમ કરીને સાતરદત્તે સાત કચોડ દ્રવ્ય ઉપાગમન કર્યું. પછી પ્રમથ ચિત્તાવાળો ચઢીને તે પોતાના દેશ તરફ જવા આવ્યો. અધ્ય-સમુદ્રે આવતાં ઠમને ચોરે વચાંજનુનો સમય નહોતો છતાં પણ કાળ-ગની જેવા રવામ અને જળથી બરેલાં વાદળાં આકાશમાં ચડી આવ્યાં. અને તેના અંધકારથી આજુ આકાશનાજ આગ્નિહાસિત ચર્ચ ગયું. તેથી નદ્યત્ર દિક્ર જેવામાં નહીં આવવાથી દિશામુદ્ર ચર્ચ જવાને-લીધે ખડક સીંચીને ઉનાવળથી પ્રેરેલું તે વડાજી કીર્તિ પવનના ખડકની સાથે અકળાઈને આંતરે જળાવેલી ગુમચાનની જેમ તાકાળ લાંબી ગયું. તેમાં બેઠેલા સર્વ માણસો મરણ પામ્યાં, માત્ર એક સાતરદત્ત જ વડાજીનું પાણીય મળવાથી જોતા તરંગની ક્રોડથી પ્રેરાઈને મહા મુરદેવથી પાંચ અકેશત્રે અંદરૂપિ આવી પહોંચ્યો. ત્યાં મૂરડાં આવવાથી લેતાં લેવન બંધ ચર્ચ ગયાં છે અથો તે કાલાના એક વૃક્ષની નીચે કદુચાર ધવનનો સ્પર્શ થવાથી શુદ્ધિમાં આવ્યો. તેના ચિત્તાની

જાન્યવનના કુટુંબનામાં સમ્પત્તિ સુતી હતી. કેટલીક વારે અનેક
 પક્ષીઓ અને શાવનોના કુટુંબના સજ્જીવો અને મેં જાંબ
 ઉપાડી એકું, તો સેક્ટો વૃક્ષોનાં પાંદડાંઓની પંક્તિઓ નેમાં સૂંના
 કિરણમુદ પવન પ્રવેશ કરી શકતા નથી એકું આ અરણ્ય ને જોવામાં
 જાઓ. તે એકને સ્વન્ય આવેશથી મારી શરીરલગા કંપાવમાન થઈ,
 અને હું વિચાર કરવા લાગી કે—“ દે પિતા! મને નિરાધારને તમે
 કેમ છોડી દીધી? હવે આ અવંકર અરણ્યમાં માફ કોણ શરણ થશે!”
 અધમાત્મે હું વિચાર કરતી હતી, તેવામાં કોઈ લગાવદમાં રહેલો દિવ્ય
 વેશધારી પુરુષ “હું તારું શરણ છું” એમ બોલતો મારી તરફ જાઓ.
 તેને એકને અને જમણે શ્રેષ્ઠ ઉત્પન્ન થયો, તેથી હું રૂદન કરવા
 લાગી તે પુરુષ મારી પાસે જાવીને અને કહેવા લાગ્યો કે—“ દે
 મુદર અંતવાળી! હું તારું કાંઈપણ અનિષ્ટ નહીં કરું. તારા રૂપને
 માફ ચિત્ત જાગૃત થયું, તેથી મેં ન તારું દરજી ક્યું છે.” તે સાંભ-
 લીને હું બોલી કે “તું કોણ છે? અને તને મારા સ્વરૂપની કોણ
 વાત કરી?” ત્યારે તે પુરુષે અને કહ્યું કે—“ દે મુદર મુખવાળી!
 સાંભળ. હું વૈનાશ્યપર્વતના ચિખરપર વસનારી મહા જગવાન વિદ્યાધર
 છું. હું દેવની સ્ત્રીઓના દૃઢ્યમાં પણ શ્રેષ્ઠ ઉત્પન્ન કરું છું. આજે હું
 સુમત્ર પૃથ્વીતળે એતો હતો, તેવામાં ઉપરની કુટુંબજીમિ (અમાથી)-
 માં સમ્પત્તિ સુતેલી તને એકને “આ કુટુંબની તમામ જીવનમાં
 અનિષ્ટ મુદર છે” એમ બોલીને હું તારાપર મોહિત થયો. તે મારા
 મનમાં પ્રવેશ થયો. દે મુદર! કોઈ માણસને કોઈના પર કૈવળ
 વગથી એટલો જીવ પ્રેમ ઉત્પન્ન થાય છે કે તે વજ્રોપની નેમ
 લાગેલો પ્રેમ દૂર કરી શકતો નથી. પછી “અહીં બીજો કોઈ પણ
 ઉપાય નથી” એમ વિચારીને મેં તને મુતેલી અવસ્થામાં ન ત્યાંથી
 દરજી કરી, અને મારા મુદરનના સ્વની યંત્રાથી મારા નમર તરફ
 ન જતાં હું તને આ નિર્જન દ્વીપમાં લઈ જાઓ છું. તેથી તું મારી
 સાથે શ્રેષ્ઠ શ્રેષ્ઠ અને મનમાં દુઃખ પારણ ન કર.” તે સાંભળીને
 મેં વિચાર્યું કે—“ હું હજી કંઈ છું, અને મારાં માતપિતાએ કોઈને
 આપી નથી, અને કોઈ વણિક પરણ્યો તેના કરતાં આ મુદર આકૃતિવાળો

સમુદ્રમાં કામળ કરતાં અન્ધાર મુખીમાં જમીવાર મસ જનિત થયા
 છે. દાઢ વારમાં માસ ચાલે છે. તો એક માસમાં હું શી રીતે સાગ
 કરોઃ દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરી શકું? અને કદાચ તેટલું દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરી,
 તોપણ ને શી રીતે ધેર લઈજઈ જઈનેથી દે મુદરી? મારી પ્રતિજ્ઞા
 બ્રહ્મ થઈ, મારે કાંઈ પ્રતિજ્ઞાવાળા એવા મારે દબે દબનું યોગ્ય નથી,
 તેથી હું તો અતિમાં પ્રવેશ કરીશ. " ને સામગ્રી ને સ્ત્રી જોડી કે—
 " એ તમે પ્રતિજ્ઞા અંત થવાથી અતિમાં પ્રવેશ કરવા હવે છે. તો
 હું પણ પતિનો વિયોગ થવાથી તમારી જ જેમ અતિનુ સપન કરીશ.
 તેથી તમે ક્યાંયથી અતિ થોડી લાગો. " સાગરદત્તે કહ્યું કે—' દે
 બંદે! તારે તેમ કરવું યોગ્ય નથી. " ત્યારે ને જોડી કે—' મારે જા
 વનમાં શુ કરવું? હું પણ અવરજ ચિનામાં જ પ્રવેશ કરીશ. " પતિ
 તે સાગરદત્તે ચિના કરીને અરણિના કાંઠેનું પરસ્પર મથન કરી અતિ
 સગમ્ભવો. પછી તે જોડ્યો કે—' દે લોકપાત્રો! તમે સામગ્રી
 મારી પ્રતિજ્ઞા એક વર્ષે પણ પૂર્ણ થાય તેમ નથી, નેથી હું અતિમાં
 પ્રવેશ કરી છું. " એમ જોડીને તે સાગરદત્તે અતિમાં પડવું મુક્યુ,
 પરંતુ દેવી ચમત્કારથી તે અતિ તત્કાળ કમળની જેવો શીત થઈ
 જયો. તે જોડીને જેનું દ્રવ્ય હીનકથી વ્યાપ થયું છે, એવા ને સાગર-
 દત્તે વિચારું કે—' અહો! આ વિપરીત કેમ થયું? મુ આ રીતે
 છે? કે મનની ક્ષાંતિ છે? કે આ તે કાંઈ હિન્દુઓ છે? કે જેવી
 આ ચિના પણ સતપત્ર (કમળ)ની જેવી શીતળ થઈ ગઈ. " આ
 પ્રમાણે ને વિચાર કરે છે, તેવામાં પદ્મામ્ભવિણી જનાપેણ અને
 મુખાકળના અવચૂકથી મુસોબિત એવું વિમાન આકાશમાં નજરે
 પડ્યું. ને વિમાનમાં મુંદર કાંચનના મુકુટને ધારણ કરનાર એક દેવ
 બેઠેલો હતો, નેત્રો દેહ અત્યંત કાંનિથી દેહીપ્રમાણ હતો, તેના કપડાંનાં
 અખંડ કુંડળો ચઢાવમાન હતાં, તેના મુખમાંથી નીકળતા મંદ દારૂવડે
 તેના ઓછ વિકસ્વર દેખાતા હતા, અને હાંનનાં સુરુષાવમાન કિરણોની
 એવીથી દિશાએવી સીઓનાં મુખો તેણે ઉદ્દીપ્ત કર્યા હતાં. તે દેવે
 તેને કહ્યું કે—' દે સાગરદત્ત! પામર લોકોએ આશ્રય કરેલા અને
 મંદિરગતોએ નિરેલા એવા આત્મવાતનો તે કેમ આરંભ કર્યો છે? દે

મદાદાજીવિરાજે ને જાણેને મદાદાજીવિદ્યાનો ઉપદેશ હતો તે ઉપદેશ મદદ કરીને ને જાણેને મનન મદદ કરું, અને તેજ વજને જનવાન શ્રીજીવિરાજ ત્યાંમાં થયેલા ગુણોને તથા સાધાર્મિકોને વંદના કરી ત્યારપછી તે વિદ્યાધરોમાંથી એક વિદ્યાધર ઉભો થઈ હાથ જોડીને બોલ્યો કે “દે હોકાળો અને વિદ્યાધરો! તમે સર્વ સંજ્ઞાનો પ્રથમ શ્રીજીવિરાજ નામનો વિદ્યાધર રાજ્ય હતો તેવું સર્વ પ્રકારની રાજ્યવિદ્યાનો કોશ સિદ્ધ હતો હતો ને પ્રગાધી રાજ્યએ વિરકાગ સુધી રાજ્યનું પાટન હતું; પછી તેમને વેરામ્બને રત ઉપજ મથાથી તેઓ શ્રીજીવનધર્મ અંગીકાર કરી સર્વ સુખનો તાત કરી આ જ પવનની ગુણમાં રહ્યા હતા તેના પુત્ર શ્રીમદ્દેવનાપતિએ પિતૃ-ભક્તિથી જાહી જ શ્રીમદ્દેવનાની સ્ફાટિકમણિમથ પ્રતિમા સ્થપન કરી છે. ત્યારથી જ્યારથીને જા વન વિદ્યા સિદ્ધ કરવાનું ક્ષેત્ર થયું છે. તેથી જા રાજ્ય વેરાને ધારવું કરનાર વિદ્યાધરને જનવાન શ્રી-જાજીવિરાજના પ્રજાવથી તથા કરવેન્દના નામથી જા વિદ્યા નિર્વિદ્યે સિદ્ધ થાઓ” ને સંજ્ઞાને સર્વ વિદ્યાધરો—“જાની વિદ્યા સીરનાથી સિદ્ધ થાઓ” એમ બોલી આજ્ઞાશ્રમાને સ્વસ્થને તથા અને જેમણે સમજાવે વેરા ધારવું હતો હતો ને જાણે જાણ ત્યાં જ રહ્યા દે હુમાર! જા વૃન્દાન રાજ્યથી મને કહેલો બેવાથી હું બાલું છું કે સમજાવેને ધારવું કરનાર જા જાણે વિદ્યાધરો છે.” ને સંજ્ઞાને હુમાર બોલ્યો કે “દે બેવિદ્યા! મારું કહેને કદાચે તેવું એક વચન સાંભળ” બેવિદ્યા બોલી કે “આજા આજે” હુમારે કહ્યું કે—“જાહી જાહીને મને વળે કાગ જાહીને થયો છે. તમારું કથાનું થાઓ. મારે અવશ્ય હિતરૂપ જાણું છે. તેથી હવે હું બાલું” ને સંજ્ઞાને બેવિદ્યા બોલી કે “દે હુમાર! તમે કહે છે ને સ્વસ્થ છે, કેમકે અનિશ્ચયી થર થયું નથી. પરંતુ તમારું વૃન્દાન કહેવાની કૃપા કરીને મને જાનંદ પમાયો.” ને સંજ્ઞાને હુમારે તેને મૂળથી જ્યારથીને વનમાં આજ્ઞા-સુધીનું પેનાનું વૃન્દાન કરી સંજ્ઞાનું. તે સંજ્ઞાને બેવિદ્યા બોલી કે—“દે હુમાર! તમારા વિદેશથી તમારાં મનાપિત્રા વિવિધ પ્રકારની ધોડા પામતાં હશે, તેથી એ તમને કહે, તો તમારા કદીરની કુલગના કહેવા મારે જા પેચાને હું ત્યાં બેસું” ને સંજ્ઞાને

મનમાં આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન ન થાય ? પ્રત્યેકકુલ યથેચ્છા રત્નમુકુટ ન
 મહા સત્ત્વવાન છે; જિનેશ્વરે કહેલો મારું પાગલો જડ દુર્લભ
 તથા મોહરૂપી વિશાયને ટાળવો જનિ દુષ્કર છે. તો તે મહાશય
 તમે સિદ્ધાવચન વિસરી જવાથી એક શા માટે પામો છો ? નેનો પદ
 રાજ કરનાર એવા તમારે વિષે તે સિદ્ધા હજુ મુશી પણ જેમ
 તેમજ રહેલી છે. નેથી તમે પાપનો ત્યાગ કરો. કેમકે નેવા અટૂલ
 શું સાઈ રૂગ થવાનું છે ? " આ પ્રમાણે કુમારે કહ્યું. ત્યારે તે પત્રી
 પતિ બોલ્યો કે—“ તમે કહ્યું તેમજ છે, નેમાં કાંઈ પણ સંદેહ નથી
 પરન્તુ તે કુમાર ! વિજ્ઞાન, રૂપ, કલાકલાપ, વિનય, અતુરાર્થ અને
 શાસ્ત્રવાદિક ગુણોએ કરીને તમે કોઈ મહાકુળને વિષે ઉત્પન્ન થયેલા
 મહા સાદસિક જગ્ગાઓ છો, પણ તમારે કશું કુલ છે અને શું નામ
 છે ? તે હું બુદ્ધનો નથી, માટે તે નિવેદન કરો.” ત્યારે કુમાર બોલ્યો
 કે—“ તમારા કાકા અધોધ્યાના રાજ દુરવર્માને કોઈ પુત્ર છે કે નહીં ? ”
 તે સાંભળીને પત્રીપતિ દીર્ઘ નિઃશ્વાસ મૂકીને બોલ્યો કે—“ મેં એક
 વખત કોઈ પશિકની પાસેથી સાંભળ્યું હતું કે—‘ દુરવર્મારાજને રાજ-
 હર્મીના પ્રસાદથી પુત્રની પ્રાપ્તિ થઈ છે, ’ પરન્તુ પછીથી તેનું શું થયું
 તે હું બુદ્ધનો નથી.” ત્યારે કુમારે કહ્યું કે—“ હજી તે દુરવર્મા
 રાજનો કમળાદેવીના પ્રસાદથી પ્રાપ્ત થયેલો કુવલ્લભચન્દ્ર નામનો પુત્ર
 થું.” તે સાંભળીને “ અલો ! તું જ મારો જાઈ કુવલ્લભચન્દ્ર ? ” એમ
 કહેતાં તે પત્રીપતિનાં જત્રે નેત્રોમાં અશ્રુનાં ત્રિફ ઉત્પન્ન થયાં. પછી
 તે દર્પશિકે કુમારને પૂછ્યું કે—“ તે કુમાર ! તાપની ઋતુ બહુ
 થયે અને નેવની જળધારાવડે પૃથ્વીનળને પૂર્ણ કરનાર, સર્વ જનોને
 આહ્વાદ ઉપજવનાર, રાજહંસોને પ્રવાસ આપનાર, ત્રિલોચી મુચાનોના
 મનરૂપી વનમૃતિને વિષે દાયામિત્રમાન, સુમથ કમળોનાં જનોને શાંતિ
 પમાડનાર, દર્પ પામેલા મત મથુરો જેમાં દેકારવ કરી રહ્યા છે, જેમાં
 કળિકાળની જેમ સર્પના અમૂલ્ય સંચાર કરે છે, મરાજ રાજની જેમ
 જેમાં સારા માર્ગનો નાથ થયો છે, સેવાળ અને જટિલ બગવાળા
 માર્ગમાં લાયેલા કરોડે કાંટાઓથી જેમાં સંચાર કરવો મુશ્કેલ છે અને
 જળપૂરના પ્રવાદે કરીને જેમાં સેકડે ત્રણ (ખાડા) પડેલા છે એવી
 અને પ્રચંદ પક્ષવડે હિછાળેલા તથા આકાશને અટા તરંગોવાળી

પ્રમાણે ઠીકેને મટેન્ડકુમાર અનંદ વિકલ્પરૂપી નરંમોની શ્રેણી
 લેને હૃદયમાત્ર આકુળ બાકુળ થયો છે, એવા કુમારને માન
 પાડનો હતો, તેવામાં એક દાસીએ આવીને વિજમિ કરી કે "ટે
 કુમાર! મારી સ્વામિની હવલમાળાએ પોતાના જ કરગરથી બુંદેલી
 આ માળા બોકેલી છે, તથા આ કૃતિમ કંપુંપર (કંપુંપું ૫૫૫૫)
 મોકલ્યું છે." તે સાંભળીને સુખસહૃદ (સુખમમદ) રૂપી મદાસા-
 પરનું મથન કરતાં દેશેએ હરજુ કહેલા અમૃતની જેમ કુમારે તે
 રાણા તથા કંપુંપર ચઢવું કર્યો. તે કંપુંપરની તળે પતિને વિષે
 નિંદિત થઈ એવે તેવી એક રાજાદમીને ચિત્રેલી એ ને કુમારે
 પીવાર મુખી હવલમાળાની વિજાનનુભવતાની પ્રગટ કરી
 ઈ કુમારે તે દાસીને કહ્યું કે—"ટે બડા અન્યત્રે એ મુલ્ય
 સ્નાયજ પવંતની મૂલ્યનુ અવલગન કરનાર થયો છે. તેથી તમે
 ધ્યાનમાં કિંવા કરશું: તું પવુ દવે જા, અને તેનીની પતે જા
 હારે તેમ સર્વ મુદર દહીકન નિવેદન કરજે, કેમકે તું પાત જ
 ચેન બોલવામાં નિપુણ છે." તે સાંભળીને કુમારનું વચન અર્ચી-
 ... કરી ને દાસી પોતાને રથાને જવા નીકળી. પછી કુમારે સંધ્યા-
 સંજથી કાંઈ કરી, ઘિરેલા ચેન વચ્ચે પારવું કરી તથા જિનેશનને
 નમરકાર કરવાપૂર્વક અનુવિશિષ્ટ સ્તવવટે ગર્વ પ્રબળી ન... કરીને
 સમવચરવૃમાં રહેલા અને જમનુભવોના જાનના ન... ન...
 (અવલ સ્વામી)ને વદના કરી.

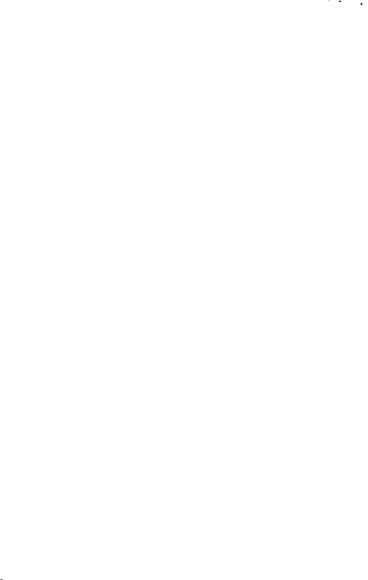
પછી મટેન્ડકુમારની સાથે નિદાન મુખનો અનુભવ કરીને
 પ્રાતાઃકાળ થતાં કુમાર શય્યામાથી ઉભો. તે વખતે મુલ્ય હૃદયચળ
 પવંતના સિખરપર આરુઢ થયો. ઘોડી વાટે એક મધ્યમ વયની મુદર
 સ્ત્રી બોગવની નામની વૃદ્ધ દાસીસહિત કુમારપાસે આવી. તે
 વૃદ્ધ દાસીએ કાંઈ બાગળ આવીને કુમારને વિજમિ કરી કે—"ટે
 હવલમાળાકુમાર! આ હવલમાળાની માળા છે." તે સાંભળીને નરન
 જ કુમારે સંસદમવટે તેમને આશન આપી તેનીનું સન્માન કર્યું. તે
 કુમારનો એવો ઉપચાર એની દર્શ પાનેલી રહા બોલી કે—"ટે
 વન્મ! તમે પરની પીડા બોલો છે, તેથી હું તમારી પતે કાંઈક
 નિવેદન કરું છું, તે સાંભળો—આ વિજવાપુરીમાં વિજવસેન રાજ

જલિદોનું ચરિત્ર જાણેજી છે, તે તમે જુઓ—” આ અપ.પુત્રી આ દેખી
 છે. તેનો આ મહારાધ નામનો રાજા છે. જ્યાં ને પુરીમાં રહેનાર
 ધનમિત્ર નામે ધનાલ્ય જલિક ચિત્રેલો છે. આ તેની દેવી નામની ઓ
 છે. આ તેમના ધનમિત્ર અને કુળમિત્ર નામના લે પુત્રો છે ને
 પુત્રોના જન્મ પછી તરત જ તેનો પિતા પચત (મૃત્યુ) પમે છે અને
 સર્વ દબ્બ પડે નાશ પામે છે. પછી ને જાણે પુત્રને તેની માતા મહા
 કષ્ટ જોતીને ઉઠે છે. અનુક્રમે તેઓ પુત્રાવધ. પમે છે. ત્યારે તેમની
 માતા તેમને કહે છે કે—’ દે પુત્રો! તમે ઉદ્યોગ કરો.’ તે સ્ત્રી
 દીને તેઓએ વેપાર કર્યો, ખેતી કરી, જીજા વૃદ્ધને ઘેર રહી
 આકરી કરી, શાયના પડે કરી, સમુદ્રનું ઉત્પાદન કર્યું, રોડવડા
 પર્વતપર ચઢ્યા, નિધિને માટે નિરતર જાણે, ખેડા, પાનુવડા કર્યો,
 દૂતકીય કરી, રાજાએવામાં પ્રવળ થયા, નુકસાન જોતીને ચાકિરનું
 આરાધન કર્યું; નથા કોઈ મુશ્કેલી જાણેલા મતનું પડે સાધન કર્યું.
 કંઈક અનેક ઉપાયો કરીને દબ્બના ઉપાર્જન માટે તેઓએ થાવું
 કષ્ટ સહન કર્યું, પરંતુ તેઓ એક કોટી પડે મંગલી થાયા નહીં. તેથી
 અન્વેન દુઃખી થયેલા તે જાણે વિચાર કરવા લાગ્યા કે—’ અ.પત્ર
 અવિનને ધિક્કાર છે. કેમકે આપણે લે કાંઈ ઉપાય આજે, ને સર્વ
 પૂર્વ જન્મમાં કરેલા કુકર્મના વચથી હાલમાં કીર્તિત નહીં. તેની
 લેમ, જાણે પુત્રની પ્રીતિની લેમ, અજાણિત રહેલ જાણી લેમ અને
 વાકુલી દળાવેલી મેવપાણીની લેમ હવે પર્વત ન.પ. વડા દેવ માત્ર
 આપણને જ કુર્બાનનું બાજન કેમ કર્યો. દેવ તો સર્વ કોઈ પ્રતીને
 માયે છે, પરંતુ જીજાઓને તો આ દેવ દેવ છે, અને આપણુ દેવ
 તો છેક અધમ જ છે, તો હવે સર્વથા કુળસમૂહના મહિરૂપ
 આ અવિનનું કાંઈ પણ પ્રયોજન નથી. તેથી આપણે કોઈ કંઈ
 પર્વતના સિખરપર ચડીને તાંથી પાનું મૂકીએ.’ એમ વિચારીને તે
 જાણે જાણે કોઈ પર્વતના સિખરપર ચડીને જોવા કે—’ દે પર્વત
 આપણી સવમાં અમે આપ દારિદ્ર્યપૂર્ણ જન્મનું બાજન ન થઈએ, નેટલા
 માટે અમે તારા સિખરપરથી પડવાનું સાહસ કરીએ છીએ.’ એમ
 કહીને તે જાણે એક સાથે જ ચોળાના રેલને પાંચે મૂકે છે,
 તેવામાં—’ સાહસ ન કરો, સાહસ ન કરો.’ એવો સજ્જ તેમને કાને

જાણીને હુમારે કહ્યું કે—“ ટે પ્રિયા ! રાત્રી પ્રાતઃકાળરૂપ થઈ મઈ છે, ચંદ્રનાં કિરણોની મનિ પવ્વ થયે પામી છે, કુકડાઓ પવ્વ મદ મદ રજ રહે છે, તેથી હવે હું દેવગુરુના પૂજન સજથી કિયા કરવા જઈ છું.” એમ કહીને હુમાર નિર્મળ જાગૃતી મુખકમળ પિંહને સુર સુદૈવ્યભા પ્રવેશ કરી દેવાધિદેવને નમસ્કાર કરીને આપ્રમાણે સ્તુતિ કરવા લાગ્યો—

“ સુપ્રમાતં ત્રિનેદ્રાનાં ધર્મેષોવશિષ્ઠાવિતાં ।

સુપ્રમાતં ચ તિદ્ધાનાં કર્મોવશિષ્ઠાવિતાં ॥

ધર્મેનો દોષ કરનારા શીશિનેન્દ્રોને સુપ્રમાત (સર્વ પ્રતીકા) દોષ છે, ધનપાત્રિ કર્મસમૂહનો શાત કરનાર તિદ્ધને સુપ્રમાત દોષ છે

સુપ્રમાતં શુ સર્વેશં માયુનાં માયુર્મેસત ।

સુપ્રમાતં પુતસ્તેષાં વેશાં હદિ ત્રિજોતમઃ ॥

સર્વ સાધુઓને સુપ્રમાત દોષ છે, એમ સંપ્રકૃતે માને છે. તથા લેઓના હૃદયમાં શિનેશ્વર રહેલા છે, તેઓને પવ્વ સુપ્રમાત દોષ છે.” આ પ્રમાણે સ્તુતિ કરીને હુમાર ઉત્તમ દસ્તીપર આરૂઢ થઈ સુશાસન (મીશાના) માં બેઠેલી કૃવલ્લમાળા સાથે પ્રવાણ કરીને ત્યાંથી વનનરમાં (જીજ વનમાં) આવ્યો. તે વનની જ્ઞાનનગ અગ્રની તીકણુ ખરીઓથી બેઠાંને તેમાંથી અન્વન ઉડતી ધગન. સમુદવટે સમય દિશાઓનું મંડળ ભરાઈ ચુકું હતું, તેથી મૂલ્યન કિન્હોનો પ્રચાર પણ ચોકાઈ ચયો હતો. તે બેઠાંને મયુરેને કુટુંબ (મેષ) ની રાકા ઉપજ થવાથી તેઓ હર્ષથી તાંડવ (નૃત્ય) કરવા લાગ્યા હતા, તેથી તે વન અન્વન શોધનું હતું.

એવી રીતે નિરંતર પ્રવાણ કરીને હુમાર અનુક્રમે અયોધ્યાપુટીના સમીપ આવે આવી પહોંચ્યો. હુમારને આવેલા સાંભગીને હૃદયમં રાખને અત્યંત હર્ષ થયો તેથી તેના શરીરમાં ચેમાંચરૂષી કવચ ઉઘાસ પામ્યું. પછી રાત્ર પરિજન તથા અંગપુરસકિત હુમારની સામે આવ્યો. રાત્રને પોતાના દર્શનમગ્નથી જ કમળના સમુદને સૂર્યની ભેમ, અગ્ર પછીઓના સમુદને મેવની ભેમ અને કોશવના સમુદને વસંતઋતુની ભેમ તે હુમારને અત્યંત પ્રસન્ન મન-

દશે, નેશ પ્રશ્નો છાંં દશે? તે કાંઈ જાણતું નથી." કુમારે કહ્યું
 કે—“ સર્વ ધર્મવાળાને જોવાનીને નેમનો ધર્મ પછીએ, નેમ કરવાથી
 કોઈનો પણ ધર્મ આ દિપિને અનુસરતો નીકળી આવશે.” ને
 સાંજનીને રાત્રીએ સર્વ ધર્મોના મુખ્ય પ્રશ્નોને જોવાથી સોમ્ય સ્થાને
 જોસાડી ધર્મ વિષે પ્રશ્ન કર્યો “ જોઈએ સર્વેએ જેનશેનાના આત્મમને
 અનુસારે ધર્મનું સ્વરૂપ નિવેદન કર્યું. પણ રાત્રના ચિંતમાં કોઈપણ
 ધર્મે સિદ્ધિ કરી નહીં. પછી રાત્રીએ જાન મુનિએને જોવાનીને
 પૂછ્યું કે—“ તમે તમારા ધર્મનું સ્વરૂપ નિવેદન કર્યું.” ને સાંજનીને
 જોન કુરુએ એ ધર્મ કુરુદેવતાએ કર્યો હતો. ને જા પને સર્વ ધર્મને
 ઉત્તમ છે એમ પ્રશ્ન કરી. ને સાંજનીને રાત્રીએ જાન મુનિએને
 જોઈએ કે—“ સુમ્બદ્ધપ્રકારે આ જા ધર્મ મેક્ષમને સુવર્ણ સ્થાને
 છે, મારે સર્વ ધર્મોમાં આ ધર્મ જ મુખ્ય છે. આ જા ધર્મ કુરુદેવ-
 તાએ કર્યો છે, અને આ જા ધર્મ દેવતાધુવશથી છે.” ત્યારપછી કે—
 લવચક જોઈએ કે—“ દે મહારાજ! ત્યારે હું અશ્વપર આસન થઈ
 તે અશ્વને ક્રીડા કરાવતો હતો, ને વખતે આ ધર્મનો જ શ્રેષ્ઠ કરવા
 મારે દેવતાએ માફ કરતું કર્યું હતું. ને અરણ્યમાં મે મુનિને, મિત્રને
 અને દેવને જોયા હતા, તેઓ મારા પૂર્વજના મિત્ર. હું પૂર્વજને
 આ ધર્મનું જ આરાધન કરીને જામે સર્વ (૫૩) સર્વ જા હતા
 ને મુનિએ પણ મને આ ધર્મનો જ ઉપદેશ આપેલો. પૂર્વજનાને
 શ્રેષ્ઠ પમાડવા મોકલ્યો હતો. એ ઉપદેશ તમારી પાસે જાવીને મારી
 કૃતજ પ્રવૃત્તિ કરી હતી, ને ઉપદેશ પણ આ ધર્મનો જ સ્વીકાર
 કર્યો છે. દે પિતા! એના દાસમા રમેદરતુ રહેતું છે એવા મુનિ-
 જોની દર પણ સર્વ બધથી રહીત થઈને આદરમદીન સ્તુતિ કરે-
 છે. કુપના સ્વામર અને જગન્ના નામ એવા શ્રીગિનેશ્વર ભગવાન
 પોને સજામાં આ ધર્મનો જ ઉપદેશ કરે છે. સાધુઓને પણ મે આ
 ધર્મમાં જ સિદ્ધિ કરેલા જોયા છે કે જેઓ દેવગણના પાશીને મોક્ષ-
 સ્થાનને પામ્યા છે. તેથી હું નિશ્ચિત છું છું કે—દે પિતા! સર્વ
 ધર્મોમાં જાનિ મુખ્ય આપનાર આ ગિનેન્દ્રનો ધર્મ જ મનોદર છે.
 દુર્બાર દસ્તીઓથી બાહ અને મોટા અશ્વેશાનું પ્રાત્ય રાત્ર્ય મગી
 સકે છે પણ ગિનેન્દ્રપ્રશ્નિત ધર્મ પ્રાપ્ત થઈ શકતો નથી. તો દે

હંમેશાં વિદ્યાર્થી નિર્મળ (સિંધાપ) એવા રહ્યો (૧૬૬) પુત્રોના આરાધના કરવી, કેમકે દુઃખરૂપી સમુદ્રમાં ડૂબતા પ્રાણીઓને રૂઢી-બોની એવા નૈકાશ થાય છે. રાજ્યકર્તાઓરૂપી કામરૂપી નૈકાશ એવાગરો એવજુ પમાડી સગી રાજ્યોના અનેક પ્રાર્થના વાંછતને આપે છે.” આ પ્રમાણે મિત્રામણુ જીવીને કીરદશ્યે રાજ્યે દીન પુરોષે દાન આપ્યું. અજાત્યો આગર કહે, એવામાં અદાનિકર ઉપર કહે અને પછી કુવલકમલ કુમરે કાવેડી દિગ્ગજ ઉપર આરુઢ થઈને કુતુમરુદ એવામાં જઈ તેજ દુરની પાસે પ્રવચન દેવજુ કરી પછી દરજાવન ગુરમદારાજ્યે મનુષ્ય જન ઉપર પુન સમિશાનું અને પરમાણુનું દર્શન આ પ્રમાણે કરી સમગ્ર બુ —

“સને દીવો અને સમુદ્રોની કરતો ઉછાં સ્વચ્છરમણને સમઃ વડલાકારે રહેલો છે. હવે કીર્તિ દેવ તે સમુદ્રમાં પૂર્વ દિશાએ મુકાને તથા પશ્ચિમ દિશાએ સમિશાને સ્થાપન કરે (મુકે) પછી તે સમિશ્વ એવા પાશ્વર જન કરેલુ છે એવા તે સમુદ્રમાં પડી સગી જાણર એવા તે સમુદ્રમાં ચોરસ ચાલચળપણે અવશાની ચલાચલ એવા વુરની સાથે કરીપણું સંલેખ આવને પામતી નથી, ઉપર દેવોને પ્રચલ વાયુથી ઉછળતા તરંગોરો ચોરસ જમણુ કરતી તે સમિશ્વ દીર્ઘકાળે કવચિત્તુ સુતની સાથે સંલેખ પામે છે. તેવી જ રીતે આ સમગ્રમ જમણુ કરતાં લોકો દર્શાવિત્તુ દેવોને મનુષ્ય જન પામે છે.

તથા કીર્તિ દેવ આરસ પાથરના કીર્તિ એકા સ્થાને જાંચીને તેનો જનિ સૂક્ષ્મ આંખમાં અલ્લસનેવો જુકો કરે, પછી તે ચૂર્ણ થઈને મેરુપર્વત પર આવ, અને તેની ચૂલિકા ઉપર ઉભો રહીને હાથમાં નજિકા પારણુ કરી તે નજિકારો અત્યંત જોરથી ફુંક મારીને તે ચૂર્ણના સર્વ સૂક્ષ્મ પરમાણુઓને ચારે દિશામાં ફેંકી દે, તે વખતે કદપાંડાગની જેવો મહા પ્રચલ વાયુ વાય, અને તે વાયુથી દરણુ કરાવેલા તે સર્વ સૂક્ષ્મ પરમાણુઓ તે દેવના દેખનાં જ ત-કાળ અદશ્ય થઈ આવ. હવે મેરુપર્વતથી ઉડારેલા તેજ પરમાણુઓને પાછા એકઠા કરીને તે

ઉપજ થયું. પરિજનોએ શીત જાળવડે તથા વાતુવડે આશ્રમન કર્યું એટલે તે શુદ્ધિમાં જાણીને વિચાર કરવા લાગ્યો કે “જાણે” સ્વર્ગનાં ઉચ્ચ પ્રકારનાં મુખો જનુભવીને જીવ ફરીથી મનુષ્યમયમાં પ્રાપ્ત થાય તેનાં તુષ્ઠ મુખોની પત્તુ ઉચ્છા રાખે છે.” તો એવા બોદને વિચાર છે! અને ધિક્કાર છે જાણે સંસારવાસને! કેમકે જ્યાં સંસારમાં રહેલો જીવ નિરતર આધિ આધિથી જાણે પામે છે. તેથી હું તો સંસારના દુષ્કોની પગપરાનો પગજીવ જગતી એવી પ્રમજ્જા મેદળ કરીને આત્માનુ સાધન કરીશ.” એમ વિચાર કરતા એવા તેને તેના સમાન વ્યવસ્થા મિત્રાએ કહ્યું કે—“હે કુમાર! તમ ક સરીર સ્વરૂપ છતાં શુ થઈ ગયું?” કુમારે કહ્યું—“મને અજ્ઞાનતા દોષથી મૂળાં આવી હતી.” એમ કહી તેણે પોતાના મનનો બધા પ્રમદ ન કર્યો (મુક્ત રાજ્યો). ત્યારપછી દેવલોક દિવસે કુવલ્લભ્ય રાજ્યે કુમારને કહ્યું કે “હે વન્દ” તું રાજ્ય મેદળ કરે. હું પ્રમજ્જા મેદળ કરીશ.” ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે “હે મદારાજ” તમે જ રાજ્યનું પાલન કરો; અને હું દીધા લઉં.” તે સંજનીને રાજ્યે કહ્યું કે “તું હજુ બાળક છે, મારે રાજ્યના મુખનો જનુભવ કર, અને જામે તો બોદનો જનુભવ લઈ લીધો છે, તેથી જામને દીધા હોવા દે.” ઇત્યાદિ કુમારને પ્રતિબેધ કરીને કામબોદથી નિવેદ પામેલો અને પ્રમજ્જા મેદળ કરવાની ઉચ્છાવાગી તે રાજ દોઈ મુરના આગમનની રાદ એવા લાગ્યો.

જન્યદા સમય પરિજનોનું સન્માન કરીને તથા અર્થોજનોને મહા-દાન આપીને ક્ષમાવાન રાજ્ય કુવલ્લભ્યમાળા સાથે ધર્મવાર્તા કરતો મુર્ધ ગયો. રાત્રીના પાછલા પટ્ટેરે તે જાગૃત થઈ વિચારવા લાગ્યો કે—“કશ્ચિન્નાર્ત સંજની જેવા દુષ્પ્રાપ્ય મનુષ્ય જન્મને પાપીને ચતુર પુરુષોએ ‘દેવ અને ઉપારેય દેવુઓ યિતવવા બેઠાં. આત્યંત મેઠ એનું મનુષ્યપણું, તેમાં પત્તુ ઉચ્ચ કૃત્રમાં જન્મ અને તેમાં પત્તુ દશામય જોનધર્મની પ્રાપ્તિ એ જલ્પ જાતિ દુર્લભ છે. જેઓ સર્વ સંપન્નો પરિત્યાગ કરીને આગમરૂપી આત્રેના જમિડી થયા છે, તે પુર-

જાદો પૂજારીના રાજ્યને કેટલોક કાળ રાજ્ય સુખ ને નિર્ધન
 રોનાના અનોરથાદિન્ય નામના પુત્રને રાજ્યભિષેક કર્યો, અને પોતેનું
 ચિત્ત સમારૂપી મદારપ્રસાદી અવસાન થયેલું હોવાથી બે-
 વિશાસને સંપંના દેહસદૃશ અવકાર અર્જીને તુરના ધનમુલમાં પ્રવેશવા
 મદલું કરી અનુક્રમે ચારિત્રનું પ્રતિપાત્રન કરી અને છત્રોને વિશ્વ-
 દુષ્ટન બાપી કાગધમાં ધારીને તે જ સંધર્મવિમાનમાં દેવતા થવા
 આપ્રમારે તે ધર્મિ જણા કુટુંબ કરીને એક જ વિમાનમાં ઉપગમ થવા
 થારી તેઓ પ્રથમ કરેલા સંકેતને અર્જીને પરપર કરેલ નામ
 કે—“ જાદો રથા સગા પવ સકળ મુર અમુર નથ નનુ પંને
 સિદ્ધિમુખ આપવાવાળા જિનેશ્વરપ્રણિત સમ્બદ્ધને વિષે વચ
 કર્યો અને જાદોથી થવીને પવ પ્રથમની લેખ પરપર પ્ર નેધ
 અપરો” ને વાગ સર્વેએ જાતીકાર કરી અને અનન્દમાં કાળ નિ નન
 કરવા લાગ્યા.

આ જાંબૂડીપના દક્ષિણ કરનપ્રેમમાં આ અવસરિણી કરને
 વિષે અવસરેવ સ્વામી વિચેરે ત્રેવીશ તીર્થકરો પેદુ મવા પછી
 એવીશમાં તીર્થકર કીમદાવીર સ્વામી ઉપગમ થવા ને સમયમાં
 કાંઈપુરીમાં નમજનોરૂપી કમળોનો અન્વય વિકાસ કરવા મ અડ નેરો,
 કુટુંબોરૂપી દસ્તીઓનો નાથ કરવામાં સિદ્ધ લેવો અને અન્વયના
 આગનારા પથિક લેવો કાંચનરથ નામે રાજ્ય રાજ્ય કરના હનો નેને
 દીંદીરદેસાચન નામની પ્રાંતિવાગી પદસાળી હતી. ને રાણીની કુલમાં
 પ્રથમ દુવલ્લભ્યંદ દેવ રોનાનુ અનુગ્રહ પૂર્ણ કરી સ્વર્ગથી થવીને
 અવનથો સમય પૂર્ણ થયે રાણીએ પુત્રને જન્મ આપ્યો. રાજ્યને
 તેનું અગ્નિરથ એનું નામ પાડ્યું તે પુત્ર અનુક્રમે વૃદ્ધિ પામી યુવાવસ્થા
 ધામ્યો તે કુમારને અશુભ કર્મના ઉદવથી મૃતવાનું અસન એટલું બધું
 થયું કે રાજ્ય વિચેરે તુરજનોએ નિરેધ કર્યો છતાં, મિત્રોએ વાચો છતાં
 અને સંપુરણોએ નિદા કર્યો છતાં તે પાપકર્મથી નિવૃત્ત થયો નહીં.
 એકદમ તે કુમાર મૃતવાને માટે અરણ્યમાં ગયો હતો તે વખતે કેવ-
 લગ્નાનથી સોમતા, ત્રણ જગત્ના પતિ અને ત્રણ ભુવનને પવિત્ર કરનાર
 શીવધર્માન સ્વામી કાંઈપુરીએ સમવસથાં ત્યાં અનુવિધ દેવનિકાયે
 મળીને સમવસરવું રમ્યું. તેમાં પ્રભુએ વિવિધવંક સિદ્ધાસનપર બેસીને

હતો, તેવામાં તે મૂરલી કુમાર પાસે આવી. તેણીને કુમારના હાથમાં
 અનેક પ્રાણીઓના સ્વરો અંતરમાં ધબકી જાય છે. તે પછી કુમાર-
 હિયર તેનું હાથ આગળ ઝેલવાનું હોય, તેમ તે તેની પાસે જ ઉભી
 રહી તે એકને કુમારે ધનુષ તથા જાણને બૂટી નાખ્યાં પછી "તે
 નિતપ્રાણી સર્વોને હવે છે, તે પ્રાણી મહાપાત્ર છે." એમ વિચાર-
 રતી કુમારને સર્વ જંતુમૂલક હિયર કાઢી દેવા દઈ, અને તેનું
 હાથ મેરુપ્રાણી પૂર્વે મૂકી, એટલે તેણે હાથમાં રાખીને તે
 મૂરલીનો સ્પર્શ કર્યો. એમ એમ તે તેણીના અંતરને વિદેશ વિદેશ
 સ્પર્શ કરવા લાગ્યો તેમ તેમ તેણીના નેત્રે અકસ્માતે આંસુ આવ્યાં. તેણીને
 એકને કુમારનાં નેત્રો પછી વિશાલ પાંખ, સ્વ અંતર જેવાં સ્વરો
 કંપી જાય દરો અને તેનાં ચિત્રમાં અંતર જેવાં સ્વરો.
 તેણે બોલ્યું કે—“આ મૂરલી તારા અંતરમાં રહેલી છે. તેને
 દેવી એકમે, એકને એકજથામાં દુઃખિત તથા પ્રેમભર્યાં કરે છે,
 જીવ (દેહો વિદેશ) નું જીવ પ્રાણીનું સ્વરૂપ, તેમજ તેણે
 પ્રાણી એકથી દુઃખ પ્રકૃતિ કરે છે અને અંતર પદાર્થ એકથી
 દુઃખ અંતર પામે છે. પરંતુ આ મૂરલી તારા અંતરમાં મર-
 મું સ્વપ્નવાળી હશે?” એમ વિચાર કરી તેને કહ્યું.
 કે—“આજે જ શ્રીમદ્વાલ્મીકેયે સ્વપ્નમાં આ પુરુષના કાંઈક સ્વપ્ન
 જણાય છે, તેમને સંસ્કૃતિનિર્મિત મરુતોનાં સ્વરૂપ છે, તે
 પછી તારા અંતરને તેમને પૂછ્યું કે—આ મૂરલી કેવું છે? અને તારા
 અંતરમાં મરુતોની સ્વરૂપ શી સ્વરૂપ હશે?” એમ વિચારીને તે કુમાર
 આ તરફ આવવા ચાલ્યો અને તેની પછી મૂરલી પછી ચાલી.
 અંતરે તે જાણે આ સ્વપ્નસ્વરૂપના મહારાજા પ્રકારને દરેકને આવી
 જણાય છે.” અપ્રજાણે શ્રીગિરિનાથર કહેવા હતા, તેવામાં તે મરુ-
 તો કુમાર તેમની પાસે આવ્યો અને તરુ પ્રાણીપૂર્વક સ્વરાજને
 બંધા કરીને તેણે પૂછ્યું કે—“તે અંતરનાં પ્રાણીને અંતર પ્રેમને
 પ્રેમ કરતી આ હૃદયી (મૂરલી) કેવું છે?” તરુ અંતરના
 સ્વર જંતુઓના અંતરને એક કરવા માટે તેમના પૂર્વજનું વૃત્ત
 કહેવા જાય છે—“આ અંતર એવામાં આકેતપુર નામે નગર છે.
 તે નગરમાં કાંઈકે કાંઈકે તથા નામે કાંઈકે મદન નામે રાજા હશે.

ને દિવસ તો ને જા ગિરિનાં નિર્મલ કલે જાએ દિવસે ને રાત્રી
 જાવડા રાત્રી જાવડા તેમાંથી દુર્લભ નીકળવા જાયો. તેપણ એમને
 આપેન શેરેલી મુદરી ને જાવડું આપેમન કરીને જ રહો. પછી જાવડે
 અજાએ તેની રાત્રી નિદા કરી. અને સખીઓએ તેને પણ પ્રકરે
 જાવી, જાવડે ને જોડી કે—“જા અજાએ એમ કહે છે કે—” જા
 પ્રિયર મગી મલો છે, અને જા મુદરી રાત્રી રાત્રી છે” તેથી
 હવે આપણે જાવડી દોઈ સ્વચ્છ ન હોય તેને મદને જાવડું લેએ
 છે” એમ જોડીને ને મુદરી જાવડું મળ્યાપણે વિરહીન વા—૬
 જાવડું નીકળી મળેમ. વિરમલ, હરણ, જેમ સ્વચ્છ નીકળ્યા
 જાવડું, હોડેવડે જોડીને ને મુદરી અમદાનમ જાવડું જોડી રાત્રી
 જાવડું પણ જાવડું કરેલી, પુણથી પુણથી મળેલ જાવડું ને અને
 જાવડું કેટલાની ને મુદરી જાવડું મદને મળે જાવડું ને જાવડું
 નેવડું જાવડું જાવડું પછી હરણવડેને મળે નિદા ને જાવડું
 તેમાં જો જાવડું મુદર જાવડું જોવ, ને પછીની પછી મુદરી જાવડી
 કે—“દે પ્રિયમ! આમા લે જાવડું જાવડું જોવ ને તેને મદલું
 હોય અને જાવડી જો જાવડું નિરસ જોવ, ને મળે જાવડું” એ પ્રમાણે
 જાવડું નિરસ જાવડું જાવડું કરી ને જાવડીની જાવડીની જાવડું,
 જાવડીની જોમ અને પિટાવડીની જોમ સમજાવન જાવડું જાવડું
 ને સર્વ હોડીના જાવડુંને તેજીના પિટા વિરહીને જાવડું વિરહીને કરી
 કે—“દે દેવ! મારી પુત્રી દોઈ દુહા મદલું જાવડું કરેલી જોવ એમ
 જાવડું છે, તો તેજીને જો દોઈ મારી કરે તેને જાવડું જાવડું જાવડું,
 એવો જાવડું જાવડું પુરમાં પડેલ વજાવો” આપણાં તેજી રાજને
 વિરહી કરી ને હોડીના સાંજનીને રાજકુમારે વિચારું કે—“જાવડું!
 એ મુર્ખ જીવારી પ્રેમથી પિટાવડે જાવડું રાત્રી છે, જાવડું દોઈ
 પિટાવડે તેજીને જાવડું નથી; તો હું હુદિનગથી તેજીને પ્રતિજ્ઞા
 થમાડું.” એમ વિચારીને કુમારે રાજને વિરહી કરી કે—“દે પ્રિય!
 જો આપની જાવડું જોવ તો હું જાવડું જાવડું પુત્રીને જોધ થમાડું.”
 જાવડું રાજને જાવડું કે—“દે વત્સ! એ તું તેજીને સ્વચ્છ કરવા
 રાજીમાન જો તો તે જાવડું છે, મારે જાવડું જાવડું ઉપર જોડી ઉપ-
 કર કર” પછી રાજકુમારે મોઢી કીડું જાવડું જાવડું રાજાનામાં જાવડું

જન્મે જન્મને કોને સોખ્યાં ? ” હુમારે કહ્યું—“ માથાદેવી રથજી કરવા માટે પ્રિયંકરને સોધી છે અને પ્રિયંકર માથાદેવીને સોખ્યો છે. હવે ચાલો, આપણે પણ ત્યાં જ જઈએ.” એમ કહીને તે જન્મે જન્મ ત્યાં આમ્વા, પત્ન ત્યાં પ્રિયંકરને તથા માથાદેવીને બોલા નહો, તેથી મુંદરી અત્યંત દુઃખ પામી, અને હુમાર પત્ન કપટથી મૂઠાં પામ્યો. પછી સાવધ થઈને હુમાર બોલ્યો કે—“ દે જડેન ! હવે શું કરવું ? તારો પતિ મારી પ્રિયાને લઈને જતો રહ્યો. તે તેણે કીક કહ્યું નથી.” તે સાંભળીને સરજ સ્વભાવવાળી મુંદરી વિચાર કરવા લાગી કે—“ મારો પતિ આની પ્રિયાનું દરજ્જું કરી બીજે સ્થાને લઈ જવો, આવા અપરજ્ઞથી તે અનાથ, નિર્ધન અને કૃતાત્મી જણાવ છે.” પછી હુમારે કહ્યું કે—“ દે જડે ! આવા પ્રકારની સ્થિતિમાં હવે આપણે શું કરવું ? ” તે બોલી કે—“ હું કંઈ પણ સમજતી નથી, તમે સમજે નેંચ છે તેથી કહો કે હવે શું કરવું ? ” હુમારે કહ્યું—“ દે જડે ! તું કહે છે તે સત્ય છે, તેથી સાંભળ—આ હવ એકલો જ આ સંસારમાં સર્વદા પરિભ્રમણ કરે છે. તેમાં પ્રિય કોણ ? અને પ્રિયા કોણ ? આ સસારનું સમગ્ર સ્વરૂપ વીજળીની જેમ ફણવાર દેખાવ છે, અને ફણમાં નાથ પામે છે. માટે સર્વથા અનિત્યાદિક ભાવનાઓનો આશ્રય કરે. સંયોગે પરિણામે વિયોગ કરનારા જ છે, અને ઉદયકાળ પરિણામે અસ્ત પામે છે, તથા ભોયો મહાદેવની જેવા દુઃખદાયી છે. આ હવ ચોરાથી લાજ ચોનિમાં જમણું કરતો નટની જેમ વિવિધ પ્રકારના સ્વરૂપોને પામે છે. એમ જાણીને દે જડેન ! તું સમ્ભવતઃ મુંદરીને પ્રતિ-કર.” આ પ્રમાણે તે મધિરથ હુમાર । તે રાજપુત્રે મુંદરીને પ્રતિ-બોધ કર્યો. તેથી તે સમજીને પોતાને દેર આપી તેના પિતાએ મહોત્સવ કર્યો અને “ રાજહુમારે મુંદરીને પ્રતિજ્ઞેષ પમાજ્યો ” એમ આખા પુરમાં તેનો વશ પ્રચલ્યો.

આ પ્રમાણે વૃત્તાંત કહીને જતવને કહ્યું કે “ દે મધિરથ હુમાર ” એ મુંદરીનો હવ છે, તે તું છે. તે વખતે સમ્ભવતઃ મુંદરીને માટે પ્રવળ કરતાં તું મુન્ડ પામીને માનસદ થયો, ત્યાંથી પસાર નામે દેવ થયો, ત્યાંથી ચવીને કૃષ્ણચંદ્ર રાજ થયો, ત્યાંથી સંધર્મ દેવલોકમાં નેરૂં થયો દેવ થયો, અને ત્યાંથી ચવીને તું મધિરથ હુમાર થયો છે.

હવે, નેના વક્તવ્યમાં મનોદર દાર કોમનો હતો, અને નેના કંઈક
 રચનાપર મધિનાં હાથો વિશ્વાસ કરનાં હતાં. ને પુરવ સમયસરવૃત્તમાં
 પ્રવેશ કરીને 'જલ જલ' સજ્જ બોલતો ત્રિજનનને વહન કરવાવારું
 એવા પ્રભુને વંદના કરીને બોલ્યો કે—“દે નાથ” ને અર્થે રતના
 એ બેકું, સાંભળું અને અનુભવું, ને સ્વ મુ કાંડળગ છે. સ્વમ
 છે! કે સ્વ છે! તે કહે.” ત્યારે અરવ ન બોલ્યો કે—“દે દેવાનુ-
 પ્રિય! તે એ બેકું, તે સર્વ સ્વ છે. ને સમજીને ને પુરવ
 ત-કાળ સમયસરવૃત્તમાં નીકળીને ચાલ્યો તથા નેના ના પડી
 યોગમ સ્વપદે પૂજ્ય છે—“દે સ્વમી” એ મુ, અને નેના એના
 મોકું કોટક દાર છે.” ત્યારે ત્રિજનન બોલ્યો કે—

“જલ્દી નજીકમાં જ અરવનામ ન નેના નેના બંધનને-
 માં રાજ છે, તેને કામચલાઉ નામે પુત્ર છે ને કહે- એના
 એનાની પ્રિયંતુમતી નામની પ્રિય સારે મહેનતગ દરજી પર અ-
 થાને નવરમાં રહેવા વેમર વિદ્યાર્થીને બેઠો કરવા લાગ્યો. નેના
 કોઈ વજ્રિકની દબેલીની અગાથીમા એક કન્થાને કડકની કાંડા કરતી
 બેઠીને કુમારને તેનાપર મહા અનુરાગ ઉપજાવ્યો. ‘પ્ર.વૃ.કે.ને
 મુંદર રૂપવાન ઉપર અને કોઈ વજન કરવાની કાર પર પડી નમ
 યાવ છે; એક સવામાં રૂપ કાંઈ કારણ નથી, મોટા પ્ર.વૃ.કે.ને વિષ
 રૂપ વૃથા છે.’ તે કુમારે પાસે રહેલી એનાની પ્રિયના બવથી એના ને
 મનેવિકાર હુમ રાખ્યો, પરંતુ તેવીએ ને ને સર્વ બધી લીધું. પછી
 ને વજ્રિકપુત્રીનું જ પાન કરતો કુમાર અત્યંત ઉદ્વેગ પામવા લાગ્યો
 તે બેઠીને પ્રિયંતુમતીએ વિશ્વાસ કે—“પણિને ઉદ્વેગ થવાનું કારણ
 એલી વજ્રિકપુત્રી પાનિયા ચિત્તમાં વસી છે ને જ છે.” એમ નિશ્ચય
 કરીને પ્રિયંતુમતીએ ને વજ્રિકપુત્રીની નેના પિત્ર પાસે માગવી કરીને
 કુમાર સાથે પરણવી; તેથી અત્યંત પ્રસન્ન થઈને કુમારે પ્રિયંતુમતીને
 કહ્યું કે—“દે પ્રિયા! ને વજને તે મારો મનોભાવ બધો, તે જડ લીક
 થયું; માટે દે પ્રિયા! બોલ, હું ને શું વરદાન આપું!” ત્યારે તે
 બોલી કે—“દે પ્રિયા! એ કાંઈ નમે લાગ્યો, સાંભળો કે અનુભવો,

પ્રતિષ્ઠિ વિદ્યાનું આરાધન કર્યું. તે વિદ્યાએ અમને જણાવ્યું કે—
 'કામતજેન્દ્ર કુમાર ઉચ્છ્વાસિની તરફ જાય છે. અને અત્યારે તે
 વનમાં ફેન્સનો ષણ્ણ નાંચીને રહેલો છે.' તે બન્નેને અને આપની
 પછે જાહેરી કરી. તો દે દેવ! હવે અમારી પ્રિય સગીનું અવિન
 આપને જાણીન છે. મારે વિશ્વ ન કરી, અને જલદી ચાલો
 કે જોયો કદાચ હજી સુધી ત્રિભુવનને આપને અવગી જોઈ થઈએ."
 તે સાંભળીને કામતજેન્દ્ર કુમારે કહ્યું કે—"એ કે મારે અવશ્ય
 આવતું છે, તોજુ મારી પ્રિયને દુઃખ થા નિવેદન કરું." ત્યારે
 તે જોડી કે—"દે દેવ! આપ સર્વ નીનિમાં પ્રવીણ છે, હવે
 જાણે રહસ્ય કેમ કરી છે! શું આપે જોડીમાં કહેવાનો આ રસોડ
 સાંભળ્યો નથી?"

વિદ્યાનામઃ સુવર્ણેન, નાગપદ્મોદયવીદિદમ્ ।

સ્ત્રીનાં યો ગુણનાસ્પાતિ, તદન્તં તસ્ય જીવિતમ્ ॥ ૧ ॥

સુવર્ણે લઈ જવાનો નાગરાજ આ પ્રમાણે જોડ્યો કે 'એ
 માણસ જોડ્યોને કુમ થાન કરે છે, તે માણસનું અવિન તે કુમ
 થાન કરાંધુથી જ રહે છે. અર્થે થાન કરે કે તરત જ નેચા અવિનયો
 આ જાણે છે."

કુમારે કહ્યું કે—"આ જાણમાં એક કારણ છે, તે એ છે કે
 એકલા મે મારી પ્રિયને વરદાન આપ્યું છે કે—"દુઃખે કાર્ય એક,
 સાંભળું કે અનુભવું તે મારે તને નિવેદન કરીશ." એમ કહીને કુમારે
 પોતાની પ્રિયને કહ્યું કે—"દે પ્રિય! દુઃખમાં જઈ છું." તે
 જોડી કે—"એમ આપને રૂએ, નેમ આપ કરી." એમ કહીને પછી
 શરૂએ હાથ જોડીને તે જાણે વિદ્યાધરીજોને વિદ્યાર્થિ કરી કે—"આ
 મારા પતિને દુઃખાવરૂપે તમને કાંઈ છું, મારે તેને જાણી અને
 અવિન મને પછે કહેવો." તે વાતનો અંતીકાર કરીને તે વિદ્યા-
 ધરીજો કુમારને વિમાનમાં બેસાડીને આગમ્ય મારે હાથ તે જોઈ તે
 પ્રિયકુમરીએ વિદ્યાર્થિ કે—"શું આ તે કોઈ માથા હશે? કે શું આ
 તે સ્વપ્ન હશે! આ વિદ્યાધરીજોએ હજુ કહેલો મારો પતિ પછે
 જાણ્યો કે નહીં?" કહીને વિદ્યાર્થિ કરનાં તે અત્યંત મેલુકા થઈ
 તેમાંથી કોઈ કાંઈ જાણે અવરોધ રહેનાં તે વિમાન પાછું આપ્યું, તે જોડીને

નરેશ્વર ! પ્રજાનુ સમર્થ નિદા મોદનો ત્યાગ કર, અને કમંનુ ઉપજન કરવામાં સમર્થ એવા સદમંનુ જાવડન કર. આ મમારૂપી માતર મદાજવકર અને દુસ્તર છે, એમ જાણીને સોજોનો મગ નજ દઈ મર્મરૂપી નાખને અંગીકાર કર." ને સાંભળીને કુમારે સ્ત્રીઓ પ્રત્યે કહ્યું કે—“જલો ! આ બંદીજનનો શબ્દ જાદો જાંથી સમજાવ છે !” સર્વ સ્ત્રીઓ બોલી કે—“દે સ્વામી ! જામે કાંઈપણ જાણતી નથી કોઈ જાદીજન દેખાતો નથી. માત્ર શબ્દ સમજાવ છે. ” એ પ્રમાણે ને જાણે આજ દિવસ સુધી ‘જલ જલ’ શબ્દપૂર્વક સમારમાં વેરામ્બ ઉપજન કરે તે વચનો મંજનાજાં તેથી કુમારનું ચિત્ત વિસ્મયથી પ્રકૃષ્ટિત થયું. પછી “આ જાદો દંમેશાં જાવડ જાદો જાવે છે, માટે તેને જ દુ પુષ્.” એ પ્રમાણે કુમાર બોલ્યો, તેટલામાં ને દિવ્ય જાદી પ્રત્યક્ષ થઈને “દે કુમાર ! જલ પામો, જલ પામો.” એમ બોલ્યો તારે કુમારે તેને પૂછ્યું કે—“દે દિવ્ય પુરુષ ! જલદી કહો કે તમે જાદો શા કારણથી આવો છો ?” અને દંમેશાં મારી પામે વેરામ્બનાં વચન શ્રામદે બોલે છે ! ને દિવ્ય પુરુષ બોલ્યો કે—“દે વચ્ચા ! એ તારા મનમાં કાંઈ કૈનુક હોય, તો આ પાનાવ જુદમાંથી નીકળીને પછી પૂછ.” કુમાર બોલ્યો—“શુ આ પાનાવ છે ? જાદો વચનાં મને કેટલે વચન થયો ? અને કયા નાં દુ જાદીથી જલાર નીકળુ ?” દિવ્ય પુરુષ બોલ્યો કે—“આ તો અક્ષ (પાનાવ) છે. તું જાદો જાર વર્ણી રહેલો છે. નાંદે આ વિચરને માંને તું જલદી જલાર નીકળ.” ને સાંભળીને કુમાર જલાર નીકળવા ઉભો થયો, એટલે તે જાદી જલાર થઈ ગયો. પછી તે સર્વ સોજોએ કુમારને નમસ્કાર કરીને પૂછ્યું કે—“હવે આપ મું કરવાની ઇચ્છા રાખો છો ?” કુમારે કહ્યું કે—“હું કોઈ દિવ્ય જાદી પુરુષ પાસે જઈને પૂછીશ કે—આ બંદીએ જે કાંઈ કહ્યું છે તે સત્ય છે કે અસત્ય છે ? અને તે પ્રમાણે કરવાવાચક છે કે નહીં ?” તે સાંભળીને તે સ્ત્રીઓ બોલી કે—“દે સ્વામી ! તમે જે માર્ગને અંગીકાર કર્યો, તે જ માર્ગને જામે પશુ અનુસરશું.” ને વાત સ્વીકારીને કુમાર તરત જ ઉભો, અને તે જ વિચરના માંને જલાર નીકળ્યો, એટલે અમને જાદો રહેલ જાણીને તેણે અમારીપાસે આવી મનનો સંદેહ પૂછ્યો અને તેનો જવાબ લઈને તે જાદીથી ગયો. તે ચંદ્રકાન્તનો પુત્ર વેરિ-

